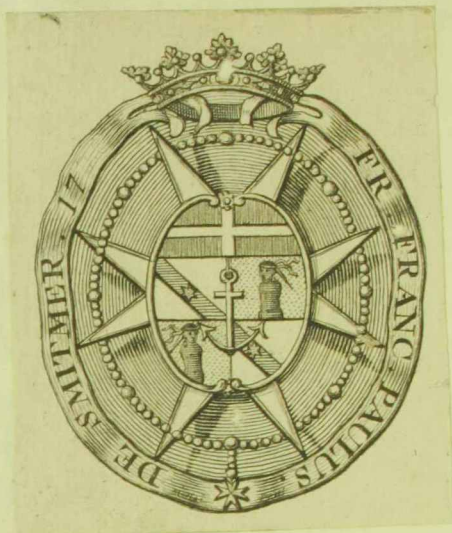

Universitätsbibliothek Wien

II

261.086

Aus

der Bibliothek der k. k.
Theresianischen Akademie

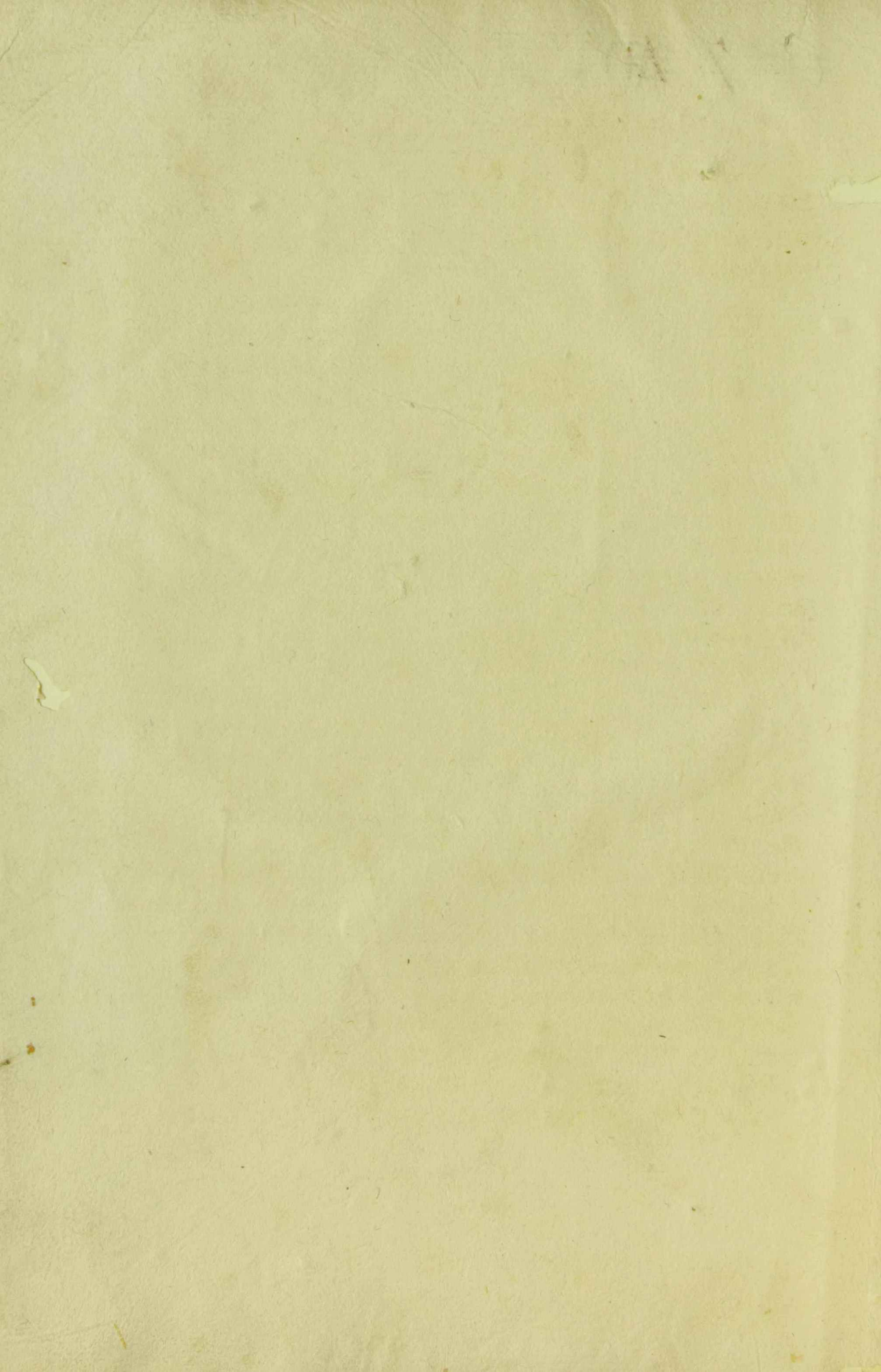
in Wien

angekauft am 17. Februar 1899.

(Erlaß des Curatoriums * * * * *)
* * * * * ddo. 31. Jänner 1899.)

E. S.

~~0~~ 7 册 V. III. 8.

Incipit consolatorium timorate conscientie magistri Johannis Nider.

Sicut disciplinas repimus phisicas diuersis morbis corpm medicos tradidisse antidota varia diuersim sub tractatib. Cum aut rationalis anima incōpabiliter nobilior sit corpe plus lōge aīarum medicis de hijs opus ē tractatus formare quibz egrotāti subueniant aīe. Et q̄q̄ in humanā animā cadere possint infirmitatū spūalium pene infinita accidētia. tū p pñtā vni morbo qui est erronea cōscientia pncipaliter succurrere ppono p hūc tractatū q̄ censei potest Consolatoriū timorate conscientie. Quez reuera ex famosoz doctoz tam theologicē pagine q̄ iuris canonici cōportauī snijs. Quia iūctū in hui⁹ vite exilio nihil ē bona cōscientia iocundi⁹ De qua eterna ait sapientia. Secura mens q̄si iuge cōuiuuiū. Et apo⁹. j. Corin th. ij. Gloria n̄a hęc est testimōniū cōscientie n̄e Et ita e diuerso in hac lacrimaz valle vel penalius ⁊ misibili⁹ mala conscientia. De q̄ Ysa. d. Verbis eoz non moriet̄ in eternū ⁊ igr̄is eoz non exanguet̄. Ideo vt conscientia sine errore ad felicitatis eīne aī bona spe ire q̄at terminū iuxta tres famosas acceptiones cōscientie tractatū pntez in tres ptes diuido. Prima ps in. viij. capi. erit de cōscientia put spes denotat. Secunda in. x. capitulis erit de cōscientia put habentē certīcat. Tercia in. xxxj. capitulis erit de conscientia put in aliquo trepidat.

Primę partis Capitula.

Aprimū q̄ conscientia primo mō capitut p spe ⁊ ponunt̄ septem fruct⁹ bone conscientie. Secundū q̄ mala cōscientia eam habentē septem mala ingerit.

- Tercium q̄ septem rep̄iunt̄ differentes conscientie.
 Quartum q̄ conscientia bona ad similitudinez dom̄
 materialis est regenda.
 Quintum q̄ cōscientia bona non debet sp̄ sufficere eā ha
 bentī s̄ etiāz laborandum est p̄ bona fama.
 Sextum an quis scire possit se habere bonā cōscientiā
 ⁊ de septem gradibus bone conscientie.
 Septimum p̄ que signa quis cognoscere possit se ha
 bere bonam conscientiam.
 Octauum de tribus signis optimis bone conscientie.

Secunde partis Capitula.

- O** Rimum quid sit conscientia put dicit creduli
 tate fixā Et quomodo originat̄ p̄ silogismū
 practicū. Quid sint Sinderisis ratio inferior
 ⁊ superior ⁊ eorum differentia a conscientia.
 Secundum quid sit recta conscientia ⁊ erronea ⁊ quo
 modo error conscientie oritur.
 Tercium an conscientia ligat sicut lex.
 Quartum q̄ conscientia non in omni casu ligat. Qñ
 aut̄ liget vel non oñdit̄ ex diuersis modis ignorandi
 Quintum applicat diuersos modos ignorandi ad p̄
 positū sero oñsitum qñ s̄z cōscientia liget ⁊ qñ non.
 Sextum mouet plura dubia de ligamētis conscientie
 ⁊ soluit.
 Septimū assignat quinqz causas erronee cōscientie.
 Octauum dat remedia ne quis in ignorantia damne
 tur ⁊ sunt. iiii. s̄z p̄ q̄ quis facit q̄ in se est.
 Nonum ostendit tres esse differentias hominum habē
 tium malam conscientiam.
 Decimum pbat multis rationibz quomodo faciēti q̄
 in se est omnino datur gratia.

Tercie partis Capitula.

Primum quid sit strupulosa cōsciētia strupulosa
 scientia fides dubium ambiguitas & similia
 diffiniūt dat q̄ strupulosaz cōsciētiāz dēa
 Scdm q̄ p̄iculosa sit strupulose cōsciētie
 temptatio Et quomodo differunt ab alijs temptatio
 nibus. ix. differentijs ostendit. ferre.
 Terciuū quō strupulosa cōsciētia plura bona potest cō
 Quartū quinq̄ cause ponunt strupulose cōsciētie.
 Et due declarantur.
 Quintum residue tres cause declarantur.
 Sextum docet medicare morbū strupulose cōsciētie.
 Et causas morbi assignat alijs. Et de hoc prima
 regula ponitur & doctrina.
 Septimum q̄ in exercitijs corporalibz & ieiunia abstine
 tia & similibz non sp̄ valz mortē timere sed acriter
 corpus debet castigari.
 Octauum declarāt scda & tertia doctrina medico mo
 rali necessarie & multipliciter oñdit q̄ in deum sine
 ordinato timore sperare debemus.
 Nonum Explanat q̄rta doctrina. & quantum ob sine
 singularitas imper suasibilitas ac inobedientia.
 Decimum Gl̄ia doctrina exponit. & anumerant. viij
 regule c̄s obseruare debent q̄ volunt strupulas con
 scientias deponere rationabilit̄ q̄rū tres declarant.
 Ca. xi. deducit q̄rta regula & pbat̄ auctoritatibz anti
 quoz q̄ doctoribz contraria sententibz licet bona
 conscientia vnam viam tenere.
 Ca. xij. pbat̄ idē magis auctoritatibz modnoz docto.
 Ca. xiiij. Ostenditur idē rationibus.
 Ca. xv. Per quinq̄ rationes conclusiones & per alia
 manifestat̄ q̄ certitudo sufficit ī morali materia vt
 se periculosum quis non committat.
 Ca. xv. Quibus vijs ad talem certitudinēz prueniri
 possit ostenditur.

- Ca. xvi. Soluit argumenta terrentia timidas & scienti-
as & declarat quomodo spes cum humilitate haberi debeat
at tam quo ad scientiam de presentibus quam de futuris.
- Ca. xvii. Quintam regulam declarat ut quis credat sapi-
entibus & expertis obedire debeat superioribus in dubiis.
- Ca. xviii. Deducit sextam regulam & docet animose pugna-
re contra stupulos. Et quid sint libere & arbitrium volun-
tas ratio & similia diffiniuntur.
- Ca. xix. Idem sex quomodo stupuli sint abiciendi docet.
- Ca. xx. Septima regula valens ad depositores stupulo-
rum per epikeiam cuius proprietates ponuntur ad duplex
doctrina hinc eadem datur quarum tres declarantur.
- Ca. xxi. Residue quinque doctrinam deducuntur.
- Ca. xxii. Ad sciendum quomodo precepta divina & humana li-
gant diffiniuntur leges divine & per ix conclusiones fit pre-
cepto & aliquorum interpretatio.
- Ca. xxiii. Declarat peccatorum mortaliu & venialiu dif-
ferentiam diffinitio & proprietates.
- Ca. xxiiii. Quod per peccatum mortale caritas perditur & quod scire
non possumus sed ubi sit peccatum mortale primo quam peri-
culosum sit illud diffinire ostendit.
- Ca. xxv. Dantur sex regule vniuersales ad agnoscendum
ubi sint peccata mortalia vel non.
- Ca. xxvi. Docet quando aliquid sit peccatum in regulis religio-
sorum & in alijs statutis humanis & quod sit attemptus.
- Ca. xxvii. Docet quando preceptum diuinum sit obligans
ad mortale peccatum & quod latum sit medium virtutis
hinc virtutem epikeiam. in multis.
- Ca. xxviii. Simile docet de uotis iuramentis & preceptis
- Ca. xxix. Docet quomodo in opinionibus de fide doctoribus
bus & traria tenentibus stupulosus tute se habere valeat
- Ca. xxx. Docet quomodo tam in fide quam in moribus diuer-
sis diuersa sententibus stupulosus tute ambulare
possit. Et in summa optime & breuissime explicatur

quis error excuset & quis non.
Ca. xxxj. Sub diuersis diuisionib; terminat de qlibet
ignorantia qñ excuset vel quando non.

Quod Scientia primo modo capitur pro
spe & ponuntur septem fructus bone Scientie.

Primo igit aduertendū q̄ Scientia su-
mit vno mō p̄ re scita. i. p̄ spe bona
de dei amicitia. vt sanctus Tho. refert
ij. distan. xxiiij. Sic em̄ accipit̄. j. Th̄y.
j. Caritas p̄cedit d̄ Scientia bona glo-
sa. i. spe. qz ex meritis q̄ Scientia tenet
motus spei insurgit. Sic & de Scientia loquit̄ doctores
antiqui vt plurimum quemadmodū Apo⁹ Heb. vi.
accipit d̄. Confidimus qz bonaz Scientiam habemus
in omnib;. Hui⁹ aut̄ & cui⁹libet bone Scientie septem
reperimus fructus & vtilitates in sacre scripture litte-
ris. Quia est radix caritatis. Iter veritatis. Ornat⁹ ve-
nustatis. Retractorium a peccatis. Thesaurus honestatis.
Testimoniū bonitatis. Et diuiniū delectabilitatis.
Primo ē radix spei bone & caritatis. p̄ter qd̄ apo⁹
j. Th̄ymo. j. dicit. Finis p̄ceptū est caritas de corde
puro & Scientia bona ac. De quo sanctus Bernhard⁹
libro. iij. de cōsideratione dicit. Fortitudo tua fiducia
fidelis Scientie. Et beatus Augu. in quodam sermone
Quid obest illi si de illa tabula eum delere vult huma-
na ignorantia. si eum de libro viuentium nunq̄ p̄ria
deleat Scientia. Nam & si bonum quod de nobis dicit̄
in mente non inuenit̄. magnam in nobis tristitiaz de-
bet generare. Et e contra. Si malum qd̄ de nobis dicit̄
tur in nobis non inuenit̄ in magnam debemus letitiā
psilire. Secūdo est Iter veritatis. Pro quo psal. orat

dicens. Deduc me dñe in semita mandatoꝝ tuorum.
⁊ in iustitia ꝑt inimicos meos. dirige in aspectu tuo
viam meaz. Vbi glo. Dirige in aspectu tuo. i. in scientia.
vbi hō aliquis non videt sed tu sol⁹. quōz hōi laudanti
vel vitupanti non est credendū. qz non videt in
scientiaz in q̄ iter ad deū dirigit. Subdit. Qm̄ non ē
in ore eoꝝ veritas scz inimicoꝝ meoꝝ quoꝝ iudicio
non est credendum. Ideo ad conscientiam vbi deus vi
det subeendum ē. Tercio est Denatus venustatis ratio
nalis aīe q̄ sponsa xp̄i dicit. De quo Psal. Dis gloria
ei⁹ ab intus. Sup̄ quo glo. Hic est laus sponse a glo
ria. q̄si diceret. Concupiscet rex decorem tuū cui decore
non est nisi intus. et omnis gloria ei⁹. s. filie regis ab
intus in scientia. Ideo Can̄ iiii. anime sancte spon
sus dicit. quā pulchra es amica mea oculi tui colūbaz
Glo. id est quo ad exteriores uersatōem absqz eo qd̄
intrinsecus latet glo. in intentōe q̄ sola pulchra est. per
quam alia sunt amēdabilia. Intrinsecus latet qz soli
deo patet. Quarto est Retractorium a peccatis. Quez
em̄ scientia mordet ⁊ stimulat qz aliqd̄ sit illicitū iaz
ꝑ tanto a peccato tali retrahit in quod labi posset. ꝑ
ter qd̄ veritas ait Lu. xij. Ille seruus qui cognouit vo
luntatem domini sui ⁊ non ꝑparauit se scz ad aduen
tum dñi munde ⁊ non fecit hm̄ voluntatez eius plagis
vapulabit multis. Sequit̄ qz. Qui autem non cogno
uit ⁊ fecit digna plagis vapulabit paucis. Et si quis
non facit hm̄ intellectum quem habet vel habere debz
d̄ aliquo morali agibili dicet̄ ei illud Jacobi. iiii. Sci
entia bonum ⁊ non facientū peccatū est illi. Et. ij. Pe. ij.
Melius erat illi viam veritatis non agnoscere q̄ ꝑ
agnitaz retroire ab eo qd̄ traditum est illis a sancto
mandato. Hanc ob causam alciōz fuit casus Luciferi
qz sicut alijs ꝑminebat scientia. ita ceteris ꝑꝑoz fuit i
ruina. Nec tñ ꝑpterea vt dicit glo. beati Augu. sup̄ ꝑ
missa v̄ba euangelica. Fugiendū est ad latebras igno

rantie qz ignorantia eoz que quis scire debet & potest
neminez excusat sed accusat potius & sepe delictum au
get. fm illud. j. Corinth. ix. Ignorans ignorabit. Idō
Ambro. sup Ro. xij. dicit. Grauissime peccas si igno
ras. h̄ est p̄iculosissime. qz non redit ad p̄nias q̄ igno
rat. Dñ ergo d̄z puer. xij. Est cui p̄mittit & q̄si gladio
pungit d̄scientie. qz sez d̄scientia p̄mittit bene facienti
p̄m̄ium vite eterne & d̄scientiã bonaz negligentia mina
tur p̄niaz mortis p̄petue. Quinto est Thesaurus hone
statis. De quo Eccle. xij. Bona est substantia cui nō ē
peccatum in d̄scientia. Qd̄ tam de subst̄tia rez terre
naz q̄ sp̄ualium intelligi potest. Illi⁹ em̄ diuitie sunt
bona substantia quez de male acquisitis aut retentis
non mordet d̄scientia. Sic etiã illi⁹ hominis diuitie spi
rituales pura scientia & veritas sunt bona substantia
de mortali non mordet d̄scientia. Naz interiora bona
virtutū pp̄rie sunt & vere diuitie. De quibz Criso sup
Math. Ibi reddite q̄ sunt cesaris ce. & q̄ sunt dei deo.
Numissa inquit cesaris & aurum est numisma dei hō
est. In solidis cesar videi. In hoibz aut̄ deus agnoscit̄
Et ideo diuitias v̄ras cesari date deo aut̄ d̄scientie v̄re
solam innocentiā reseruate. Idē astruit Cassio. lib. iij.
epistolar. Quid acc̄ri aut̄ putat̄ vt i bona d̄scientia p̄
dit̄. aut in q̄ pte posset hō p̄ficere si innocentiā p̄bat̄
fuerit amisisse. Sexto est testimoniū bonitatis. In cui⁹
signū ap̄. ij. Corinth. j. postq̄ ait. Gloria nostra hec
est testimoniū d̄scientie n̄re. Immediatē subdit. q̄
in simplicitate & sinceritate dei & non in sapientia car
nali sed in gratia dei d̄uersatū sum⁹ in hoc mūdo Pro
pterea Grego. Dme. ix. sup Ezech. dicit. In eo q̄ d̄z
sp̄ tacite recurrere debem⁹ ad mentez & interiorē testez
& iudicem requirere. Quid em̄ p̄dest si omnes laudāt
& d̄scientia accusat. Aut qd̄ poterit obesse vel abesse si
oēs deogēt & sola d̄scientia defendat. Bona aut̄ Bern.

Can. Consolatio cū blasphemā a malis patientes si
recti diligant nos. oīo sufficit aduersum nos loq̄ntū
miq̄ opinio bonoꝝ cū tesamomo d̄scientie. Septimo
est diuiniū delectabilitatis in eo q̄ secura mens quasi
iuge diuiniū. Prou. xv. Dñ Cassio. li. ij. Epistolaz. Ar
borē quā florere vides cū sūma d̄spiris viriditate le
tari sub teraneo succo fecunditatis nutrit̄ aīa reddēs
in sup̄ficie qd̄ d̄inet in radice. Hō quoq̄ vultus ma
gna hilaritate decorat̄ si visceribz sanis grauamē nul
li⁹ sentiat lesionis. Ex q̄bz patet quomō bone d̄scientie
possessio sit iocundissime rei adeptio. Hanc tñ d̄scienti
am se h̄re sperantes meōres sint iugiter verborz fido.
li. iij. de sūmo bono d. Sy d̄scientia serui dei hūilis esse
d̄z tristis vt p̄ hūilitatē non sup̄biat ⁊ p̄ vālem me
roz cor ad lasciuiam non dissoluat.

**Quod mala conscientia eam habenti sep
tem mala ingerit.** Capitulum. ii.

Contrario vero mala d̄scientia fruct⁹ septē
amarissimos solet gignere. Nam bellum inte
sanū generat. p̄ximū faciliter enecat. munda
sibi immūda actitat. viā difficilem practicat.
ad erroꝝ mentis adiuuat. ad gehennā edificat ⁊ iuge
tristitiaz d̄tinuat. P̄tio inq̄ bellum inte sanū generat.
ita vt cogitatio cogitatori recalcitret Qd̄ apo⁹. ij. Ro
muit d. Testamū reddē te illis. s. male phis d̄scia ipso
rum ⁊ inter se inuicē cogitatonū accusantū aut etiā d̄
fendentū in die q̄ iudicabit dñs occulta hoīm qd̄ vide
licz fiet in die iudicij. ⁊ sit hodie cū qs̄ aut diuina inspi
ratōe ad intra d̄pungit. aut qñ facinora sua sacramē
taliter d̄fiteri tenet. De taliusmōi inte sano bello vul
nerate d̄scientie Sen. li. d. iij. vtutibz dicit. Timidum
nō facit aīm nisi rephensibilis vite d̄scientia. Secūdo
p̄ximū faciliter enecat q̄ malā d̄scientiaz gestat. quia
cū qs̄ ab intra mala d̄scientia aduat⁹ ad extra male

operari incipit. primo cause ruine existit. Juxta illud .i.
Corinth. viij. Si quis viderit eum qui habet conscientiam in ydolio
recubentem nonne conscientia eius cum sit infirma edificat ad
manducandum ydolatriam et prohibet infirmum in tua conscientia
fieri propter eum mortuum est Christus. Sic autem peccantes in fra-
tres et patientes conscientiam ipsorum infirmam in Christum pec-
catis Tercio munda immunda actitat. Nam Thiti .i.
Dia munda mundis inquam autem et infidelibus nihil mun-
dum est. Sed inquam sunt eorum mens et conscientia Confitentur
verbis se nosse deum factis autem negant. Vbi glo. Nihil
eis mundum est quia non sunt digni de donis dei sed et mens
.i. intellectus eorum et conscientia inquam sunt quasi non ex cibo in-
quam eorum. sed ex malo intellectu et conscientia peccatorum
Et vere mens eorum et conscientia inquam sunt quia confitentur qui-
dam verbis se nosse deum factis autem negant. Quarto ma-
la conscientia via difficilem praticat cum iniustus qui dicit Sap
v. Ambulaui vias difficiles via autem domini ignoravi
m. Quo contra suadet suis Apo. Heb. x. Accedamus
ad sacerdotem magnum Christum cum vero corde in plenitudine
fidei asper si corda a conscientia mala. Nam malum habens conscientiam
numquam in via mori securus est an sic subitanee moriens
corpalliter labat in dubietate ad inferni baratrum An si-
bi melius consulens diuina misericordia excitat ad penitentiam la-
menta recurrat. Idcirco Sen. li. de moribus autem. Mala con-
scientia sepe secuta est tuta numquam. Itaque nihil ei commiseris nisi
quod amico committere possis. plerique famam conscientiam autem
pauci verentur. Quinto ad errorem mentis adiuuat ita ve-
non numquam ad heresim inducat. d. Apo. i. Thym. iij. Spiritus
autem manifeste dicit quia in nouissimis temporibus discedet quidem
a fide attendentes spiritibus errorum et doctrinis demoniorum
in ypoocrisi loquentium mendacium et cauteriatum humanum
sua conscientiam. glo. i. corruptam praua cogitatione et
adustam igne male cupiditatis. Sexto ad gehennam
edificat tunc videlicet quando quis sententiat et per certitudi-

ne iudicat aliqd esse peccatum. Quia Ro. xiiij. dz. Qui
discernit si manducauerit damnat⁹ ē. qz non ex fide ē.
glo. Si manducauerit cū illa dscientia damnatus est.
verū est. qā q iudicat non edendū & edit damnatus ē.
Ipse em reum se facit qn do illud quod inutile sibi as-
serit facit ideo damnatus est ex fide. i. hm dscientiā. Cō-
tra fidem utiqz edit q edendum non credit. Unde se qē
Dmne aut quod non est ex fide peccatū est. Septimo
tristitiam dnuat in magnū grauamen aie & sps. Sū
Sapi. xvij. Sp psumit seu a p̄urbata dscientia. Glosa
Que non habet tranquillitatis securitatez. Cui⁹ rationez
assignat Sen. li. de moribz. Nullum inqt dsciū peccato-
rum tuoz magis timueris qz temetipsum. Alienū em
potes effugere te aut nūqz. Neācia em ipsa ē pena sua
Similez tradit snaz Augu. li. dfectio. Vbi dicit. In fisa
dñe & factū est vt pena sit sibi ois anim⁹ inordinatus
Et p̄sido. li. iij. Solilo qo 2. Nulla pena grauior qz cō-
scia mala. Mēs em male dscia pprijs famulis agitāt.

**Quod septem reperiuntur differentes cō-
scientie.**

Capitulum Tercium.

Et aut bona dscientia similiter & mala mul-
tiplex. Quia qdam est & dz Cauteriatā. Alia
nimis lata. Alia nimis arcta & pusillanimis
Alia tranquilla sz nō bona. Alia p̄urbata nō
bona. Alia p̄urbata sz bona. Et alia tranquilla & bona.
Prima q dz Cauteriatā. i. corrupta pprie ē p̄sido & p̄-
cipue heretico & d qbz p̄hat Apo⁹. i. Th̄y. iij. d. In
nouissimis t̄pibz discedent qdē a fide attendētes spibus
erroris & doctrinis dmonioz in ypocrisi loqntū men-
daciū & cauteriatā hūtes dsciaz. & qz articuli fidi sunt
velut principia in religione xp̄iana ideo tales dsci-
entie cauteriate sunt piculosissime. Si enim parū er-
ror in principio magnus est in fine. Certum est q ma-
gn⁹ error i principio maxim⁹ ē in fine. Tales sunt etiā
pharisey & ypocrite qui decimantes mentam rutam &

omne olus grauiora legis p̄mittētes quibus veri/
tas diminuta est Math. xxiij. dicens. De vobis scribe &
pharisei ypocrite qui decimatis mentam & anetum &c
reliquistis q̄ grauiora sunt legis iudiciū & misericor/
diam & fidez. Talismōi d̄scientiā habēt qui de magnis
peccatis potentib; & diuitib; modicam d̄scientiā in pre/
dicatōe d̄secratione vel in priuato sermone fatiūt. Sz
paupib; & despectis hoib; in puo excessu graues d̄scien/
tie formant strupulos. Similes sunt hij vulpine astu/
tie de q̄ fabulose ferēt q̄ cū vulpis leonis cuiusdam cul/
pas in eius p̄ntia audisset peccata graua excusauit et
alleuiavit p̄ singula puta rapinaz p̄ defectum ppriaz
carnium gulatu p̄ robur leonū corpis furorez p̄ d̄m
potētie sup cuncta aiāntia &c. Cum aut̄ adueniss; sim/
plex asinus d̄fitens vulpi q̄ post grauez abstinentiaz
a cibis & delectabilib; & post labores grandes quibus
sub frumētōz saccis portandis laborauerat de calcio
sui exactoris & pastoris p̄minens fame motus come/
disset cepit vulpis hoc factū deducere ad picula maxi/
ma sez q̄ exactor cui tale damnū intulerat paup̄ fuit.
& nudus & q̄ in pedib; frigefactus caput & totū corp;
ledi poterat & tandē seq̄ interitus est hoicidium & sic
male tractatus fuit asin;. Hac de causa taliū d̄scienti/
am vulpinā denoiat Bern. li. de d̄sideratōe vbi d. Vul/
pina d̄scientia ē tepida d̄uersatio fida d̄fessio obia s̄n
deuotione. oratio s̄n intentiōe lectio sine edificatōe ser/
mo sine inspectiōe porto coronā & vestē rotundaz r̄gu/
laz ieiunioz seruo & statutis horis psallo sz cor meum
longe ē a deo. Exteriores supfitiē intuens salua mihi
oia arbitror tot; p̄gens in ea q̄ foris sunt oblit; inte/
rioz meoz sicut aq̄ effusus sum Seda d̄scientia ē nimis
lata eoz q̄ non ponderant peccata nisi magna nō cu/
rantes de venialib; & puis. Cōtra quos dz Eccle. xix.
Qui n̄m̄iā negligit paulatim decidz. Nulla em̄ dom;

repente ruit sz sallicidijs neglectis successiue putrescunt
dom⁹ sustentacula & sic tandem ei⁹ seq⁹ ruina. Tales as
simulant piscatorib⁹ q⁹ sp⁹ lata curant habere retia nu⁹
q⁹ stricta & ideo nuq⁹ miores cape valent pisciculos q⁹
sepe delectabiliores s⁹t magnis piscib⁹. Nuq⁹ tales ad
pfectiois apicē vite valent puenire & tēplatiue q⁹ est de
lectabilissima. S⁹n delectatōes venialiū peccatoz psal
mi. renuens ait. Renuit & solari aīa mea memor fui dī
& delectat⁹ sum & exercitat⁹ sum & defecit spūs me⁹. Et
alibi psal. xxxviii. Silui a bonis & dolor me⁹ renoua
tus ē. Sz seq⁹. Cōcaluit cor meū intra me & in medita
tōe mea exardescit ignis. Taliū etiā late & sciētie hoīm
& sciētia vulgo lupina d⁹r. Naz ferē pabolice lupū p⁹
multas rapinas p rusticos captū q⁹ cū libertati dari de
beret & allegaret q⁹ nec feno nec frumēto aut fructibus
vesci possz velut alie bestie resatur⁹ est p⁹stane libertati
pacto tñ tali per iuramentū firmato q⁹ vltra valorem
vj. nūmoz in carmib⁹ nuq⁹ deinceps rapet. Igit⁹ emiss⁹
liber q⁹da⁹ die vaccā & vitulū ei⁹ repit & furis. Cumq⁹
fames ad utrūq⁹ accipiendū temptaret & e diuerso cō
sciētia piurij eū mordez & sciētiā dilatare cepit d.
Nimis arta⁹ & sciētiā h⁹re posses q⁹ vitupari solet a pru
dentib⁹. nā vacca hec valet nūmos quatuor & vitulos
duos. Ergo cū bona consciētia cōclusit. Decide utrū
q⁹ & manduca. Sic sunt pleriq⁹ qui sp⁹ p latam & sciē
tiam querūt excusationes in peccatis d magnis pua in
dicātes aut nulla a quo vicō orat ppha exui cū d. Nō
declines cor meū in verba malitie ad ex. ex. in pec. Cū
hoīb⁹ opātib⁹ iniquitatē & nō & mu. cū ele. eo. Corripiet
me iustus in mīa & increpabit me ole. au. pec. i. hoīs la
te & sciētie nō impig. ea. me. Tercia & sciētia ē pusilla
nimis & arta nimis eoz qui pene de singulis sibi dubio
sis formāt strupulos etiā in hīs q⁹ de se sūt licita. Pro
quoz solutione in tertia parte late infra tractabitur.

De taliū cetū fuerunt israhelites plurimi p̄secutiōis tēpe
fugientes ad antra desūi quos cū gentiles die sabati p̄
uocaret ad bella bellare nolebant & scientiā nimis aut
taz hñtes ne fragerent p̄ceptum de sanctificatiōe sabati.
Dixerunt q̄ Moriamur in simplicitate n̄ra quod &
fecerunt ut hēt. j. Macha. ij. Quarta & scientia ē tranq̄l
la s; non bona eoz q̄ peccant sub spe venie tandē conse
quende. Vel dicunt in corde suo q̄ de⁹ non rec̄ret ista
Quales & scientiā nōnūq̄ habēt etate iuuenes vel mo
rib⁹. Quos Salomon p̄monet. d. Proū. j. Filii mi si te
lactauerint peccatores ne acq̄escas eis. Assimul m̄r
tales tranq̄llas sibi & scientiaz formantes maniacis et
freneticis quoz in firmitas est ideo maxima seu p̄u
losissima quia medicine remedia nec admittūt nec cō
gnoscant. Quā obrem. b. Ambro. ait. Grauiissime pec
cas si ignoras. grauiissime. i. p̄u. losissime q̄ remediū
non admittunt vel ignorant. Tales etiā & scientiā ha
bent hij q̄ ex crassa ignorantia vel affectata nolūt sciē
ut bene agant. & inicitatem sepe meditant̄ in cubili sue
& scientie quā tamē inicitatē p̄pter suaz ignorantiaz
nequeunt agnoscere. Quinta & scientia est p̄turbata &
non bona nōnūq̄ desperatōi p̄xima q̄lem habent hij
qui crebro in eadem peccata labunt̄. Et q̄ q̄ peniteant
tamen p̄pter relapsus frequentiam p̄pter quendam de
sperationis impulsū genunt & turbant̄. Quales vo
cat in septimo Ethi. philosophus Incontinentes Si
miles infirmis qui in eisdem febrib⁹ recidiuant. Quos
Cristus anime medicus & solatur cum Petro querenti.
Quotiens in me peccabit. s. de die frater meus & dimitt
tam ei. Respondit non dico tibi septies sed septuagesies
septies id est h̄m omnes catholicos doctores. Quo
tiens quotiens penitebit Math. xvij. Sexta consien
tia est bona sed non tranquilla ymo infirma eorum
videlicet qui conuersi ad dominum deum recogitant

in amaritudine aīe sue annos suos ysa. xxxviii. q̄ gra
uiter adhuc sentiunt aliaz legē in membris suis repū
gnantē legi mētis a deo influxe. Ro. vii. Tales sepe ob
sinceram diligentiaz ne deum offendant in puis vero
nullū extat peccatū sibi turbatā faciunt conscientiam
nonnūq̄ ad hoc temptatione demonis vt in pplexita
tem ruant. Viciū etiā aliqñ mouent ad hoc doctrinis
insipientū hoīm. De quibz apo⁹. i. Corinth. vii. dicit
Percutientes eoꝝ infirmaz conscientiam in xpm pec
cantis. Quos tñ idē Apo⁹ specificat ibidē. x. Omne qd
in macellum venit manducate nihil interrogantes p
pter conscientia p quoꝝ cura Bernh. frater Can. in c̄t
Quid efficacius ad curandū cōscientie vulnera nec nō
ad purtandū aciem mētis q̄ xpi vulnez sedula medi
tatio Et iteꝝ Turbabor sed non pturbabor qz vulne
rum domini recordabor. Septima cōscientia ē tranq̄l
la ⁊ bona. Est qz taliū de quibz dicit Apo⁹ ad Gal. v.
Qui xpi sunt carnem suā crucifixerunt cū vicijs ⁊ con
cupiscentijs. Quaz hugo libro suo primo de aīa sic de
scribit. Tranq̄lla conscientia est q̄ omnibus est dulcis
nulli gr. ruis vtens amico ad grāz ⁊ inimico ad paciē
tiā cunctis ad beniuolentiā q̄b potest ad beneficentiā
cui dñs nec sua peccata imputat qz non fecit nec aliēa
qz non a p̄bauit nec negligentia qz non tacuit nec su
berbiam. qz in vanitate non p̄mansit. Et iteꝝ consciē
tia bona titulus ē religionis templū salomonis. Ager
benedictōis ortus deliciaꝝ aureū reclinatoꝝ gaudiū
angelorum. archa federis thesaurus regis aula dī ha
bitaculum spūs sancti liber signatus ⁊ clausus ⁊ i die
iudicij apperend⁹. De domo talis cōscientie scribitur
Sapient. vii. Intrans in domum meā conq̄scam cū
illa. Non em̄ habet amaritudinez cōuersatio illi⁹ nec
tedium cōuīd⁹ illi⁹ sed letitiam ⁊ gaudium scilicet p
pter eius fructus.

Quod conscientia bona ad similitudinem
domus materialis est regenda. **Capitulum. iiii.**

Quia vero eterna sapientia bonas & tranquillas
conscientiam domui assimilare dignata est in
q̄ tanta letitia habet & fructuum copia. Idcirco
cū omni q̄ possum⁹ diligentia aduertenda sūt
quinq; q̄ exigunt ad domū conscientie vias vt bene fū
de. debite ordinet. foratē tueat. prudenter regat & se
pe tergat. Primo bene fundet oportet sup solidum fun
damentum xp̄i & sacre scripture Sicut Saluator dicit
Mat. vii. Dis q̄ audit verba hec & facit ea assimilatur
viro sapienti q̄ edificauit domū suaz supra petrā. Sū
me aut caueri dz ne dom⁹ cōsciētie sit late nimis aut
stricte edificata qz q̄ facit contra conscientiam edificat
ad gehennā vt dicit glo. Ro. ix. Sed heū istā domum
q̄dē sup aquas voluptatis. alij sup arenā cupiditatis.
alij sup montē vel ventum superbie. Ideo veritas ait
Math. vii. subiūgit. Dis aut q̄ audit verba hec & non
facit ea similis erit viro Saulo qui edificauit domum
suaz sup arenas & descendit pluuia & venerunt flumina
& flauerunt venti & irruerūt in domū illā & cecidit & fū
it ruina eius magna. Vbi Aug⁹. Considerandū qz qz
cū dixit. Qui audit verba mea hoc satis signat istum
sermonem sez dñi in monte p̄ceptis quib; xp̄iana vi
ta format esse p̄fectū vt merito q̄ hm ea viuere volue
rit cōpet edificanti supra petraz. Et glo. ibidē inquit.
Cecidit qz ois conscientia q̄ spe & fixa in deū non p̄ma
nebit in temptatōib; non v3 subsistere & tanto āpli⁹
q̄nto plus in hijs q̄ mundi sunt a superiorib; disiūgit.
Et vere omnes mali vel fictiōe boni ingruente q̄libet
temptatōe peyores fiunt. Est igit primū fundamētū
fides firma sup xp̄m fundata. De q̄ Math. xvi. Super
hanc petraz. s. xp̄m filium dei viui edificabo ecclesiam
meaz ait xp̄s. Et Apo. i. Corinth. iij. Fundamentum

aliud nemo potest ponere p̄ter id qđ positum ē qđ ē
ih̄s xp̄s. Perfectio vero hui⁹ fundamenti est caritas si
ne q̄ fides vitaz non h̄z. Ideo Eph. iiii. Strūq; funda
mentū d̄pletens sic orat. Flecto genua mea ad patrē
dñi n̄ri ih̄u xp̄i ex quo omnis p̄mitas in celo ⁊ in tra
nomina^r vt det nobis hm̄ diuitias glorie sue corrobo
rari p̄ sp̄m̄ eius in interiori hoīe habitare. xp̄m̄ per fi
dem ī cordib; v̄ris in caritate funda ⁊ radieatū vt pos
sitis d̄phendere cū omnib; sanctis q̄ sit latitudo longi
tudo sublimitas ⁊ p̄fundum. Secundo oportet vt do
mus debite ornet̄ ymaginib; virtutū ⁊ exemplor; bo
nor; qz non sufficit adulto habere fidem ⁊ caritatē ni
si exeat in op̄. Fides em̄ sine op̄ib; mortua est. Iaco
ij. Et hm̄. b. Grego. in ome. s̄naz. Caritas si opari re
nuit caritas nō ē. Et apo⁹ Gal. v. d. In xp̄o ih̄u neq;
circūcisio neq; p̄puciu aliqđ v̄z. sed fides q̄ p̄ dilectio
nem opat̄. Vbi glo. Fides v̄tq; non ociosa qz fides si
ne op̄ib; non saluat sed q̄ opat̄ p̄ dilectōez dei ⁊ p̄xi
mi. In cui⁹ rei t̄p̄um dñs Exo. xxvj. Iubet vt cortina
interior nobilissima q̄ tabernaculum tegebat vt ex de
cem cortinis vna erat dn̄xa poliret̄ varie. Naz ibi sic
deus ait moȳsi. Inspice ⁊ fac hm̄ exemplar quod tibi
in monte monstratum est. Tabernaculum ita fiet decē
cortinas de bysso retorta iacincto ac purpura cocto q;
bis tincto varietas ope plumario facies. Vbi glo. in
his q̄tuor cortinaz colorib; iustificatōes exp̄ment̄.
In bysso retorta caro casta renitens. In iacincto mēs
sup̄na cupiens. In purpura caro passionib; subiacēs.
In cocto bis tincto mens inter passiones dei ⁊ p̄ximi
dilectiōe p̄fulgens. Verū vt ad taliū virtutū exercicia
puenias facilius expedit vt crebro sanctor; patrū vi
tam velut ymagines pingam⁹ intrinsecus. Vī em̄ vt
refert Augu. d̄tra Julianū quidam rex turpis sp̄e cubi
culum suum fecit depingi pulchris ymaginib; vt eaz

aspectu vxor sua pulchrum pareret filiū. Cur xpianus
domum sue ascētie quaz de⁹ inhabitat in memoria bo
noꝝ exemploꝝ nō depingat vt vxor sensualitas ples
virtutū generet. Tercio oportet vt domus ascētie tu
eāt fortiter qđ fieri dꝛ conuersatione honesta ⁊ angelica
custodia. Naz sicut tectū domus est custodia ita exteri
or bona conuersatio autamen est bone ascētie. q̄ts bona
fama pximo ⁊ bona cōscientia sibi p̄sint. Juxta illud
Math. v. Sic luceat lux v̄ra co. ho. ꝛc. Idcirco xp̄us
Math. x. dixit. Qđ in aure auditis p̄dicare sup tecta.
id ē p̄ bonaz conuersatōez. Ad cautelam ⁊ amplioꝝ cu
stodiaz etiā misericordissima dei bonitas angelicā ad
didit custodiaz. Juxta illud Lu. xj Cum foras arma
tus custodit atriu suū in pace sunt ea q̄ possidet. Et vt
angelus bonus forcioꝝ diabolo vincat supueniens et
auferat vniuersa arma in qb̄ asidit diabol⁹ ⁊ ei⁹ spo
lia distribuet. Ideo glo. ibidez. Distribuit inq̄t spolia
exhibens fideles custodias angeloꝝ ad hoīm salutem.
Quarto oportet vt domus ascētie prudenter. i. discre
te regat̄. Quāuis em̄ de⁹ hoī ammicule⁹ vt tectū est ā
gelica custodia Eccle. xv. tñ eꝛ deus fecit hoīez redum
reliquit eū in manu scilij sui. i. in suo libero arbitrio
quo mediante bonū vult gratia assistente ⁊ malū gra
tia dei dimissa. Vult ergo deus q̄ nos capaces ratiois
fecit vt discretionē regamur q̄ eadeꝝ est prudentie. In
hac em̄ virtute juxta phm. vj. Ethi. Omnes morales
incedunt virtutes. Hanc xp̄us suos carissimos docuit
discipulos quib̄ dixit. Ecce ego mitto vos sicut oues ī
medio lupoꝝ. estote ergo pru. si. ser. caput videlicet bo
ne ascētie discrete regendo. Hec est virtus ⁊ verius
auriga virtutū quā. b. Antho. p̄tulit solitudinī opib̄
misericordie. vite monastice. rigori abstinentie. ⁊ pri
uationi facultatū oīm vt tradit Cassian⁹ Colla. scda
abbatis moȳsi que virtus vt idē deducit breuioꝝ via

monachum sine deceptionis dyabolice fallacia vehit
ad perfectionis apicem. Sz vt ibide dicit. Non nisi huius
litate tali dicit q quis semoz vel plato z statuta custo
dire mnt. Quinto oportet vt sepe tergat domus dscie
tie p stopaz dtritois z dffessionis qn in eaz cadunt plu
res venialiū aut venena peccatoz mortalium nec ali
ud remediū qere oportet q illud. Vñ Aug⁹. sup Jo
han. Verus peccati quo fugit seū se trahit quocumqz
fugerit non fugit seipaz mala dscientia nō est quo cat
se se q̄t ymo nō recedit a se. Peccatū em qd facit int⁹
est vis audire cōsiliū. Si vis ad deū fugere ad ipm
fuge dfitendo non latendo.

**Qd conscientia bona non debet semper suffi
cere eam habenti sed multum etiam laboran
dum est pro bona fama.**

Cap. v.

ORiunt aut hic q̄stiones quedaz. Prima an ta
lis bona dscientia sufficere possit eaz habentia.
sic q non curet de repellenda ppria infamia.
Causa dubij est diuersitas vt videt sanctor
doctoꝝ q in multis autoritatibz dicere vident q non
sit curandū de fama dumō peccatū non sit in dscientia
Naz dicit Augu. ad clerū yponens. Quid obest homi
ni q ex illa tabula vult eum delere hūana ignorantia
si de libro viuentiū non eum delet in q̄ dscientia vt e
tiam allegatū ē supra ca. j. Idē ad secundū maniche
um. Sentis de augu. qd qd libet sola in oculis dei d
ci entia non accuset. Et Gre. Constantino epō medio
lanensi. In cunctis que in hac vita aduersa pueniunt
sola ē sicut nostis oipotentis dei discretio pensanda atqz
q ad cor ppriū sp recurrendū vt nullius ibi lingua im
plicet vbi dscientia non accuset. Quez em dscientia de
fendit liber ē inter accusationes z liber sine accusatiōe
esse nō potest si sola q̄ interius adicit dscientia accusat
Et itez Grego. Inter verba laudantiū z vitupantiū

ad mentes sp̄ recurrēdū est vt si in ea non inueniatur
bonum qđ de nobis dicit magnam tristitiam generare
debet. Et rursum si in ea non inuenit̄ malum quod d
nobis hoies loquunt̄ in magnam debem⁹ letitiam p̄ si
lire. Quid em̄ si non hoies laudant⁹ ⁊ scientia nos li
beros demonstrat Habeam⁹ paulum ostendentē. Glo
ria nostra hec est testimoniū scientie nostre. ij. Cor. ij.
Job quoq; dicit. Ecce in celo testis meus. Si ergo est
nobis testis in celo testis in corde dimittamus stultos
foris loq̄ quitquid voluerint. Ex hijs videt̄ non esse cu
randum de infamia vbi alicui d̄stat de scientia bona.
Ex aduerso est Augu. de contraria vita clericorū .xij. q. i
ca. d. Nolo vt aliquis de vobis inueniat male viuēdi
occasionez. Prouidem⁹ em̄ bona vt ait apo⁹. nō solū
coraz deo sed etiaz coraz hoib⁹ p̄pter nos scientia bo
na nobis necessaria ē p̄pter nos fama nostra non pol
lui sed pollere debet in nobis. Due res sunt scientia
⁊ fama. scientia est necessaria tibi fama pximo tuo.
Qui si de⁹ scientie negligit famaz crudelis est. Et ite
rum alibi Augu. Non sunt audiendi siue viri siue fe
mine qui q̄ndo reprehendunt̄ in aliq̄ negligentia p̄ quā
fit vt in malaz veniant suspitōez. vnde vitaz suā lon
ge abesse sciunt dicunt coraz deo sufficere sibi scientiā
estimationez hoim non solum imprudenter verū etiam
crudeliter stemnentes cū occidunt aīas alioz siue bla
sphemantium viam dei q̄b⁹ hm suaz suspitōez q̄si tur
pis que casta est despiciūt vita sanctorū vel etiam cum
accusatōe p̄mittantium non q̄ vident sed q̄ putant. ro
borat dicta p̄fata textus sacre pagine qui dicit Dm̄cū
q; mandauit de⁹ de proximo suo vt sez ei p̄sit verbo
⁊ exemplo. Autoritatū talium varietatem ⁊ q̄stionum
non dum soluit S. Tho. p̄ distictōes quod li. ix. q. xiiij.
Strūq; inquit sez cōtentus fame ⁊ appetit⁹ potest es
se laudabile ⁊ viciosum. Fama em̄ non necessaria est

hominī ppter seipm s; ppter pximum edificandū. Ap-
petere igit famaz ppter pximū caritatis est. Appetere
vero ppter seipm ad inanez gloriaz pānet. Et ecōtra-
rio dētemptus fame ratōe sui ipsi? hūilitatis ratione p/
ximī ignauie est & crudelitatis. Illi ergo q̄b; incumbit
ex officio siue ex statu pfectōis alioz salutē puidē pec-
cant nisi infamiā p̄riaz iuxta posse repellant. Alij ve-
ro q̄b; magis custodia sue salutis imm̄ nec p̄nt sue hūi-
litati puidentes famaz vel infamiā dētere. S; cū in-
famiā dupliciter repellat s; occasione subtrahendo &
linguas detrahentiū cōp̄scendo. Primo mō tenent om-
nes infamiā vitare alias sine scandalo actiue transire
non possent. qd̄ sp̄ est peccatum s; scdo mō nō tenent
nisi q̄ts dz alijs salutē pximi puidere. Et h̄ est quod
Gre. ome. sup Eze. dicit Linguas detrahentiū sicut nō
debem? n̄ro studio excitare ne ipsi peant ita p̄ suā ma-
liā excitatas debem? eq̄nimit̄ tolerare vt nobis me-
ritum crescat. Aliq̄n etiā d̄pescere ne dum mala de no-
bis dissemināt eoz qui nos ad bona audire poterāt
corda innocentū corrumpāt. Et infra. Hij etenī quo-
rum vita est exemplum p̄mitatōis posita debent si p̄nt
verba detrahentiū q; d̄pescere ne eoz p̄dicatōez nō au-
diant q̄ audire poterant. et in p̄auis morib; remanē-
tes bene viuere dētemere. Ex hijs patz solutio ad ob-
iecta. Etā patz q̄ contēnere infamiā est aliq̄ndo hūi-
litatis act̄. S̄n̄ ī vitasp̄m legit̄ de multis sanctis p̄i-
bus q̄ p̄riam infamiā sustinuerunt non repellētes eā
Sic sancta marina virgo sub virili hitu monachi dō
seruies false accusat̄ a pandocis filia p̄ militē imp̄gna-
ta quaz infamiā sustinuit marina quin q̄mo penitenti-
am agēs ante fores monasterij sui p̄ qd̄ tēpus vilif-
simis in monasterio mancipata officijs statim sp̄um
deo reddidit. Locioneq; sui corp̄is & obsessione demo-
nis rea p̄dente facinus p̄rium virginis innocentia

purgata est ut in vita sp̄m legit. Sic etiā ad tempus
beata virgo Eugenia philippi rectoris Alexandrie no
bilissimi romo in filia fecit q̄ cū p̄tho ⁊ iacincto de gēs
se Eugeniū vocans sub monachali habitu in mona
sterio latitans tandē in abbate electa a melancia feia
in Alexandria ditissima accusata est q̄ cū ea stuprum
voluisset dimittere. Sz cū res publico iudicio igne pur
gari deberet ⁊ incendio sancta virgo ne religio nis sta
tus eius infamia decresceret. Tandem p̄ri iudici se fra
trib⁹ ⁊ agnatis p̄nāb⁹ pdidit q̄ esset innocens p̄iter ⁊
femina sicq; p̄ez ⁊ sanguineos ac pene totaꝫ Alexan
driam fidei xp̄iane diuixit ut docent ei⁹ virginis gesta

**An quis scire possit se habere bonam con
scientiam Et de septem gradibus conscientie**

Capitulum Sextum

Altera p̄inde ex supradictis nascitur questio.
An quis scire possit An bonam habeat ⁊
scientiam. Respondet q̄ hec eadē q̄stio Alexā
dri de hal. in sūma sua distinctionib⁹. Notā
dum q̄ septem sunt differentie hoīm qui se putant ha
bere caritatem ⁊ bonam ⁊scientiam sed neutrum habēt
Alij sciunt q̄ nō habent talia. Alij dubitant. Alij o pi
nant q̄ caritateꝫ habeant ⁊ bonam ⁊scientiam Alij ex
periunt sed non habent de hoc scientiam. Alij hoc sciūt
p̄ reuelatōem tantm̄. Alij vero p̄ causam. Primi sunt
infideles plurimi ⁊ heretici. ymo etiā quidaꝫ xp̄iani
tepidi q̄ non lustrantes suam ⁊scientiā ex crassa igno
rantia peccata q̄dam mortalia ⁊munia non habentes
p̄ mortalib⁹ in peccatis grauib⁹ pseuerāt ⁊ eucaristie
sacramento indigne p̄cipant. Qd̄ ne fiat dicit. j. co.
xj. Apo⁹. Probet aut̄ seipm̄ homo ⁊ sic de pane illo e
dat ⁊ de calice bibat. qui em̄ manducat ꝛc. In eadem
cecitate infidelitatis fuit aliquando idem apostolus q̄
iā captus a romana militia iherosolimis iudos quoz

petitōe captus est sic alloquit̄. Ego omni d̄scientia bo-
na ductus sum ante deum vsq; in hodiernū diem.
qui tamen psēq̄bat̄ prius ecclesiam dei. Secundi sunt
q̄ sciūt se h̄re nō bonā d̄sciaz vt hij q̄ sciūt se esse i p̄o/
sito peccādi mortalit̄ aut manēt in peccato i p̄nia. Ad
tales loq̄t̄ Eccl. vii. Scit̄ d̄sciētia tua q̄a tu crebro ma-
aledixisti alijs. Tercij sūt hij q̄ dubitāt se h̄re bonā cō-
sciaz hij videlicet q̄ habent eq̄ fortes ratōes ad h̄ q̄ sint
in gratia sicut ad oppositum. Sicuti q̄ndo vident tepi-
ds se esse in amando deum ⁊ non habent affectū oran-
di. Vident q̄ ex opposito q̄ nullam voluntatem habēt
peccandi mortaliter. Est em̄ dubitatio int̄lectū inter
vtramq; p̄tez ⁊ traditiōis cōdam vacillatio. Tales di-
cere possunt cum apo. Nihil mihi d̄scius sum sed non
in hoc iustificatus sum. q̄ aut̄ iudicat me d̄ns est i. co.
iij. Quartū opinant̄ bonaz d̄scientiā se habere ⁊ se esse
in gratia. in q̄ etiam p̄babiliter sunt sicut illi q̄ habent
rationes ad hoc ⁊ ad suum oppositum fortiores tamē
rationes habent ad hoc q̄ ad suum oppositum. Sicut
q̄ndo in vna p̄te vident se feruentes in amore dei ⁊ lu-
gētes p̄ peccatis. Ex opposito sentiunt rebellionē car-
nis ad sp̄m ⁊ fragilitatem. Est em̄ opinio acceptio
vni⁹ p̄tis ⁊ traditiōis cum formidine. Talis Job bea-
tus fuisse videt̄ q̄ ait Verebar omnia opa mea sciens
q̄ non parceres delinquenti. Sbi glo. Bona quidem
erat orpa sed ⁊ hec timenda hijs qui volunt vere deo
placere. q̄a duo in bonis cauēda sunt. desidia et fraus
Desidiam facit minor amor dei. fraudem p̄ri⁹ amor
sui. Pro bene actis tacita humani cordis gratia vel fa-
uoris aura vel q̄libet res exterior desiderat̄. S; beatus
q̄ excutit manus suas ab omni munere cordis man⁹
⁊ oris. Circa hoc amor habend⁹ est q̄ munit̄. Vnde se-
quit̄ sciens q̄ non parcis delinquenti. Quintū expiuntū
se habere gratiā ⁊ bonam d̄scientiam sicut illi q̄ sentiūt

dulcedinem diuine bonitatis in oratione ⁊ gustant q̄
suauis est domin⁹. p̄ter q̄d p̄pha notanter ait. Psal.
xxxiii. Gustate ⁊ videte q. s. e. d. beatus vir q̄ spe. in eo.
spe videlicet tali q̄ est bona ⁊ scientia. Gustate inquit ⁊
vi. qz duplex est in anima scientia scz cognitiua seu spe
culatiua ⁊ experientialis. De speculatiua infra statū dice
tur Experientialis seu affectiua scientia causat̄ ex re q̄
est ⁊ sentitū in affectu. Res em̄ gratie potest sentiri seu
experi. Nam res gratie sentit se notam in affectu sicut
dulcedo in gustu. Sed hec agnitio p̄ experientiam non ē
p̄ medium infallibile sicut scientia speculatiua. s; p̄ me
dium fallibile. Unde hec agnitio ē p̄ signa p̄ter hoc
etiam recte ait p̄pocras in. i. amphorismo. Ars longa
vita breuis iudiciū difficile temp⁹ acutum experimē
tum fallax. Qd̄ aut̄ de bona cōscientia seu gratia vel
caritate q̄at haberi. Experientialis scientia p̄bat̄ auto
ritate xp̄i apostolica ⁊ ratione. Sū Apoc. ij. habetur.
Qui habet aures audiendi audiat q̄d sp̄s dicat eccle
sijs. Sincētū dabo manna absconditū ⁊ dabo illi cal
culum candidū ⁊ in calculo. i. in carbunculo nomē
nouū scriptū qd̄ nemo scit nisi qui accipit. Man
na absconditū est xp̄s in domo habitans consciētie
Calculus candid⁹ est caritatis habitus que caritas ar
det lucet ⁊ mundat sibi ⁊ pximo. Nomen aut̄ nouū
huic caritati insitū est q̄ filij dei p̄ adoptōez efficiuntur
Amiuit idē exp̄ssus. ij. Cor. vi. Si estis in fide ipsi vos
p̄bate. An non agnoscitis vos metip̄os qz xp̄s ih̄us
est in vobis nisi forte re p̄bi estis. Spero aut̄ q̄ agno
scitis q̄a nos non sum⁹ re p̄bi. Accedit ad idē ratio
Gustus em̄ bene disposit⁹ nō potest nescire dulcediez
sibi diunctaz. In corporalib⁹ ergo pari forma in sp̄uali
bus aīa bene disposita non potest non sentire diuinā
dulcedimē sibi diunctā. Sensus em̄ diuine dulcedinis
ē p̄ gr̄az. De q̄ p̄pha ammirat. d. Psal. xxx. Quā magna

multitudo dul. t. d. quā abs cō. ti. te p̄fecisti eis q̄ sperāt
in te. Sexti sunt q̄ sciunt s̄z solum p̄ reuelatōez non p̄
speculat uā sciaz se h̄re bonā d̄ sciētā De qb. j. Joh. iiii
In h̄ scim⁹ qm̄ in deo manem⁹ ⁊ ipse in nobis ē a de
spiritu suo dedit nobis. Et Apo⁹ Ro. viij. Cert⁹ sum
q̄ neq; mors nec vita neq; angeli neq; principat⁹ ne
q; virtutes neq; instantia neq; futura neq; fortitudo ne
q; alacritudo neq; pfundum neq; creatura alia poterit
nos separare a caritate dei que ē in xp̄o ih̄u d̄no nostro
Scire tū non possum⁹ hm̄ quez legē an in caritate di
sim⁹ sciētia speculatiua qz hec sciētia est p̄ causaz rei
vel etiā p̄ effectum. S̄z causa gratie non cadit sub co
gnitōe nostra simpliciter. nec ei⁹ effectus vt videbitū
p̄tā ⁊ visum est. Similiter gr̄a hm̄ ratōem gr̄e dicit
d̄ atōez ad acceptōez dei. Dñ̄ ponit ip̄az acceptōem
in deo. Hoc aut̄ modo nō potest agnosci a nobis ido
non agnoscit̄ scia speculatiua certitudinalit̄ potest tū
sciri ab aliquo sciētia affectiua qz h̄ est p̄ experiētā
rei in effectū. Dñ̄ hec sciētia est de re p̄ rem ⁊ nō solū
rationez vel d̄pationez quaz habeat ad aliud vt ostē
sum est. Septimi igit̄ sunt qui sciunt p̄ causaz rei sine
p̄ rationez rei vt hij q̄ essentiā dei clare in hac vita vi
derunt vt in veteri testamento moyses in nouo apo⁹.
Quid inēt Gre. ij. d̄ p̄ alo. est qd̄ non vident qui vidē
tam omnia vident.

Per que signa quis cognoscere possit se
habere bonam d̄ sciētiā. **Capit. vii.**

Dicendum ē q̄ quis expiri potest p̄ signa an ha
beat gratiā ⁊ bonaz d̄ sciētiā. Modo viden
dum ē q̄ sunt illa signa. Vbi sciendum q̄ do
ctores sancti alia ⁊ alia signa ponūt. Nā cri.
ponit. v. Sanct⁹ Tho. iij. Alexand. iij. Cri. sup Ma
ome. xxxix ponit. v. oel. iij. q̄ habes p̄ te scda. ca. viij.
Sanct⁹ Tho. in. iij. di. xix ponit. iij. sub hijs verbis.

Quid incuit aliqs oio a peccatis sit immunus p certitu
dinez sciri non pot. Sñ. j. Cor. iij. Nihil mihi ascius
sum sed nō in hoc iustificatus sum. pot tñ de ho c hēi
aliq̄ dicitura p. iij. signa sicut dicit Bern. Primo cum
qs deuote vba dei audit. qz q̄ ex deo est vba dei audit.
Joh. viij. Secdo cū qs se p̄mptū ab bñ opandū inueit
qz p̄batio dilectōis exhibitio ē opis. vt d. Grego. iij.
Cū qs a peccatis abstinerēdi in futurū p̄positum habet.
Quarto cū de preteritis dolet. qz in hīs vera p̄nīa s̄m
Gre. asisit. Sñ si qs p̄ hui⁹ signa facta diligētī discus
sione sue ascie q̄uis forte nō sufficienti etiā ad sanctis
simū corp⁹ xp̄i sumēdū accedat deuote aliquo pecca
to mortali in ip̄o manente qd̄ ei⁹ agnitōez p̄terfugiat
nō peccat. p̄mo magis ex vi sacramēti peccatū ēmissio
nez asēq̄t. Sñ Augu. d. in quodaz s̄mone q̄ qñ corp⁹
xp̄i manducait viuificat mortuos. Alexand⁹ de hal. in
fūma ponit tria exp̄imenta gr̄e qb̄ vt dicit pot quis
exp̄iri se h̄re gr̄as q̄ h̄em⁹ in illo Psal. Cū inuocarem.
vbi fit q̄stio multū dicunt qs d̄ndit no. ho. i. hoies que
runt a fidelib⁹ vñ certū sint q̄ sunt accepti deo ⁊ p̄pha
rūdendo colligit tria. ex qb̄ colligit exp̄imentū p̄ qd̄
sciant q̄ sint accepti deo ⁊ q̄ h̄nt gr̄as. Primiū est cum
di. Signatū est sup nos lu. v. t. d. scdm̄ Dedisit letitiā
in corde meo. Terciū In pace in idip̄m dor. ⁊ re. Hec
sunt tria ex qb̄ colligit exp̄imentū gr̄e lumen letitia et
pax. lumen apud v̄m rōnabilē. pax apud irascibilem
Letitia apud cupiscibile. Qñ em̄ ista tria sunt in aīa
sancta s̄m illas tres vires ⁊ vere certū exp̄imentū est.
q̄ aīa h̄eat gr̄as. Et bñ dico vere. qz p̄ h̄ d̄t aīa san
cta ab aīa heretica. qz aīa sancta vere qñ habet gr̄am
sed aīa heretica nō. Sñ nūq̄ hz lumen vez in ratōna
li nec veraz p̄cez in irascibili nec veraz letitiā in cup
iscibili sicut hz aīa xp̄iana p̄fecta q̄ hz lumen verita
tis radiantis sup v̄m ratōnalez in quo mirabiliter de
b 2.

lecta ratio. Anima vero pagani vel heretici vel cuiuslibet infidelis non habet lumen nisi sophisticum sicut est lumen in somniando. Similiter non habet veram letitiam in corde quod sicut dicitur 1. Thym. 4. Omnes habent cauteriatas conscientiarum. Similiter nec veram pacem habent irascibili. quod sicut dicitur psal. 137. Impiis non est pax. Unde sicut in palitico videmus quod in ipso est infirmitas non tamen sensus doloris licet in ipso sit materia doloris. In sano autem non est materia doloris nec sensus doloris. In egro autem non palitico est materia doloris et sensus doloris. Sic infidelis habet materiam doloris non tamen sentit dolorem unde est velut paliticus. In anima vero fidei sana. i. sancta perfecta non est sensus doloris nec materia doloris. In anima vero fidei egra. s. p. peccatum est materia doloris et sensus doloris. Sicut dicit Augustinus. Melior est natura quam est cum sensu doloris quam que est sine sensu doloris et habet sensum quam habet materiam doloris. Et propter hoc si pax sit infideli vel heretico hoc non est nisi sicut quies in palitico quam non est ibi vere sed dolor ibi est licet non sentiat. Ex quibus etiam patet quod obiectio inefficax quam dicunt quod in pagano et infideli sepe est iocunditas conscientie bonum desiderium et feruor ad opera bona quam vident esse signa gratie. Respondet eis dicitur quod tamen dicit iocunditas anime infidelis a iocunditate anime fidelis quantum distat iocunditas fantastici vel somniantis a iocunditate vigilantis. Unde in ipsis non est vera iocunditas quam est ad experimentum ad hoc quod aliquis sciat se habere gratiam.

De tribus signis optimis bone conscientie. Capitulum Octauum.

Sunt tria habent omnes doctores solatoria conscientie bone tria. Primo confessio vera peccatis. Secundo confessio sacramentalis. Tercio communicatio eucharistie effectualis. Primum est bonum. secundum melius. tertium si bene fit est optimum. Primum declarat et praticare docet Joh de tambaco li. de culpa et gratia. q. ix

d. Generalis contritio maxime quoniam pro loco et tempore impetrat
peccatum specialiter occurrens sufficit. ad hoc quod quis sit in gratia
dei ubi gratia. Quoniam peccato speciali occurrente verificatur hec
vel similis mentalis oratio. Sed de hoc peccato et de omni
peccato quoniam unquam contra te commisi doleo in quantum est contra te.
Primo probat ibi latissime hanc conclusionem videlicet quod ex
tra casus in quibus peccatori incumbit singula peccata mor
talia et iterum nunquam necessaria est actualis contritio de singu
lis vel etiam memoratio singulorum. Ad idem videtur esse
S. Tho. q. v. in de veritate sic d. Ad iustificaciones pec
catoris. scilicet non requiritur quod in ipso iustificacionis momento ali
quis de peccatis singulis cogitet sed sufficit quod cogitet de hoc
quod propter culpas suas est aversus a deo. Recogitatio autem sin
gulorum peccatorum dicitur vel precedere vel saltem sequi iustifica
tiones. hec Tho. Ad idem est Cancel. pisien. in suo trip
tito sic d. Sciens misericordissimus pater deus et agno
scens nostras fragilitates premaximas et ad malum pronita
tes multiplicibus viis mortali vita durante patissimus
est nobis delicta remittere et gratias adferre si dum taxat ve
raciter et ex corde sibi tres subscriptas veritates porri
gemus. Prima veritas. Domine sic vel sic contra bonitatem tu
am peccavi quod mihi displicet Ratione cuius etiam penitenti
am ago quia te offendi qui totus es venerandus et colendus
quod quod mandatum tuum transgressus sum Secunda veritas est
Domine habeo bonum propositum et desiderium tuo iuvamine me
diante in futurum perveniendi ne incidam in peccatum et occa
siones iuxta possibilitatem vitium vitandi. Tercia veri
tas. Domine bonas habeo voluntates peccatorum meorum con
fessionem integraliter faciendi pro loco et tempore secundum tuum et
sancte matris ecclesie mandatum et preceptum. Has verita
tes quis quisquam quicquam loco et tempore sinceriter non fide aut me
diciter ex corde pronuntiaverit securus existat in salu
tis et gratie statu se consistere et vitam eternam mereri quibus
omnia crimina commisit. Sic etiam talis absque ulla confessione

continuo decederet in absentia sacerdotis dormiendo aut alio quoque modo morte subita preuentis idem finaliter saluaretur acerbissima purgatorij pena mediante. Ex quo notandum et salubre consiliu elicitur ut christiana quilibet singulis diebus bis aut semel mane aut sero aut saltem festiuis diebus redeat ad cor suum et scias examinans an tres premissas veritates proferre valeat cum cordis sinceritate sic quod intra statum salutis se confidat. Hec de Cancell. Nec mirum si ad penitentiam de peccatis deus gratiam infundit dimittendo peccatum cum ipse propheta dicat. Dixi confitebor aduersus me in iustis. me. do. et tu remi. are. Cum etiam leprosi decerent euntes ut ostenderent se sacerdotibus mundati sunt antequam se ad sacerdotibus penitentiam. Unde etiam magister sententiarum Eze. xviii. sic allegat ad propositum. Quicumque hora peccator et uersus fuerit et ingemuerit uita uiuet et non morietur. Non dicit ore confessus fuerit sed uersus ingemuerit. Huic resonat dictum Alber. sup. iiii. di. xvj. Exponens illud uerbum Augu. in lra uidelicet Paueat etiam si penitens ne prius ad dominicum corpus accedat quam confortatus bona conscientia. Potest inquit si aliquis uult dicere quod ois conscientia adultis huiusmodi gratia est confortata et actus contritionis detestans peccatum est actus meritorius similiter actus fidei in deum et huiusmodi. Et illis actibus mouetur quando iustificatur. Et sic statim post primum momentum contritionis confortatus est bona conscientia per opus interius meritorium. licet non exterius. Secundum consolatorium conscientie et efficacius est confessio sacramentalis. Nam secundum S. Tho. et Scotum sup. iiii. Confessio inter alios fructus etiam hunc habet quod si dolor contritionis penitentie non fuisset sufficiens tunc confessio et absolutio sacramentalis penitentie superueniens ei supplet defectum. quia cum ipsa contritione de se insufficienti sufficienter delent omnes mortales culpas dummodo ipse penitens tunc non ponat obicem gratie per remissionem peccati actualis mortalis. Unde quoniam David coram Nathan confitetur

tebat peccatū suum dī. Peccaui statim p̄ha ex pte dī
dixit. Transulit deus peccatū tuū. ij. Re. xiiij. Quorum
ratio est. qz ad h̄ q̄ peccato recuperet gr̄az & sibi dimit
tant peccata nō requir̄ hm̄ p̄dicta nisi q̄ cū alic̄li dete
statōe etiā si illa hm̄ se insufficiens sit nō ponat obicez
gr̄atie p̄tunc De h̄ aut̄ homo cū cōfitebit̄ p̄babiliter et
se valde seare p̄t. qz potest valde p̄babiliter scire t̄p̄e
seare & fessionis & absolutōis se nō peccare mortalit̄e
& se detestari sua peccata. p̄mo. Seco. super. iij. di. Dia
ista q̄ homo cōfitē sacramentaliter ē magis in p̄tate ho
m̄inis & certior ad gr̄az p̄maz recuperandaz. qz ibi non
oportet nisi nomen ponere obicē ad gr̄atiā qd̄ multo
min⁹ est q̄ h̄re aliq̄ actionez q̄ p̄ modum meriti de d̄
gruo sufficiat ad iustificatōez sicut fieri oportet in cō
tritōe. Sū di. b. Augu. & allegat̄ a magistro in. iij. di.
xvi. vt paulo ante dictū est paneat. s. penitens ne pri
us ad d̄n̄icū corp⁹ accedat q̄ cōfortat⁹ sit bona cōscien
tia. Sup̄ quo verbo di. ite & Alber. Homo habens gra
tiam vel p̄sumens ex p̄babili signo se h̄re gr̄atiā p̄t
accedere ad corp⁹ xp̄i. Signū aut̄ p̄babile est inquit.
Si est cōfessus & dicit sibi cōscientia q̄ p̄ nulla re vult
ampli⁹ peccare & penitentiā libenter debito t̄p̄e suscipe
Tercium cōsolatoriū cōscientie & optimum est p̄ cōtri
tionem cōfessionez sacramentum eucaristie sūmere qd̄
sacramentū habet etiā mortuos viuificare vt ex sancto
Tho. patuit ca. p̄cedenti. Et sic patet prima ps hui⁹
tractatus.

Quid sit conscientia p̄t dicit credulitatē
fixam. Et quomodo originat̄ p̄ syllogismum
practicum. Quid sit Sinderilis ratio infer. or
& superior & eorum differentia.

Secunda pars.

Capi. primum

Hacten⁹ dictum est de scientia bona & recta put sumit p spe bona qua quis hz de dei amicitia Nunc vero restat loqui de scientia recta & erronea magis pprie dicta put sumit p actu assensus vel credulitatis. Et sic dz scia esse assensus vel credulitas intentionis ad aliqd faciendum vel no faciendu. Vn isto scdo mo conscia dz qsi cu alia scientia. Quia scientia vniuersalis ad actu plicarem applicat vel etia qz p eaz alijs sibi sciens e eoz que facit vel facere intendit. Propter h etiam intdu dz scia vel dictamen ronis. Pro quoz intellectu notandum q ista. iiii. differunt. Sinderis. ratio supior ratio infior & scientia vt dicit sanct⁹ Tho. in. ij. di. xxxij. Na sinderis est vis aie motiua q sp est nata figi in supiori bus naturaliter mouens & stimulans ad bonum & ab horrens malum Que sinderis aliqui lex ronis aliquando etiam scientia nominat. De quibz Ro. j. dicit. Legez non habens ipsi sibi sunt lex. Aliqui aut dicit alio no mine scintilla ronis conuenienter quide. quia sicut scintilla est modicum quid ex igne euolans ita hec virtus est cdam modica picipatio intellectualitatis respectu eius quod de intellectualitate in angelo e. Vn de Iero. in glo. sup Ezech. j. dicit. q per aquilaz signatur q vt cetera aialia in volando transcendit ronalez qp homine figurat & cupiscibilem que p vitulum at q irascibilem q p leonez signat. Hanc sinderisim ido deus posuit in hoie vt fuet ordo & anexio rez. Nam fm Dionysium. vij. ca de diuinis nominibz diuina sapientia diugit principia scdoz vltimis primoz. Angel⁹ aut est intellectualis nature non ronalis cu discursu & ista nature homo p sinderisim a pinqat & diugit. De q in Psal. Signatu est sup nos lumē vultu tui domine ac. Hec sinderisim siue habitum siue actum

nominet inclinatur naturaliter ad bonum spiritus et remuneratur malo. sicut extraneo sensualitas spiritus inclinatur ad malum et nunquam ad bonum. Ideo etiam sinderis vocatur lex nature puta natura inest. Sinderis vero dicitur puta inclinatur ad operatiua et quemadmodum intellectus principiorum est quo ad speculatiua ita sinderis ad operatiua inclinatur principia. Exemplum de speculatiuis. Omne totum est maius sua parte. Quilibet est vel non est. De operatiuis autem ut nullum malum est faciendum bonum est persequendum. Quod tibi vis fieri rationabiliter et ex debito alteri ne feceris. Quod tibi vis fieri rationabiliter et ex debito alteri feceris et similia. Hec preterea sinderis in nulla rationali vel intellectuali creatura totaliter extinguitur. Immo nec in damnatis. De quo ysa. vi. Verbis eorum non morietur. Quamuis enim in damnatis ipsa sinderis quo ad displicentiam mali culpe absolute et siderati et quo ad complacentiam boni sit extinguita tamen habet quod culpa operatur ad penas sic in eis non est extinguita quia habent displicentiam mali in collatione ad penas. Et sic patet quod sit sinderis. Ratio vero superior puta tradit beatus Augustinus libro ii. de tri. Est autem rationalis potentie que sumit consilium ex rationibus eternis et diuinis. Et partim est speculatiua partim vero practica. Speculatiua dicitur quod est credendum quia deus reuelauit. Practica dicitur hoc est faciendum quia deus precipit aut eius offensionem parit et huiusmodi propter quod Augustinus ubi supra cap. xviii. et xx. dicit quod ratio superior superioris conspiciendis intendit et superioris consulendis. Primum quo ad speculatiua. Secundum quo ad practica. Ratio autem inferior est autem potentie rationalis que sumit consilium ex rationibus temporalium ut hoc est dimittendum quia est superfluum et diminutum. Tale vel honestum et sic de aliis additionibus que moralis philosophus tractat. Unde ratio superior sapientie deputatur sicut inferior scientie. Et tamen ratio inferior et superior non sunt due potentie sed rationis duo officia. Porro scientia puta secundo modo sumitur est assen-

sus conclusionis elicite in silogismo practico vel speculativo. in quo sinderis maiores ratio minore et scientia format conclusionem. Pro cuius latiori intellectu notandum quod ratio in eligendis et fugiendis quibusdam silogismis vult. In silogismo autem est triplex consideratio secundum tres propositiones ex quarum duabus tertia concluditur. Ita contingit in proposito. Nam ratio in operandis ex naturalibus principijs ex lege nature vel sinderis assumit circa particularia. iudicium puta nullum malum culpe est faciendum et similia tunc lex nature seu sinderis in silogismo conscientie maiores ministrat. Sed consideratio conclusionis elicite est consideratio scientie. Unde scientia indenter de peccato preterito vel futuro peccato remurmurat. Ex quibus patet quid sit scientia in proposito. et de tali scientia plurimum loquuntur doctores moderni presertim circa .ij. di. xxxviii. et alij speculative de eadem determinantes materia.

Quid sit recta scientia et erronea et quo error conscientie oritur. **Capitulum .ii.**

Est autem hec scientia duplex videlicet recta et erronea. Recta est assensus conclusionis debite illate ex premissis veris in silogismo presertim practico ubi maior precedit ex sinderis ex ratione vel fide cogitantis et minores per rationes superiores vel inferiores vere et debite subsunt. ut Omne preceptum dei est faciendum. hoc est huiusmodi videlicet diligere deum super omnia. ergo deus est super omnia diligendus. Conscientia autem erronea ut d. b. Augustinus et habet di. xxxviii. v. supra tunc in aliis quod cadit quando in agendis intellectu aliquid per vero a probat quod falsum est et everso per falso verum. et fit quando in silogismo. scientie seu practico in minori male vel subsuntque tunc erronee et false concluditur. Causa autem que scientia errare potest est ista quod scientia formatur ex assumptione alicuius particularis propositionis sub vltimis regulis operandorum. Propositio autem que assumit vel subsumit non est per se nota ut

sunt vniuersalia principia agendorum s; innotescit per
fidem vel inquisitionem rationis. Et ideo circa eas et cir-
ca scientiam ex eius assumptione formatam contingit error
vel etiam fidei non assenti. Non enim omnium est fides. ij
Thes. iij. Vel etiam non asserens et inrens decipit. quan-
doque quidem ex inconsideratione eorum que consideranda sunt.
quandoque vero ex passione abducente iudicium rationis
quandoque etiam ex habitu malo vel erroneo. Exempli gra-
tia Lex tradit vel principium circa quod non cotin-
git errare s; quod illicitum non est faciendum. Heticus
autem assumit quod iuramentum est illicitum ex eo quia scri-
ptum est Math. v. Ego autem dico vobis non iurare om-
nino ex quo sequitur scientia erronea. s; quod nullo modo est
iurandum. Decipit autem scientia cuius non asserit illud
dictum scripture ad alia in quibus dedit iuramentum tan-
quam licitum. Patet ergo quod conscientia errare potest. Et
per idem patet quod sinceris errare non potest. Respicit u-
t sinceris vltima principia agendorum circa que non cotin-
git mente errare sicut nec circa prima principia in spe-
culabilibus. Et sicut prima principia in speculabilibus
non possunt esse falsa eo quod immediate illustrant lumen
intellectus agentis sic et prima principia in operabilibus
circa que est sinceris erronea esse non possunt quia etiam se-
ntur immediate lumen intellectus agentis. De quo di-
Psal. Multi dicunt et ostendit nobis bona. Et respon-
dit. Signatum est super nos I. v. t. d. Notandum tamen
quod proprie loquendo non omnis error circa iudicium agen-
dorum est error scientie. Errant enim omnes qui operantur
malum s; in solis ex habitu peccantibus est error scientie.
In peccantibus vero ex passione est ratio aliquantulum
recta. Unde ignorantia electionis que est in eis de qua post
ea patebit non est error conscientie. quia scientia dicit
solum illud iudicium quo intellectus iudicat aliquid
esse bonum vel malum quantum ad deum et bonos mo-

res. Unde inuincens quando scit fornicationes esse malam
et nihilominus passione ductus elegerit eas tanquam bonam scientiam
sua non errat. primo scienter facit contra scientiam
rectam. Ex quibus ite patet quod triplex potest esse error
circa filogismum practicum. Unus est error electionis in
eo qui peccat ex passione ob umbrante iudicium rationis
Alius est error credulitatis seu sine. cum quis assertive in
heret conclusionem quam sine proprie dicit conscientia. Alius est er
ror dubietatis seu dubitationis quando neutram partem te
net cum certitudine sed de utraque dubitat. De quo dicit in
fra late parte. iij. capi. i. et sequentibus.

Quare conscientia liget sicut lex. Capitulum Tertium

Tunc videndum est quomodo conscientia se ha
bentem liget. Nam secundum omnium catholicorum do
ctrinam et sententiam capiendum conscientiam proprie per cre
dulitatem. scilicet firma quam quis se credit sub peccato
ad aliquid teneri conscientia sic ligat quod eam non deposita
et stante homo peccat si contra eam faciat siue conscientia
sit recta siue erronea ut patet auctoritatibus et ratione. Nam
apostolus. Ro. ix. dicit. Domine quod non est ex fide peccatum est
Ubi Origenes vult apostolus ut nihil dicas nihil cogites
nihil agas nisi secundum conscientiam. Et glo. super predicto textu
dicit. Domine etiam si bonum sit in se si non est ex fide. i.
quod fit contra fidem. i. contra conscientiam ut credam malum
esse peccatum. Et ite per glo. ibidem. Domine quod fit contra
conscientiam edificat ad gehennam. Insuper. i. Ecclesi.
vij. Scit tua conscientia Quia tu crebro maledixisti
alijs dicit glo. Qua iudice nemo nocens absoluit. Pa
tet etiam ratione. Nam conscientia aut est recta et tunc
ligat aliqua lege naturali diuina vel positiva. Aut con
scientia est erronea. Et tunc ligat etiam virtute prece
pti vel iussu dei licet per accidens. Quia conscientia non
dicat aliquid esse faciendum eadem ratione quod

sibi videat sed hac ratione quod sibi a deo iussum est vel preceptum et in ratio potest dicat se teneri ad aliquid. et quia hoc dictamine stante voluntas se non conformat rationi et actus voluntatis inordinatus est. Unde quando conscientia hominis errat dictando esse licitum et esse faciendum quod est peccatum de se et quod scire tenet et scire potest peccat faciendo secundum dictamen conscientie. et ex ignorantia imputabili peccat perpetrando actum illicitum. et etiam peccat non faciendo stante erronea conscientia. quod tunc facit contra conscientiam. Ideo dicitur habere ligare. Ligari enim dicitur moraliter qui sic dispositus est circa aliquid agibile quod in neutra parte habet licite declinare ad modum illius qui ligat corporaliter qui nunquam recedere potest interim qui ligatus est. Nec tamen alius sic conscientia ligatus est simpliciter perplexus. quia potest et debet conscientiam erroneam deponere licet sit perplexus secundum quod dicitur interim qui retinet conscientiam erroneam quam postquam deposuit non peccat. Exemplum de eo cui dicitur conscientia quod nunquam sit iurandum adveniente precepto superioris in quo de dicenda veritate iurare debet. Si iurat peccat quia facit contra conscientiam. Si non iurat peccat contra obedientiam. Circa premissa occurrunt plura dubia. Dubium primum est de modo ligamenti conscientie. Et utrum erronea conscientia liget ad errorem deponendum. Respondetur quod erronea conscientia duo includit. errores videlicet et conscientiam. ratione premissi ligat deponendum eam ratione divini precepti Eph. iiii. expressse ubi sic dicit apostolus Deponentes vos secundum pristinam diversitates veteres hominum qui corrumpunt secundum desideria erroris. Ratione vero secundi ligat vinculo conscientie ad faciendum quod debet. Nec tamen est simpliciter perplexus quia potest et debet deponere illam. et ille simpliciter ligat et per prius et magis ad deponendum quam ad faciendum et si de illa per se nesciat iudicare debet peritiores consulere. vel ubi deest humanum consilium sibi debet per orationem ad

deum auertere. Dubium hinc Strum conscientia erronea
aliq̄ndo excuset. Respondet q̄ lex iniqua suū conditores
non excusat sed potius deternat. hinc illud Ysa. x. Vos
qui conditis leges iniquas. Conscientia aut̄ erronea ē
lex erronea ab eo tñ addita q̄ eam sibi format. Et ideo
simpliciter nō excusat sed magis peccatum facit & ag
grauat. Ad cui⁹ euidētiā notandū q̄ tripliciter er
rat conscientia Primo indētia iudicans esse p̄cepta vel
phibita. Secdo econuerso p̄cepta vel phibita iudicans
indētia. Tercio iudicans p̄cepta esse phibiōes vel eō
uerso. In primo casu non excusat sed illacat & cōdem
nat. In secdo & tercio casu. Nota q̄ conscientia erronea i
cludit duo scz conscientiam putatiuā & errorez. Ex primo
excusat p̄ tanto qz minus deternit. Exempli grā. Qñ
fornicari non credit esse peccatū & ideo fornicat s3 pro
tanto aggrauat qz libidinosi⁹ & securi⁹ peccat. Je. iiii.
Sapientes sunt vt faciant mala. bñfacere aut̄ nescie
rūt. Quo ad scdm distinguit. Cum oīs errans sit igno
rans vt dicit Augu. in ench. ca. xvij. Ideo quot mōis
at̄tingit quez errare tot modis etiā at̄tingit errare. de
quib⁹ dicit̄ distinctius sec̄nta ca. Dubitat̄ tercio. Strū
erronea conscientia plus liget q̄ p̄ceptū p̄lati in indēn
tib⁹ que p̄cipere potest. Sunt aut̄ indētia vt leuare festu
cam & similia. Respondet obediens p̄lato contra consciē
tiam aut captiuat conscientie iudiciū affectu vel effectu
vt subdens p̄cepto p̄lati aut facit atra conscientia & affectū
volūtatis obediēs p̄lato timore animi vel amore inor
dinato. In primo casu faciens contra conscientiam
non peccat sed meretur. licet non possit deponere con
scientiam vel non deponat. Sed non potest respōde
re rationibus contra fidem voluntatem tamen capti
uans illis obediens & ideo meretur. Vnde secundo Co
rinth. x. In captiuitatē redigentes oēs intellēdū in ob
sequiū christi. In hoc secundo casu peccant sed minus
q̄ si faceret atra p̄lati p̄ceptū. p̄mo qz agēs atra p̄lati

preceptum magis contemneret dñm. qz cōtemnēs platum
non aut contemnens cōscientiā p̄riam erroneaz contē-
nit dñm. Sñ Bern. in de p̄cep. & disp̄. Si tanto ope ca-
uēda sunt scandala puuloz q̄to ampli⁹ platoz quos
sibi de⁹ coeque quodamō in vtroz dignat̄. Sibi met
imputat reuerentiā & contēntū contestans eis. Luce. x.
Qui vos audit me audit & q̄ vos sp̄nit me sp̄nit. Se-
cundo qz tales plures p̄mo tantū collegium magis of-
fendit & scandalizat q̄ si contra d̄scientiā faciat. Ter-
cio qz se magis ad malum disponit. s. ad inobediēti-
am & rebellionē atqz ad sequēdū p̄rium sensum & ad
puertendum veritatis iudiciū. De quo p̄sa. v. dicitur
Se q̄ sapientes estis in oculis vestris.

Quod d̄scientia non in omni casu ligat.
Quando aut liget & qñ non oñditur ex diuer-
lis modis ignorandi

Capit. iiii.

Querit etiaz hic An d̄scientia erronea sp̄ sic li-
get q̄ in nulā p̄tem possit homo licite decli-
nare. Respondit S. Tho. prima sede. q. xix.
ar. vi. q̄ non. Hui⁹ ratio est qz error d̄scientie
aliqñdo non est imputabilis d̄scientiato sicut & igno-
rantia aliqñ puta inuincibilis vel ignorātia facti p̄ba-
bilis q̄ excusat totaliter a peccato. Sic & error. Nam er-
ror ex ignorantia solet p̄cedere Ad sciendum aut qñ
error d̄scientie liget & qñ non. & qñdo excusat a peccato
oportet p̄scire qñ ignorantia excusat a peccato & quā-
do nō. Cuius ratio ē qz ignorantia facit inuoluntariū
in toto vel in p̄te. & p̄ d̄sequens excusat in toto vel in
p̄te. cū nihil sit peccatū nisi qz voluntariū hm. b. Augu-
Et prima ratio est d̄ errore. Considerandū igit q̄ qñtū
in p̄posito sufficit quintuplex ē ignorantia. s. circūstās
seu d̄comitans. Inuincibilis. Iuris seu vl̄s. Facti seu
p̄ticularis & electionis. Ignorantia d̄comitans actum
seu circūstans est qñ ignorantia ē de eo qd̄ a jū & tñ si

sciret nihilominus ageret et tunc non causat peccatum. Nec
aggrauat nec diminuit quia non inducit ad volendum.
Exemplum de eo qui vellet occidere hostem sed ignorans oc-
cidit eum putans occidere ceruum. Signum huius igno-
rantie est cum si quis non permitteret quod actum peccati fecit. Igno-
rantia inuincibilis est quae non est in potestate alicuius vel fit
ex ignorantia aut nescientia alicuius circumstantie absque
omni negligentia imputabili precedente. Vel ut alij di-
cunt et in idem redit est eorum quae nec tenemur nec possumus
scire. Unde ignorantia quae est inuincibilis habet se et secundum
suas causas excusat ex toto quia causat omnino voluntarium.
Dicit autem notanter habet se et habet suas causas propter ebri-
um ex ebrietate peccantem cuius ignorantia est inuincibi-
lis habet se. quia tunc non potest iudicare quod agendum vel
non agendum. non tamen est inuincibilis habet suas causas
quia potuit se non inebriare et sic non ignorare. Unde non
est omnino excusatus. Hec ignorantia inuincibilis habet
Albertum in summa est multiplex. quia quaedam ex natura est
inuincibilis sicut in moribus et melancolicis et haec ex
toto excusat. Alia est inuincibilis ex accidente ut ineb-
rius vel qui dederet iusquam vel ciuitatem quae ad insaniam
deducunt vel ex infirmitate aliqua. In quibus si quis dedit
causam faciendo rem illicitam non excusat in toto. Si ve-
ro rei licite dedit operam excusat in toto. quia tunc non est
culpa sed pena. De hac ignorantia dicit recordando cum
premissis vltimus super ii. sententiarum. di. xxij. Et recordit in su-
ma sua li. vi. Ignorantia inquit iuris seu vniuersalis est
ut si aliquis nesciret furtum esse peccatum vel huiusmodi.
Haec autem omnino est inuincibilis. id est inuoluntaria. quia scire
non potest ut patet in pueris et stultis a natiuitate. Et
tunc excusat a toto. Similiter etiam si quis de aliquo age-
do dubio magis potius consulit de quo nullas habet autoris-
tates expressas utrum ita sit an non dummodo formet sibi bo-
nam conscientiam potius quam magis potius consuluit etiam si res

aliter se habz q̄ ipse sentit excusat. Fecit em̄ qd̄ potuit
Deus aut̄ nihil impossibile requirit ab hoīe. Si autē
homo incidit hanc ignorantiam inuincibilez hoc erit
aut p̄ opus licitū vt si p̄ vigilias abstinentias ⁊ hui⁹/
mōi a'iquis insan⁹ fact⁹ est. ⁊ tunc excusat a toto etiā
si excessus feruoris excessus peccatū veniale fuit. Aut
incidit in culpa sua ⁊ tunc dicunt q̄daz q̄ peccatum se
quens excusat ex toto si nullum habet vsum ratōis. Et
h̄ est p̄ babilis ⁊ verius. Hec Sleri. Consentit cū h̄ R ap̄
mun. in summa sua. Et Augu. ⁊ Ambro. xv. q. j. Ali
quos. ⁊ illa cauenda. Sū Be. de pa sup. iij. di. xxij. con
cordans cū p̄dictis dicit cū durando. Ignorantia q̄ est
causa actus aut est eoz que nec tenemur nec possum⁹
scire que s̄ inuincibilis. Aut eoz que tenemur ⁊ pos
sumus scire q̄ s̄ vincibilis. Prima excusat si sit inuin
cibilis h̄m se ⁊ suaz causas qd̄ addit p̄pter ebrium vt
supra dictū est q̄ non in toto excusat. Ignorantia aut̄
inuinicibilis aut est in vniuersali ⁊ dicit̄ ignorantia iu
tis n̄t in p̄ticulari ⁊ dicit̄ ignorantia facti. Prima aut̄
est directe affectata vt homo liberi⁹ peccet ⁊ h̄ non ex
cusat s̄ aggravat. Aut non est directe affectata sed p̄
uenit ex q̄daz negligentia. Et hec licet non excuset a to
to sequens tamen peccatum ip̄m alleuiat. Ignorantia
aut̄ p̄ticularis seu facti excusat vel non excusat vt ista
dicit̄. Dicit ergo Be. pa. super verba durandi sic. De/
claratio cuaz facit de ignorantia casuali vincibili illa
bona videt̄. Est tñ addendum ad id qd̄ dixerunt igno
rantiaz vincibilem a' ad qd̄ homo scire tenet ⁊ potest
Quia si non possit vel scire non teneat̄ excusat̄ vt mi
les mulier minor ⁊ hui⁹ mōi non tenent̄ scire iura hoī
num positua. Nec pari ratōe q̄ vacat̄ theologie ex or
dīnatōe affirmata p̄ papā. Etiā decretales ⁊ hui⁹ mo
di. Sed cuiūq̄ est doli capax tenet̄ scire ius naturale
⁊ diuinum quo ad omnia Hec Be. Est igit̄ ignoran

tia iuris eorum quae quis scire tenetur ut quod fornicatio est peccatum mortale si quis nesciret et similia. Dicitur quod secundum philosophum. Ignorantia vobis secundum iuristas vero ignorantia iuris et in idem redit. Quia ius hoc vocantur regule generales et vniuersales regentes vitam humanam. Et haec iuris ignorantia variatur in diuersis dum vniuersum scire tenetur ad quod alius scire non tenetur. De quo dicitur largius parte iij. ca. xxij. et xxiiij. Haec ignorantia iuris autem est directe affectata ut homo liberius peccet talis non excusat sed aggravat. Aut non est directe affectata sed provenit ex quadam negligentia haec licet non excuset a toto tamen excusat a tanto et alleviat peccatum. Exemplum primi de eo cui dicitur quod debet accedere ad non suas quia noluit intelligere ut bene ageret ne haberet conscientiam retrahentem et propterea meditat in cubili suo. scilicet conscientiam et astat viae non bene. Tales sunt de quibus Job. xxij. dicitur. Recede a nobis scientiarum viarum tuarum nolumus. Et talis peccat graviter. Exemplum secundi de eo qui neglexit solum discere dei precepta. quando discere potuit alias ad alienam non accederet si illud contra dei preceptum scire esset talis peccat sed minus quam prius. Ignorantia facti ut loquuntur iuriste vel particularis ut loquitur philosophus et etiam in idem redit. quia factum vocatur aliud particulare determinatum per circumstantiam quae contingit etiam sapienter aliquando ignorare et particularium circumstantiarum in actu. et in tali autem adhibetur debita diligentia et datur opus rei licite. Et hoc modo excusat sicut fuit de Jacob cognoscendo ipsam quam credidit esse suam scilicet Rachel. Aut non est adhibita debita diligentia vel datur opera rei illicite et haec non omnino excusat potest tamen plus vel minus alleviare si non fuerit directe affectata. Unde si quis operam rei licite dedisset moderate ignorantia sequens culpam non haberet et sic posset peccatum consequens in toto excusari ut patet in hijs qui per exercitium spiritualium operam in amentiam volunt ut dicitur. S. Tho. Ignorantia vero electionis male

est q̄ puenit vel ex passione vel ex habitu ex q̄b̄ alijs
actu non cōsiderat qd̄ tñ cōsiderare potest ⁊ dz. Et hec
ignorantia quodāmodo affectū peccatū cōsequit̄ vt qñ
ex concupiscentia peccatū quā voluntas nō reprimat ab/
sorbet iudiciū ratiōis in particulari opabili s̄m qd̄ dici
tur in. vi. Ethi. Qd̄ dilectio corrūpit existimatōez pru
dentie. s̄m quaz ignorantiaz oīs malus dz ignorans.
Hec ignorantia non excusat peccatū nec minuit qz nō
est causa peccatū s̄ cōsequit̄ omne peccatū. De ignoran
tia etiā habes plura pte. iij. ca. xxv. conclusiōe. ij. Ex p̄ta
ctis iaz omnib̄ liquet qz tres solum ignorantie videli
cet inuincibilis iuris ⁊ facti peccatum excusant augent
vel diminuunt. Dim qz p̄dictoz vnica talis ratio est.
Sicut se hz ignorantia ad causandum vel non causa
dum minuendū vel agendū voluntariū sic se hz ad ex
cusandū. Naz eo ip̄o aliqd̄ imputat̄ ad meritum vel
culpaz q̄a est voluntariū ⁊ q̄ntum est voluntarium tñ
est imputandū. S̄ ignorantia se hz ad causandū vo/
luntariū vel inuoluntariū augendū ip̄m vel minuen
dum modo quo dictum est vt patuit p̄ membra singu
la ergo ñc. S̄ dz. q̄s forte in multis ignorancijs iaz in
sci⁹ laboro quid ergo faciam vt eas elucidā vel vt de
us mihi non imputet ad peccatū. Naz delicta q̄s intel
ligit Id̄o cū Psal. clamare habeo. xvij. Psal. Ab ocul
tis meis munda me do. ⁊ ab alie. par. ser. tu. Respōdet
Pe. de thatā. Qd̄ p̄ veraz d̄t̄itōez delet̄ ignorantia in
q̄ntum est peccatū quo ad reatū tñ manet ignorantia
actu cuius ratio est qz qñ desinit esse voluntaria desinit
esse peccatum non tñ desinit esse simpliciter. De hoc ta
men aliqd̄ lucidi⁹ infra videbit̄ ca. ix.

Applicat diuersos modos ignorandi ad
positum seu ad quesitum q̄ndo cōsciētia liget
⁊ quando non.

Capi. Quintum

P Et pmissa rñdet directe ad q̄situm principa-
le ubi q̄rit. An cōscientia erronea sp̄ sic liget
se habentē q̄ in nullaz p̄tez possit homo lici-
te declinare. Rñdet̄ distinguendo in errore cō-
scientie sicut ⁊ de ignorantia. Quia aut est error impu-
tabilis cui⁹ ipse errans est causa vel occasio Aut non
est imputabilis sc̄z sicut est error vel ignorantia circū-
stantie p̄ticularis q̄lis fuit Jacob respectu l̄p̄e ⁊ ita ⁊ si-
milib⁹ errorib⁹ non impugnabilib⁹. In talib⁹ itaq̄z cō-
scientia talis nō ligat mō in titulo q̄sitiōnis p̄tate naz
p̄ tales d̄sc̄iaz homo non est ligatus simpliciter sc̄z solum
fm̄ quid. Pōt em̄ fm̄ vnā p̄tez licite p̄cedere. Si aut
error sit imputabilis tunc p̄ tales d̄sc̄iaz homo ligatus
est simpliciter stante tali d̄sc̄ia qz nec fm̄ ip̄az pōt hō
licite facere nec d̄tra ip̄az. Cui⁹ ratio est qz vna sola d̄-
ditio reddit a d̄ū simpliciter illicitū Sc̄z in oī actu qui
est fm̄ tales d̄scientiā vel d̄tra ip̄az est aliq̄ additio ma-
la patet h̄ primo de actu q̄ est fm̄ eaz. Act⁹ em̄ qui est
fm̄ d̄sc̄iaz erroneaz vel est mal⁹ fm̄ se vt cū aliq̄s cre-
dit esse furandū vt det̄ paup̄ib⁹. Vel est mal⁹ qz p̄hi-
bitus vel ratōe p̄cepti sup̄uenientis vt cū p̄cipit̄ alicui
iurare ⁊ ideo non iurat eo qz iuramentū credit esse illi-
citur. Et ita in oī actu q̄ est fm̄ d̄sc̄iaz erroneā ē ali-
qua additio mala vel de se vel ex p̄hibitōe. Hec autēz
nō est intelligendū de d̄sc̄ia errante circa ind̄nc̄ia vel
ca q̄ sunt extogatois vt cū aliquis se credit teneri ad
leuandum festucāz quo ad primū vel ad viuendū ca-
ste quo ad fm̄ cū tñ ad neutrū teneat̄. In talib⁹ enim
actus q̄ est fm̄ d̄scientiā erroneaz non est mal⁹ fm̄ se.
nec ē p̄hibit⁹ ⁊ ideo sequens d̄sc̄iaz tales erroneaz nō
peccat. Generaliter aut̄ faciens d̄tra d̄sc̄iam peccat qñ
d̄scientia dicit̄ aliq̄d tanq̄ debitū vt p̄batū est supra
ca. iij. Sed qñ dicit̄ sibi solum vt licitū vt fornicatio
sit licita tunc faciens d̄tra eaz non peccat sed cū dicit̄

aliqd vt debitum tunc peccat. Nam conscia e ronea in materia imputabili determinata p phibituā vel pceptum ligat sp. Quod tñ intelligendū est qñ dicitat pceptiū vel phibendo nō aut dfulendo aut pmittendo. vt si p here sim de errore caritatis ⁊ libertate spūs dicitat dscia non esse negandum illi q p caritatez pete vsum corpi tunc sic ligat dscientia q qd quid faciat peccat. Dñ etiā leuans festucas credens dtra pceptum dei agere peccat grauitate ⁊ tēnendo. vult em facere cōtra pceptum diuinū sub quo dscientia apprehendit ali quid vt inclusum. Et licz illud vero non sit inclusum sub pcepto tñ ille vere quo ad mentem est transgres sor pcepti qui credit oppositum ei⁹ quod vult facere. ymo dī. Sanct⁹ Tho. dī. xxxix. in scdo scripto. Si ra tio dicitat aliud directe cadere sub pcepto tunc peccat mortaliter dimittendo illud q dscia dicitat etiā si sit veniale de se vel indifferens.

Mouet plura dubia de ligamentis dscie ⁊ soluit.

Capitulum Sextum.

Circa pfataz materiā erronee dscientie sūt ad huc tria dubia soluenda. Primiū quis p peccat ille qui facit contra dsciaz erroneaz. An ille qui sequit iūaz. Rñdit durand⁹ dī. xxxix. vbi supra Dicendū inquit q h non potest vno hmoē determinari. Sz dsciderandū est cōliter ē illicitū illud qd dscia erronea dicitat faciendū. Quia qñdoqz est illicitū vt peccatū veniale sicut qñ conscia dicitat esse mentiē dum ppter vitaz innocentis saluandaz. Qñdoqz vero vt mortale sicut cñ quis credit esse furandū malis diuitibz vt dei bonis paupibz. Ex pte etiā conscientie cōsiderandū est quid ipsa dicitat faciendū qz qñdoqz dicitat aliquid faciendū tanqz ex pcepto puta q nō men ciens ppter vitā alteri⁹ saluandaz re⁹ est homicidij. qñdoqz vero dicitat aliquid faciendū tanqz opus mie

solum puta qd furtū dmittens bñ facit vt det paupibz
& sic sit micors. In pmo casu sequens dsciaz erroneaz
peccat solum venialit sz faciens dtra ipaz peccat mor
taliter. In scdo aut euerso. Si aut sit aliquid ex pce
pto faciendum vel obmittendū dscientia dicitet oppo
situm tan q cadens sub pcepto tunc dpendum est pre
ceptum pcepto & hm h videndum vbi gratia. Si mu
lier errante cōscia credat qd licitū sit mechari vt salute
viri sui vitaz alio n rea est homicidij plus peccat ex
ponendo se vel viz mortū q mechando. qz mai⁹ ē nō
occides. Simili mō iudicandum ē in oibz alijs Qñ. n.
vtrubi⁹ ē pceptum tunc dpenda sunt illa ad inuicez
vt hm illa iudicet de pponderando Si em mulier cre
dat se teneri ex pcepto non occides ad mechandum p
vita viri aliter rea sit homicidij. pl⁹ peccat nō mechā
do. Euerso si putet se occidendaz ne violēt plus pec
cat se occidendo hm dsciaz q mechando dtra eaz. Du
bitat scdo an dictamen dscie pl⁹ obliget q pceptū pla
ti. Rñdit S. Tho. in. ij. q sic. qz dscia non obligat vtu
te pzia sz virtute pcepti diuini. Nō em cōscia dicitat
ali d faciendū hac ratōe q sibi videt. sz hac ratōe q a
a deo pceptū est. Dñ p accidens ex virtute diuini pces
pti obligat inqntū dicitat h vt pceptū a deo & ideo di
ctamen dscie pl⁹ obligat q pceptū plati. Sicut & pceptū
diuinū in cui⁹ virtute ligat. Sicut patet in exem
plo. Si pceptum regis nō puenit ad populū nisi me
diante aliquo pncipe si princeps diceret. h ē pceptum
a rege quis non esset vez dictum suū obligaret vt p
ceptum regis ita q dētores penā incurrerent. Dubita
tur quot modis quis possz esse pplex⁹. Rñdet in gene
re h scit sz in spē infinitis qsi modis fit. Dñ hm Alasio
dorēh in sūma sua triplex ē pplexitas sz pplexitas in
telligentie sacre scripture. pplexitas intellectua facie
doz. Et pplexitas inuitabilitatis peccandi. Prima et

scda repiunt in sanctis Ad quas signandas ponit hoc
loco. Dn⁹ egipti ysa. xix. Postq³ em homo exiit a se
onus babilonis. i. amozes hui⁹ mudi a quo primum
se exonerare hz. Scdo loco se exiit ab onere philisu
.i. demonu temptatōib⁹ Et p⁹ h⁹ tercio loco exiit se
ab onere Moab. i. ab onere secularis scientie ut dice
possit ai Apo. Non q³ sufficientes sim⁹ aliqd cogitare
a nobis q³si ex nobis sz ois sufficientia nostra ex deo e.
Et post h⁹ onus carnalis dilectōis siue prudentia car
nis q³ dz on⁹ damasci a se exiit. Quarto restat onus
Egipti qd³ quilibet sanct⁹ h⁹e potest hee sunt tenebre
ignorantie q³ p⁹mittunt sancti sz opprimunt. Et sic patet
q³ sancti h⁹nt pplexitate p⁹maz⁹ z scdaz. Prima aut⁹ p⁹
plexitas soluit p⁹ disantōez multiplicatis siue amphi
boloie z equiuocatōis vel p⁹ disantionez tempm. vel
quid simpliciter dz vel hm quid intelligi debeat. Secū
da pplexitas soluit. Uno mō p⁹ spm sanctū. Dn⁹. j. Jo.
ij. Vos vnctionem hētis a sancto glo spū z nostis oia
sz ad salutē necessaria Et itez ibidē. Hoc scribo vobis
de hijs qui seduunt vos. Et vos vnctionē quā accepī
stis a deo maneat in vobis z nō necesse hētis vt aliq³
doceat vos. sz sicut vnctio ei⁹ docet vos de oib⁹ z vez e
z non est mendaciū. Vbi hm glo. Vnctio e caritas san
ctus qui hanc dat est spūs sanct⁹. Et fiet sic vt de cente
vos interi⁹ spū sancto non indigeatis extrinsecus hoī
num statutis e doceri Et itez ibidē di. glo. Nemo docē
ti tribuat qd³ ex ore docentis intelligit nisi intus sit qui
doceat lingua doctoris exteri⁹ iuanū laborat nec tñ do
ctor taceat qd³ potest agat. Idē ex intentōe tradit gre
go. in ome. Et Augu. li. de ingenio doz q³ quia nihil
intelligit nisi etiā intelled⁹ agens luce illust⁹ eē q³ intel
led⁹ immediate a deo illūiat. Idcirco vn⁹ est magist⁹
noster xps eterna sapientia. Et notandum q³ in ptate
nostra est habere vnctionē pfataz. Dn⁹ Nico. de Lyra

sup̄ p̄fato textu. s. maneat in vobis di. In p̄tate homi-
nis est gratiaz baptis̄mi obhuare de q̄ p̄misit vnctionē
habetis a spū sancto ⁊ nos̄tis oīa sc̄z ad salutē necessa-
ria. Si em̄ natura non deficit in necessarijs multo mi-
nus auctoz nature. Dñ si hereticus veniat ad corrump-
endum fidē in simplici fidei qui se auertat ad d̄m orā-
dum p̄ vnctione ei non deficiet quim eū dirigat p̄ se si-
ue p̄ aliū. s̄z ea q̄ p̄tinent ad salutē hm suū statū. Illud
aut̄ h̄re dicimur qd̄ est ī nostra potestate habēdi. Qd̄
aut̄ di. non necesse habetis vt aliquis doceat vos scilicet
homo non est intelligendum q̄ simplices fideles ⁊
temnere debeant doctrinaz sup̄ioris vel etiā eaz negl-
gere cū ea possunt h̄re. Sed quid fieret si humana do-
ctrina deficeret. tunc em̄ de⁹ suppleret. Vnde frequentē
repiunt̄ aliqui simplices nutriti in campis clari⁹ vide-
tes ī hijs q̄ sunt necessaria ad salutē q̄ illi q̄ quotidie
audiunt h̄mones in ciuitatib⁹ magnis. Concludit au-
tez ⁊ vez est ⁊ non est mendacium qz ab eo qui est re-
gula veritatis non potest p̄cedere nisi vez. Hec Ny.
de l̄p̄. Tercia p̄plexitas dissoluit̄ p̄ depositōez erronee
⁊ sciencie. de quo videbit̄ p̄ tria p̄ totum. Ideo null⁹ po-
test esse sc̄do mō vel tercio mō p̄plex⁹ adeo q̄ sit sim-
pliciter p̄plexus alias talis nō libere ⁊ voluntarie pec-
caret quod nunq̄ fit. qz omne peccatū hm Augu. est a
deo voluntariū q̄ nisi aliq̄liter voluntariū nō est pecca-
tum. Si aut̄ aliam apparet q̄ peccet siue faciat siue di-
mittat apparetia est nō veritas. qz si sciam h̄ret non
ignorantiā videret viam sine peccato faciendi vel di-
mittendi vtpat̄ in exemplo sequenti. Potest tñ aliq̄s
esse p̄plex⁹ hm quid. s. hm erroneaz ⁊ sciām q̄ deposita
erit liberat⁹. Exemplum de eo cui dicit̄ ⁊ sciā q̄ forni-
cari debeat alias re⁹ erit mortis pp̄rie fiat p̄sone errat
talis ⁊ scienciat⁹ ⁊ itez qui talez h̄z ⁊ sciāz est p̄plexus
hm quid. qz si fornicat̄. siue non peccat qz si facit ⁊ mit

tit peccatum fornicatōis. Si non facit & mittit ex intē
 tione seu & scia peccatū ppriū homicidij & sic hm quid ē
 pplexus ergo deponat & scientiaz tunc non fornicando
 non peccat. Iste tñ cui apparet qd & scientiaz non possit
 deponere & hm quid pplexus est inter duo vitia illud
 pl⁹ eligat vitium vt pot⁹ min⁹ timeat incurrere qd
 in se min⁹ peccatū existat. Sicut in exemplo patz d̄ eo
 qui in turri captus est & sine corpis piculo euadere nō
 potest eligit locum vbi cadendo deorsum min⁹ ledatur
 De h̄ etiā est regula vlis theologoꝝ & hec. In nullo ca-
 su est aliquis pplexus inter duo peccata quin ei pate-
 at exitus ab h̄q; nouo peccato. Naz si iurauit quispiam
 occisurū petrū innocentē & non occidat eū ipse nō pec-
 cauit nouiter sz iam peccauerat in iurando. Si autē di-
 ctat sibi & scientia erronea qd Petr⁹ innocēs est statim
 occidend⁹ ab eo dimittat hanc & scientiaz & liberat⁹ ē. Si
 autē postremo incidant duo p̄cepta impossibilia.
 ex culpa sua tunc agat illud qd in se est magis obliga-
 torium & a nouo peccato immunis existat.

Assignat quinq; causas erronee conscie Capitulum Quintum.

Viso quid sit erronea & scientia q̄ vulnus ē ma-
 gnum aīe vt medela adhiberi possit radicē
 Videndum est de causis erronee & scientie. Vbi
 sciendum qd ex quinq; oriē. s. ex discendi negligentia.
 ex querendi erubescētia. ex supbie p̄tinatia. ex affectu
 maliuolentia. & ex alioꝝ vitioꝝ & grauium feculentia.
 Primo in q̄ oriē ex discendi negligentia. Dñ̄ Ysa. iij.
 p̄terea duct⁹ est captiu⁹ popul⁹ me⁹ quia non habu-
 it sciaz. Tenet̄ em̄ quilibet xpianus scire aut dicere ea
 que sunt credenda vt simbolū apostoloꝝ. Ea q̄ sunt
 appetenda & speranda vt oratōnem dominicaz in qua
 continet̄ quitquid & ordinate petendum & sperandum
 Et ea que sunt faciēda & dimittēda p̄ dilectionē dī

7 p̄ximū d̄tenta in decez p̄ceptis que sunt regula oīm
dicente veritate Math. xix. Si vis ad vitam ingredi
serua mandata Ea que sunt ecclesie dū ter vulgata p̄
cepta vt d̄ p̄cipuis festiuitatibz de necessitate confitēdi
7 eucharistiam sumendi atq; de quibusdam alijs sacra
mentis ecclesie venerabiliter p̄cipiendis. Tenent insa
p̄ singuli hoīes vt dī. S. Tho. prima sede. q. vij. Ea q̄
ad eorum statum sunt p̄tinentia vel officium vt religio
sus ea que ad suam religionē p̄tinent Ep̄us iudex sca
binus 7 filicius arāfex 7 sic de alijs. Et ea que ad eo
rum officium p̄tinent similiter scire sine quorū sciētia
non potest aliquis debitum actum exercere. Et si tur
pe est mechanico primo velle artez discere qñ eā iam
deberet exercere. Sic turpius est cuilibet in officio licito
exūte si nescit ea que sunt officij sui exercere vt iunctis
matrimonio electis ad officia 7 similibz. Nā qui igno
rat ignorabit. i. Cor. viij. Et fatuis virginibz dī. Mat.
xxv. Amen dico vobis nescio vos 7 clausa est ianua.
Secundo orī erronea d̄scientia exquirendi erubescen
tia. Puta cum quis habere potest quos in dubijs con
sulat vel in arduis 7 erubescit querere. Tales em̄ ve
ram prudentiam que idēz est cū discretōe 7 ab erronea
d̄scientia sola scit liberare nūq; attingēt ymo in demo
nis temptatione interim succumbent vt diffuse p̄bat
Cassian⁹ colla. sc̄da moysi exemplis. Primo abbatis
Serapionis quī iuuenis ex̄ns seruiendo abbati theo
ne p̄ demonis temptatōem tam diu in furā panis cō
scientia durissima detentus est quousq; peccatum corā
seuibz agnouit. Deinde exemplis scripture idē patz.
Primo de samuele iuuenē a deo electo. i. Re. iij. quem
deus pater suo colloquio noluit illustrare nisi semel 7
iterum ab helij sacerdote seniore doceret. Sic vas ele
ctionis iam conuersum deus p̄ semetip̄m statim instru

ere noluit. sz aut ei Actu. ix. Surge & ingredere ciuita/
tem & ibi diceſt tibi. Quid te oporteat facere. Sic etiaſ
idem Paulus ppter hoc ſolum aſcendit iheroſolimam
vt euangelium quod p miracula plura gentibꝫ p̄ dica
uerat priuata ac domeſtica examinatione & ferret cum
apostolis. Contuli inquit Galla. ij. cum illis euangeli
um quod p̄ dico inter gentes ne forte inuanum curre
rem aut & curriſſem. Ideo & cludit Caſſianus ex Moſſi
verbis. Quis ergo tam p̄ ſumptoz & cecus qui ſe audeat
ſuo iudicio & diſcretioni &mittere cum vas electionis
indiguiſſe coapostoloꝝ ſuozum collatione teſteſt. Sũ
maniſteſſime comprobati ne a domino quidem viam
perfectionis q̄piam pmereri qui habens vnde valeat
erudiri doctrinam ſeniorꝝ vel inſtituta & tenſerit pui
pendens illud eloquiũ quod oportet diligentiffime cu
ſtodiri. Interroga patrem tuum & amici tui maiores
tuos & dicent tibi Deutrono. xxxij. Et iteꝝ dicit Caſſi
anus ibidem. Non valebit ignoracionem eius callidꝫ
hoſtis illudere qui vniuerſas cogitationes in corde na
ſcentes p̄ nicioſa verecundia nescit obtegere ſz eas ma
turo examine ſeniorum vel re pbat vel admittit. Ter
cio oriũ conſcientia erronea ex ſupbie p̄nata vt qua
do quis non humiliat intellectum ſuum. vt. ſ. meliori
bus & ſapientioribꝫ ſe velit credere. Contra qđ Apo.
ij. Corinth. Captiuantes omnes intellectum in obſeꝫ
um chriſti. Hoc eſt dicere. Exponit Vlti. de argen. in
compendio theologie. q̄ quilibet in credendis plus de
bet conſentire fidei q̄ ſibi & in agendis plus debet alijs
credere q̄ ſibi vtpatebit pte tertia capitulo. xvj. Ideo
Caſſianus vbi ſupra dicit. Vera diſcretio non niſi ve
ra humilitate acquiritur. Cuiꝫ namq; humilitatis nō
ficte Hec erit prima p̄batio Si vniuerſa non ſolum
agenda ſunt ſed etiam que cogitant ſeniorꝝ reſeruent

examini vt suo nihil iudicio credens illoꝝ p oia diffi-
nitionibꝫ acquiescat vt qđ bonum vel malum debeat
iudicare eoz traditōe agnoscat. Que institutio nō so-
lum p veraz discretōis viaz iuuenēz tramite recto do-
cebit incedere. Vez etiaz cunctis fr audibꝫ inimici ꝫ in-
sidijs huabit illesum. Nullatenꝫ em decipi poterit qđ-
quis nō suo iudicio sꝫ maiorꝫ viuit exemplo. Quarto
oritur ex affectꝫ maliuolentia cū quis aliqꝫ passioez seqꝫ
qꝫ talis impedit aīm ne possit cernere vez. Qđ non so-
lum vez est de ira sed de oī alia passione puta odio ti-
more delectatione tristitia spe vel desperatione ira fu-
ga ꝫ persecutōe dolore ꝫ gaudeo. cūdo tales passioes nō
refrenantꝫ ratione qꝫ p hꝫ. ij. Ethic. ponit. Sñ Augu. ix
de ciuitate dei dicit. qꝫ passiones aīe qđaz vocant mor-
bos vel pturbatōes aīe. Et de duabꝫ malis iudicijs
dꝫ ꝫ sacerdotibꝫ Danie. xiiij. Auertunt sensum suum
glo. a recto. s. auertunt oculos suos ne viderent celū
glo. i. celestia non cogitarent. Et sequitꝫ. Neqꝫ recorda-
rēt iudicioꝝ iustoz glo. siue dei siue honestatis siue na-
ture qꝫ oībꝫ ad bonum insita sunt. Causa subinfertꝫ de
passione. Erant em ambo vulnerati amore eiꝫ. s. susan-
ne. Et postqꝫ ait vni eoz Daniel adennando. Spēs
decipit te ꝫ cōcupiscentia subuertit cor tuum. Quinto
oritur ex alioꝝ vitioꝝ grauozū seculentia. Naz habitꝫ et
dispositōes vicioꝝ intellectum cecant sic vt lumē ve-
re intelligentie vix habere possit Et si hꝫ vicioꝝ habi-
tus a deo debilitant voluntatē ꝫ affectum vt sibi mun-
dus sapiat non celestia terrena ꝫ non diuina. Vnde dꝫ
malis in inferno positis sic dꝫ tarde de vita pñti penitē-
tibꝫ sapi. v. Errauimꝫ in via veritatis ꝫ iustitie lumen
non luxit nobis ꝫ sol intelligentie nō est ortus nobis
lassati sumus in via iniquitatis ꝫ pditionis. ꝫ ambu-
lauimꝫ vias difficiles. viam aut dñi ignorauimꝫ. Id
circo etiam Tho. ij. Dicia hm glo. signantꝫ p stercoꝝa

calida irundinum q̄ cecauerunt Thobiaz. Nido in q̄t
glo. p̄rundinis sup̄ositus dormit qui leuitate lasciuie
& sup̄bie se incautus subicit.

Remediat ne quis in ignorantia damne
tur. Et sunt quatuor scz p̄ que quis facit qd̄ i
se est.

Capitulum Octauum.

O medicamine puta erronee consciētie neces
sarium est videre. Habet aut̄ ignorantia vi
cibils iuris & facti que sunt origo erronee con
scientie duo in se mala. Vnum est reatus seu
culpa. Aliud est defectus scientie debite inesse q̄ scientia
ignorans caret. Prim⁹ tollit̄ p̄ veraz̄ & tritonē Scdus
tollit̄ aut̄ omnino amputat̄ p̄ diligentiaz̄ debitaꝝ facie
do quod in se est. Exigant̄ aut̄ ad diligentiaz̄ debitam
tra ignorantiā taleꝝ & ad faciendum qd̄ in se ē q̄tuor
aut̄ quinqꝝ hm̄ Cri. vics̄ inquisitio diligens scriptura
rum. Requisitio humilis i scriptis sacris l̄atorꝝ. opa
tio bonorum p̄ cautelaꝝ grauium viciorū. Et inuoca
tio p̄ orationes dei & sanctorū. Quintum potest addi
qd̄ est causa p̄cedentium vics̄ ardens desiderium pp̄rie
beatitudinis & fuga damnatōis future & p̄petue. Vnde
Cri. sup̄ Math. ome. xxxix. ista tangens di. Si velles i
gredi scripturaꝝ veritatē nunc peteres orōibꝝ nunc q̄
veres in scriptis nunc pulsares bonis opibꝝ nunc int̄
rogares sacerdotes nunc illos nunc istos. Sz̄ ista non
sunt. qz̄ verbo dei non credit̄ nec p̄missio beatitudis
desiderat̄ nec cōdenatōis iuditiū formidat̄. Eadē. iiii.
tāgit̄ & declarat Bona. sup̄. iij. i materia d̄ fide Primū
igit̄ ē diligēs inq̄sitio scripturaꝝ salutariū scz̄ hōi q̄ dz̄
fieri p̄ attentaz̄ verbi dei auditōem. Vñ Psa. Tps̄ fa
ciendi dñe dis. le. tu. Ideo dilexi mandata tua sup̄ au
& tho. p̄ terea ad oia mandata tua diri. om. vi. ini. ac
Debet fieri per librorum sacre scripture si quis nouit
legere attentam intentionem. Vñ Psalmi. Tunc non

confundat cū p̄sperero in oibz man. tu. Sñ beatus vir
p̄dicat p̄ psal. q̄ in lege ei⁹ meditabit die ac nocte. aut
erit sicut lignū qd̄ dat fructum in tpe suo. Et etiam fit
p̄ cordiales auditoꝝ de scriptura sacra meditationem
Talibz em̄ insistendū est p̄ ser̄im diebz festiuis p̄ q̄ sa
batum multū sanctificatū. Scdm̄ est reꝛsio in sacris
scripturis l̄atoꝝ. Idē fieri solet p̄ diuersatōez cū bonis
hoībz. Sñ in psal xvij. dz. Cū sancto sanctus eris ac.
Per crebrā colloca tōez moraliū bonoꝝ. qz̄ hm̄ Apo.
j. Cor. xv. Corruptunt bonos mores colloq̄a mala.
ita e diuerso hm̄ psal. Declaratio ser. tuo. illu. ⁊ intel
dat par. Et p̄ hūilez q̄sitōez sapientioꝝ exemplo ihu q̄
duodenis in medio doctoꝝ interrogabat ⁊ audiebat
illos Lu. ij. q̄ q̄ntum valeant didū ē p̄te ista capi. vij.
Tertium ē opatio bonoꝝ p̄ cautelas grauiū vicioꝝ.
vt sc̄s homo sibi caueat a grauibz peccatis ⁊ si i a iqd̄
cecidert nō diu in eo p̄maneat. Quia hm̄ Gre. Sepe
deus p̄ noua peccata punit priora ⁊ p̄ vicia grauia si
nit peccatoꝝez in ignorantia tue ⁊ in peccata alia Sñ
psal. Appone inicitatē sup̄ iniq̄. eo. Et sic hm̄ glo Au.
Supcedit ignis ⁊ nō viderunt sole. Sic etiā hm̄ Apo.
Ro j. p̄pter peccata phoꝝ tradidit eos dñus in passio
nes ignomine ⁊ obscuratū ē insipis cor eoꝝ. q̄n̄p̄mo
hm̄ Gre. sup̄ Eze. Contēnentū qui non vult penitere
ponit de⁹ offendiculum vt graui⁹ impingat. Quarto
ē inuocatio p̄ oratōes dei ⁊ sanāoꝝ q̄ts de⁹ velit hoī
nez illūiare vt necessaria ad salutem intelligat ⁊ vt in
ignorantia sua nō p̄maneat exemplo psal. q̄ ait. De
licta quis intelligit. Et statū orare incipit p̄ intellectu
eoꝝ. d. Ab oculis meis mun. me do. ac. Sñ glo. super
Math. viij. Xps modo rogat⁹ mō vltio curat oñdens
se contra vicioꝝ passionē p̄ sanuere fidelīū p̄cibz. Et
ea non nūq̄ q̄ ipsi nō intelligunt vel intelligenda daē
vel pie petentibz etiā nō intellecta dimittere. Quicūq̄

igitur in predictis. iiii. diligentiam fecerit videtur hinc Cuius et Bo-
nauem facere quod in se est et peccato et remissionem conse-
qui potest etiam occulto. Quamuis etiam per multa alia pec-
cata dimittantur. Unde Origenes super le. ij. dicit. Aliquis
melius fere agebat cum antiquis quibus diuisis sacrificiis ve-
niam prestabat. Apud nos vna tantum venia peccatorum per ba-
ptismi linaem et nulla pro peccata misericordia. Decet enim discre-
tioris discipline esse christianum pro quo christus mortuus est
Bovem hirci et oves iugulabant et aves et similia oleo
aspersione pro te dei filius iugulatus est. Et ite et te peccata
delectat non tamen desperes. Audisti quanta in lege sacrificia
pro peccatis. Audi quanta sunt remissiones in euangelis.
Prima est in baptismo. Secunda in martirio. Tercia pro
elemosinis. Quando date quod habetis et ecce omnia munda sunt
vobis. Lu. xj. Quarta quod fratribus remittimus. Quando ma-
thei. vj. Si remiseritis fratribus ex corde et vobis remit-
tet pater peccata vestra. Quinta quod auertimus peccatores
ab errore vie sue hinc illud Jacobi. iij. Qui auertit fecerit
peccatorem a se. Sexta pro habundantia caritatis. Lu.
vij. Dimittuntur ei peccata multa a se. Et. j. Pe. iij. Ca-
ritas operit multitudinem peccatorum. Septima pro penitentiam
duram et laboriosam cum peccator lauat lacrimis lectum suum
et fiunt ei panes lacrime die ac nocte nec erubescit sa-
cerdos domini peccatum suum confiteri et medicinam querere hinc
illud qui dixit. Dixi confitebor aduersum me in iustis. me. do. et
tu re. a se. Hinc Jaco. vlt. Infirmat quis in vobis vo-
cet presbiteros ecclesie. Tu ergo cum venis ad gratiam
baptismi vitulum obtuli. quia in morte christi bap-
tismus. Ad Romanos sexto. Cum ad martirium du-
ceris hircum obtulisti. quia auctorem peccati dyabo-
lum iugulasti. Cum elemosinas feceris et erga indigen-
tes misericordie affectum impenderis sacrum altare
oneras. Si fratri tuo ex corde dimiseris et iracundie
edis pigribus timorem deposueris mitem et simplices

am habueris arietē vel agnum sacrificasti. Si diuis
lectōibz instructus meditando vt colūba ⁊ in lege dñi
vigilando auerteris peccatores ab errore vie sue ⁊ ad
simplicitatē columbe reuocaberis ⁊ sanctis adiungen
do societate turturis feceris ymitari par turturum aut
duos pullos columbarū obtulisti. Si autē proximū tuū
non tm̄ sicut teipm̄ dilexeris sz sicut xps qui ait Maio
res hac caritate nemo hz q̄ vt aīaz suam ponat quis
p̄ amicis suis p̄as a simos similiticos caritatis oleo
subactos sine fimento malitię ⁊ nequitie sz in a simis
sinceritatis ⁊ veritatis deo obtulisse cognosce. Sz si in
amaritudine fletus fueris si carnez tuam maceraueris
⁊ multa abstinentia crefeceris vt dicas sicut i stixorio
stixa sunt ossa mea in sacrificio similiaz a sartaḡ ne
vel a creatula obtulisti. Hoc modo veri ⁊ p̄fectus sa
crificia offers que iam hm̄ legez non potest offerre Is
rahel. Hec Origenes.

Tres esse differentes hominum hūmum
malaz sciaz ostendit. Capitulum Nonum.

Verū qz p̄ fata puncta tri. bene videre pōt.
quid facere debeat q̄ntum in se est catholic⁹
in erronea manens cōscientia. Hic mō opus
est etiā videre quid necessariū sit facere vni
cuiqz siue fidelis sit siue infidelis vt cōscientiā erroneam
exeat p̄facere sciaz qd̄ in se est. Est em̄ generalis theo
logi e regula vt inquit Cancell p̄sienh̄ tractatu de regu
lis mora. Qd̄ culpabilis ignorātia iuris diuī nō cadit
in facientē illud qd̄ i se ē. qm̄. s. talē hoīez d̄ necessarijs
ad salutē q̄ vires suas excedūt docē immediate patus ē
Et i ḡt̄ sciat qd̄ sit facē qd̄ i se ē q̄q̄ id̄ oñsū sit supra
c. iij. ⁊ iij. Hic tm̄ adūrendū ē qz tria sūt genera hoīm
Quidā sunt hūm̄s vsū ratōis sz nō dū fideles. Alij sūt
q̄ sūt aut fuerūt fideles in peccato mortali exītes nunc
vt heretici. Alij sūt fideles iaz penitētes ⁊ tamen suam

erroneas & scientias agnoscentes. Et omnes isti possunt
ab erronea scientia liberari dummodo fatiunt quod in se est.
Primi igitur ut Alexander de hal. di. in summa tria dicitur fa-
cere videlicet deum qui nos genuit agnoscere quod nihil boni
a se habent sed a deo principaliter credere et a deo bona
sibi dari et mala amoveri petere. Que sic declarat. Nam
in quolibet homine est recta ratio et hec rectitudo boni est
notio indita a creatore que quilibet anima potest cognoscere
suum principium. scilicet secundum Deum que notitia in Psal. dicitur. Sci-
tote quoniam dominus ipse est deus ipse fecit nos etc. Per hoc enim quod
libet homo naturaliter scit se se non fuisse sed se factum
esse. Ita scit se habere principium et scit quod ab illo principio
habet quod dicitur habere et totum bonum quod habet et non a se. et scit quod
ab illo dicitur petere bonum et quod pro illum debent repleri omnes
defectus sui. Si ergo homo istas notitias optet homo suo ar-
bitrio curando ad illum quem scit suum principium esse
Ecce primum et quem scit esse orandum sibi ut scit supple-
at defectus suos et bona tribuat. Ecce secundum. Et petit ab
eo lumen agnitionis fidei et boni dabitur ei. Ecce tertium. Si
enim illa non facit quis tunc. Iuxta illud. 1. Cor. xiiii. Igno-
rans ignorabit. Si autem facit quod in se est et hoc verum est et
generale de quolibet homine. De secundis autem que sunt fideles
sed in peccato mortali tales preter premissa etiam tria debent
facere scilicet auertere voluntatem a peccato iustitiam dei pro-
derare quare infligitur pro peccato et misericordiam dei quam impedit
penitentiam. In talibus enim de secundo genere plus est vel fa-
cilius accipere lumen veritatis quam talis habet fidem in-
formem. scilicet sine caritate. Fides autem inducit ad duo vide-
licet ad divinam iustitiam damnantem reprobos et ad divinam
misericordiam salvantem electos. Hec enim bene agnoscit per fidem. Si
ergo auerit suum arbitrium ab actu peccati et dirigat ex lu-
mine fidei in iustitiam dei damnantem reprobos et in divinam
misericordiam salvantem iustos. Ex primo causabitur timor in eo
et ex secundo spes. Et est factum quod in se est Cui recordat san-

Aus Tho. in. iiii. di. xvij. de iustificatōe impij. qz sic di-
cit In ipa voluntate est a p̄p̄n̄cre deo p̄ affectū ⁊ desi-
derium ⁊ ordinari ad gr̄az p̄ remotōem impedimentū
qđ qđez impedimentū est peccatum. Et ideo p̄ displicē-
tiaz peccati ⁊ affectum in deū se aliq̄s ad gratiaz p̄pa-
rat. Et qñ hec duo q̄s efficaciter facit d̄z facere qđ in se
est ⁊ sp̄ gratiā recipit. De primo istoz d̄z Jacobi iiii.
A p̄p̄n̄ate d̄o ⁊ a p̄p̄n̄abit vobis. De sc̄do Apo. iij.
Ego sto ad hostiū ⁊ pulso si q̄s audiet vocem meā ⁊
aperuerit ianuā introibo ad illum ⁊ cenabo cū illo.
⁊ ille meū. Hec Tho. De tercijs vero q̄ laborant in er-
rore videntur facere qđ in se est vt illūmēt si seruent
ea q̄ ponunt supra ca. iiii. ⁊ p̄te. iij. ca. xxxiiij. Sed for-
tassis c̄teret homo timore d̄scientie cū aliq̄ sacre pa-
gine doctores dicant q̄ hōi facienti qđ in se est etiaz si
est infidelis aut credens peccator d̄t lumen gr̄e. Nam
qđ de⁹ tali dat gr̄am infallibiliter ⁊ necessario. R̄ndit
idē q̄ sic. Naz quis de⁹ cogi non possit tñ ita immuta-
biliter se h̄z diuina bonitas ad donū gratie oī volenti
recipere faciendo. s. qđ in se est q̄ de⁹ dat ei gr̄az ⁊ etiam
necessario. i. immutabiliter. Sic sol immutabiliter dat
lumen suū oī volenti suscipere. s. disposito ad h̄ ⁊ se h̄ntē
in recta dispositōe ad soles. Ex quo apparet laus volū-
tatis diuine q̄ non pōt se negare volenti gr̄az suam re-
cipere faciendo qđ in se est. p̄pter quod etiā Augu⁹. di.
Sicut vitupium hūane voluntatis est q̄ non vult re-
cipere. Ita laus diuine rationis est q̄ non potest seip-
sum negare. Cauendum tamē vt dicit Augustinus li-
de gratia ⁊ libro ar. Ne ea que inter nos actitare senti-
mus aut voluntati humane tribuas q̄ infirma est aut
diuine necessitati sic scilicet q̄ deus cogatur quia non
coacte dat Sed liber ex sua bonitate. Et animadu-
tenda est iterum dei bonitas. Nam si per impossibile de-
us noster non daret facienti quod in se est gratiam.

non faceret tali iniuriāz. Sicut ne luto fieret iniuria s; de eo figulus faceret vas in dtumeliāz non in honore et faceret hm exigentiā et naturam sue materie. Teste Iere. xviii. Ecce sicut lutū in manu figuli sic vos i manu mea Et ysa. lxiij. Et nunc dñe pater n̄ es tu nos vero lutū et tu factor n̄ et opa manū tuaz dñcs nos. Dñ nos sum⁹ materia ipi⁹. Sed sic est q; tota massa generis hūani corrupta est p originale factū. et ppter h si deus facit ex hoīe vas in dtumeliā et non in suum honorez imprimendo formas nobile q; est gratia facie hm exigentiāz materie q; ordinata est massa generis hūani p peccatū in dtumeliāz. Et ppter h si ita faceret non faceret iniuriāz sicut videt̄ facere in pueris ab originali peccato p sacramentum nō purgatis. Qd ergo deus in hoīe faciente quod in se est imprimat formas nobilez que est gratia h est ex sola liberalitate sua et nō ex alicuo cōs debeat hoī facientū qd in se est adhuc est indignus ad susceptōez gratie. ymo null⁹ peccator se potest sufficienter disponere ad gratiā nisi deus ipsuz disponat. Ratio vt dictū ē q; q; est in peccato mortali indign⁹ est suscipere gratiā tñ q; taliter peccatū remouet lumen diuine gratie sicut fenestra clausa ne illūiet dom⁹. S; si facit homo qd in se est et se q̄ dispositōem diuini adiutorij. vñ in priori exemplo fenestra debet cōpari ad uoluntatis cui⁹ est assentire vel dissentire et tenebra cōparat̄ peccato. Dñ sicut in ptāte hoīs non ē qd remoueat tenebras a domo nisi aperiat phibens luctm. s. fenestram. et lux illa remouet tenebras. Ita in ptāte hoīs non est vt remoueat peccatū a seipō. Et si remoueat adum suū voluntariū. s. dissensum ad bonū et assensum ad malū tunc remouet illud qd est phibēs gratiaz sicut fenestra phibet lumen et tunc intrat gratia in xpiano. Et ita diuino adiutorio remouet̄ ab eo tenebra. Remouet ergo libe et arbitrium dissensum ad

bonum ut consentiat parate gratie Et h est q di. be a^o
Bernhar. Gratie solum cooperari dicit liberum arbitri
um dum consentit.

Probatur multis rationibus quomodo
facienti quod in se est omnino dat gratia.

Capitulum Decimum

Quod autem deus facienti quod in se est infallibili
ter dat gratiaz patet multis ratioib. Primo
em di. apo. ij. Th. ij. De semetipm negare
non potest. Sup quo Augu. Cum sit iustus non potest
negare suaz iustiaz ergo cu sit bon^o & misericors non
potest negare suam bonitate & miam qz prior est ad
largiendum de bonitate & mia qz ad puniendu de iusti
tia. Sicut ergo non pot suaz iustia negare facientib
malum multo magis non potest suaz miaz & bonitatez
hij negare q requirunt eum. Sz q facit qd in se e re q
rit bonitatez eius & miaz ergo de^o non potest ei negare
q facit qd in se est suam bonitate & miam. dat ergo ei
h e infundit gratia Cu apo. recordat scriptura Eccle.
vj. di. Cogitatu habe in pceptis dei & in mandatis illi^o
maxime assidu^o esto & ipe dabit tibi cor & sapientia
sapientie dabit tibi. Secdo sic. Na d. Augu. sup illo. Ro.
v. Iustificati ex fide paces habeam^o deus recipit & fugi
entis ad se. aliter in eo esset iniquitas. sed impossibile est
q in eo sit iniquitas ergo impossibile est q non suscipi
at & fugientes ad se. Sed faciens qd in se est confugit
ad ipm ergo mie est q ipm recipiat. Sz ipm suscipe
fit p suscepto ez gratie ideo vt prius. Tercio Apo. iij.
xps di. Si quis aperuit intrabo & cenabo cu illo hoc e
delectabor. Et ysa. j. dñs ait. Conuertimini ad me et
ego reuertar ad vos. Ex qb sic arguit. Impossibile est
sumaz veritatez metiri sed necesse hz veritate dicere &
implere. Sz dicit duertenti ad ipm q couertat se & q
ad aperientez intrabit. Cum ergo faciens qd in se est

uertat̄ ad veritatez primaz & ei aperiat vt intret ne
cessario sequit̄ q̄ ad talē gratiā recipiat̄. Quarto q̄rit
Anshelm⁹ li. de casu diaboli q̄re lucifer non habuit p
seuerantiā. Quia h̄ fuit aut qz de⁹ nō dedit aut quia
ipse non accepit. Et determinat istaz q̄stionez dī. q̄ h̄
non fuit qz de⁹ non dedit s̄z qz ipse non accepit cū de⁹
sp̄ pat̄us esset dare ip̄e vero non accipere. Cū ergo fa i
ens qd̄ in se est pat̄⁹ sit accipere grāz ei dat̄. Quinto nō
minus diligit de⁹ xp̄ianos vel alios peccatores in no
uo testamento q̄ dilexerit in veteri testamento. quia
frequenter xp̄s ait. Non veni vocare iustos s̄z peccato
res ad p̄niaz Math. ix. & Mar. ij. Et Lu. xv. Tres pa
bolas ponit. s. de oue & de dragma pdit̄is & diligenti
sine q̄stis & de filio pdigo. S̄z in vete. testa. misericordis
sine vocauit peccatores ysa. xlix. d. dixit sp̄on derelict
me dñs & dñs oblitus est mei. Nunq̄d obliuisci potest
mulier infante suum vt non misereat̄ filio vteri sui. &
si illa oblita fuerit ego tñ non obliuiscar tui. Ecce in
manib⁹ meis descripsi te. Hanc etiā dei indicibilez bo
nitatez ad humanū gen⁹ oñdit beat⁹ Dion̄ in epi
ad demophilum q̄ intulāt de ppria opinione & boni
tate dei. In q̄ redarguit Demophilum q̄ penitentem a
venia exclusit pbans & emendans ibi beat⁹ Dionisi
us mansuetudinez & miāz deo sūme placere. Et h̄ ostē
dit tripliciter. Primo exemplo patrum vete. testa. Se
cundo exemplo angeloz. Tercio exemplo xp̄i. Primo
exemplo p̄m vete. testa. de Moise q̄ fuit vir mitissim⁹
sup omnes hoies qui hitabant in terra Numeri. xiiij.
Ideo etiā ei de⁹ sicut amicus amico locut⁹ est ei ostē
dens. Secundo de Dauid d̄r in psal. Memento dñe da
uid & ois mansue. ei x̄c. Ideo xp̄s de ei⁹ p̄genie natus
est. Pariformiter Jacob qui se mansuete ad p̄secutore
Esau habuit & iustificatus egipti factus est Et Abel q̄
ambulauit cum homicida sine suspitione. p̄mo & ipsa

lex rigoris. S. te. testa. mandauit & uidere iumentis ini-
mici di. Exo. xxiiij. Si occurreris boni inimici tui aut
asino erranti reducens eum. Deinde recolligit Dionis-
ius vltimè ex ois scriptura sacra laudat bonus q̄ non p̄-
tendunt alijs facere mala neq; p̄ malitiã alioz trans-
mutant a ppria bonitate. Sñ di. glo. Math. v. Mitis
est quem nec rancor nec ira afficit sz oia eq̄nimitè su-
sancet. Et ad similitudinem dei malis & inimicis tales
bñficiant & extendunt in eos etiã suaz bonitatē. Secū-
do p̄bat exemplo angeloꝝ q̄ amant hoies & misentur-
gentib; Sicut ptz Damie. x. q̄ angelus est in auxili-
um populi hebreoꝝ deprecanti dñm p̄ hoib; sicut patz i.
Zacharie. De angelo q̄ clamauit ad dñm & dixit. Us-
q; quo dñe non edificabunt ciuitates iude. Incepāt
mulatū dines populi male opantis sicut in principio
iudiciū qd̄ apparuit angelus & rephendit filios israhel.
Tristant a malis hoim Ysa. xxxiiij. Angeli pacis ama-
re flebunt. Et gaudent in saluatōe hoim Lu. xv. Gau-
dium est angelis dei sup vno peccata. Tercio probat
exemplo xp̄i qui ex ineffabili bonitate sua inesse pdu-
xit & oia in esse aseruat. Omnia q; vult assimilare si-
bi & municans vis ppria sua fm eoꝝ capacitātē. Rece-
dentes ab ipso amat certat reuocare ad se exemplificās
de filio pdigo misericorditer suscepto. Hec oia Dño.
ponit in snia. Similia pbat Dama. li. iij. ca. v. dicens
Bonus & oibonus & sup bonus deus totus bonitas ppter
sup abundantes diuitias ei⁹ bonitatis non sustinuit so-
lum esse quod bonū. s. suū. i. naturaz a nullo sz p̄ci-
patam. hui⁹ gratia fecit q̄daz intellectuales & celestes
virtutes. Deinde sensibiles & visibiles mundum. Dein-
de ex intelligibili & sensibili. s. hoiez vt omnia quidem
ab ipso facta sunt & municent eius bonitatem. Tradi-
dit nobis ppriaz ymaginem & sensum pprium. Assum-
psit ipse paupē & invecillaz naturaz vt & nos purget

et incorruptibiles fatiat et princeps rursus conservat esse
ius divinitatis.

Sequitur Tercia pars huius tractatus.

Quid sit dubium ambiguitas scrupulosa
conscientia scrupulus scientia fides et similia
diffiniunt. datque differentia scrupulosa et
conscientiarum.

Capitulum Primum.

Estque de conscientia dictum est quod rectitudi-
nez huius vel habere videtur in iudicando. nunc
de tercio principali agendum est videlicet de
scrupulosa conscientia quod suspitiones huius vel
dubium ac timores seu vacillationes de re
agibili vel credibili. Quia vero talis

Scrupulus naturam spirituales morbi huius. Idcirco videndum
erit de eius natura de novero et profectu. de eius causa
medico et de medicina curativa. Est autem scrupulus vacil-
lacio quedam surgens cum formidine ex aliquibus videtur de
bilibus et incertis. Nam si ex vehementibus argumentis et
probabilioribus pro hac parte quod pro altera dubitatio surgere
iam non scrupulus solus et levis trepidatio dici oportere
sed moralis de transgressione certitudo vel saltem opinio
Et idem videtur esse scrupulus quod apud alios dicitur pusillanimitas
quod est tedio re et adversa et mers et inconsiderata fracti-
animum deiectione. Est autem timor fuge pro qua angustia me-
tis fluctuanti ex contrario et expectatone generatur. Idcirco
secundum dominum Albertum in de quatuor coenis assignatur dicitur. In-
scia et fide seu credulitate opinio et dubitatio seu am-
biguitate et scrupulum. Nam scia est proprie eorum quod agno-
sunt pro causis. Et quod pro impossibile est aliter se habere fides
seu credulitas est perfecta persuasio unius partis pro multa pro-
babilia vel pro autoritate dicentis. Opinio est acceptio
unius partis cum formidine alterius ita tamen quod ad illam quam
formidat non habet ratio expressa. formidat tamen propter debili-

tatem ratōis alteri⁹ ptis. Sⁿ Bern. li. v. ad Eugenū
de cōsideratōe dicit. Opinio est q̄si p̄ vero h̄re aliq̄d
q̄d falsum esse nescias. Dubitatio ē interminat⁹ mot⁹
rōnis sup̄ vtramq; p̄tēz cōditōis. Sicut ambiguitas
ē motus ratōis ambigens vtrāq; p̄tem contradicōis
p̄ ecclia media. Strupul⁹ autē est vt dictum est ⁊ vide
tur idē esse cū suspitōe ex leuib; signis saltem p̄cedente
Similiter idē videtū esse alicū timor ⁊ pusillanimitas
Et sic sunt quinq; grad⁹ inter p̄fata quo ad certitudi
dinez. Nam vltimum suspitio minimū hz certitudinis
de se dubium fluctuat. Opinio plus ad vnāz p̄tem q̄
ad aliam se determinat. fides ad vnā p̄tem simplicitē
se firmat. Scientia causas videt. Sⁿ etiam s^m Tho ⁊
De pa. sup. iiii. di. xxxviii. Differentia est inter cōsciē
tiam sciaz seu credulitate ⁊ strupulum conscientie. q̄a
scientia est q̄ hz euidentiaz sine formidine de opposito
⁊ non ē nisi v. r. z. Conscientia ē firma credulitas de
aliquo q̄ sit v. r. z. ⁊ ē alicū v. r. z. alicū falsoz ⁊ ea li
gat stante ad non faciendū ⁊ tra. caz nec refert vtrū
cuis ad talez credulitatē firmam inducū argumento
leui vel pbabili. qz etiaz hereticus q̄ leui argumēto de
riuat ⁊ a fide ligat cōscia erronea licz tunc q̄n ex argu
mento leui orit̄ debeat crudelitate abicere vel ⁊tēnere
aut vince vt docet̄ infra ca. xvj. ⁊ xvj. Strupul⁹ ve
ro d̄scie ē q̄ iaz diffinit⁹ ē. Sunt p̄ terea strupuloz con
scie c̄dez q̄ insurgunt añ factū. aliq̄ p̄ factū solū incē
tant aī. Ante factū insurgit strupul⁹ ⁊ etiā p̄ valde
de diuers; agibilib; ⁊ credibilib; puta de licite eukari
stie sacramentū sūmendo. De debitū in mēmōrio red
dendo q̄n dubitat̄ de imp̄ d̄mēto legiūo. De ⁊tractib;
v. r. z. tpaliū practicando. De clericis dubinarijs vitan
do ⁊ sic de alijs infinitis. Pari mō ex varijs factis de p̄
terito iſurgunt diuersi strupuli. Notandū etiā q̄ stru
pul⁹ p̄dicat̄ a q̄busdaz vocat̄ erronea d̄scia ab alijs pu

fillanimitas. Ab alijs timor dscie q̄ oia p̄ eodē recipi
 unt vel si p̄xima sunt. Est tñ erronea cōscia duplex.
 Primo eoz q̄ nimis lataz hñt consciam dicens illud
 quod malum ē esse bonum ⁊ viceversa bonum malū.
 De quibz p̄sa. v. dz. De qui dicitis malum bonum et
 bonum malū ponentes tenebras lucē ⁊ lucē tenebras.
 ponentes amāz in dulce ⁊ dulce in amāz. Tales sūt
 similes q̄ transire volens lignū transua salit sup ripā
 positū vt latū iter appareat berillos oculos supponit.
 sic q̄ latitudiez fictaz pedē calcare nolēs in aquā cadit
 Alia p̄inde dscia ē eoz ⁊ erronea q̄ nimis artam sibi
 format dsciaz aut strupulos nimios sicuti machabei.
 putantes se transgredi p̄ceptū de sanctificatōe sabati.
 mittēdo bellum in necessitate in die sabati ⁊ morau
 sunt mille hoies a gentilibz occisi. j. Macha. ij. Tales
 sunt frec̄nter illi q̄ de nouo sunt cōuersi ad d̄m de pec
 catis. Similes illis q̄ p̄ pontē satis latū hñt ire. Jugū
 em̄ dñi suauē ⁊ on⁹ leue Math. xj. Et pax multa ait.
 Psal. diligentibz legē dñi Ac latū mandatū dñi nimis
 Quēz tñ pontē dei mandatorz magus aliq̄s strictum
 ēs ad p̄uitatē similitudinis fili aut calami appare fa
 cit. Qualis mag⁹ ē dyabol⁹ q̄ h̄ moralit̄ quibusdaz so
 let facere p̄sertim qñ viaz moꝝ p̄ purius medium re
 spiciūt sez stanabz eis in tali p̄posito ⁊ puritate q̄ nec
 p̄ toto mundo nec p̄ vita sua d̄m vellent offendere.

**Quaz piculosa sit strupulose conscientie
 temptatio. et oñdit qd̄ differunt. ix. differen
 tiis ab alijs temptationibus.) Capi. ii.**

Dico hec passio seu temptatio strupulose arte
 seu timorate dscie que ab alijs dicit̄ pusilla/
 mimitas differt in nouē ab alijs passionibz
 seu temptationibz ⁊ defectibz aie. p̄pter q̄ etiaz
 plurimum ē dura temptatio ⁊ mala plura qñ doqz ex ea
 pueniūt. Primo quia quedaz sunt passiones fornicice

ut in membris exterioribus quaedam vero intrinsece et in interioribus et talis est pusillanimitas. Unde Deutro. xxx. Foris vastabit eos gladius et intus pauor. Secundo quia quaedam sunt quibus non incurrit quis nisi ex paucis causis. Hec vero excusantur ex multis hinc illud Job. xiiij. Timebit die ac nocte undique intrebunt eum formidines. Tercio quia quaedam sunt sine magno periculo hec vero valde periculosa est quia est via ad desperationem. d. Bern. Repbis tribulatio parit pusillanimitatem pusillanimitas perturbatio perturbatio desperationem desperationem vero interimit. Exprimunt enim in talibus accidere erroneis id quod euenit. ei qui per modicum lutum transire cauet et exinde in maius lutum incidit. Sic qui vult nimis vitare quod pusillanimitas reputat malum aliquando cadit in maius indebitum Et ita ei artatur via paradisi quod per lutum vadit inferni. Quarto quia quedam sunt interpolata hec vero quasi continua iuxta illud Deutro. xxviii. Timebis nocte et die et non crederis vite tue. Mane dices cuius mihi dat vespam et vespere cuius mihi det mane propter cordis tui formidinem. Quinto quia quedam sunt facile sanabiles. ab ista vero cum violentia quandoque sanari oportet. propter quod psal. Tanquam in signum specialissime gratitudinis ait. Qui me saluum fecit a pusillanimitate spiritus et tempestate. Sexto quia quedam vicia deprehendunt manifeste esse vitia. Sed ista passio frequenter vocatur virtus. ab habente eam eo quod scriptura dicit. Beatus vir qui spiritus est pavidus et non cogitat hoc quod alia scriptura dicit. Eccle. vij. Noli esse pusillanimis in animo tuo. Unde quanto tale putatur virtuosior tanto est periculosior. Septimo quedam passiones alijs alienis non obsunt sed ista alios multis nimis pusillanimes et timidos reddit Quo contra sub typo Deutro. xx. de bellare volentibus dicit. Quis est homo formidulosus et corde pavidus reuertatur in domum suam ne pauere faciat corda fratrum

suozū. De tunc demones quosdā passionatos plerūq;
 non multū infestant. S; p istaz magis infestant. Sicut
 mīsus & canis magis infestant bestiolas timidas vt le-
 pores & ceruos. Sic etiam timiditas sume dat audaci-
 am hosti in sequenti. Sū Sene. epistola. lxxvij. Quem
 admodum pnciosior ē hostis fugentib; sic omne for-
 titū in modū magis instat timentū ex aduerso. Ideo
 di. apo. e diuerso. Ephe. vi. Confortamini in dño et
 in potentia virtutis a. Et p vt possitis stare aduer-
 sus insidias dyaboli. Imues p h q cordis confortatio
 multū valet tra demonū impugnatōez. Eandē cau-
 saz Augu. in regula de p̄latis dicit In oib; seip̄ in bo-
 noz opm p̄beat exemplū corripiat in q̄tos & solet pu-
 sillanimes suscipiat infirmos paciens sit ad omnes.
 Nono passiones ēdam ad opatōez multū iuuant. De
 spes & amor s; ūoz saltez inordinat & magn⁹ q̄ est in-
 stupulosis plurimū impedit opatōez vt p̄bat. S. do-
 ctor. j. scde. q. xliij. Tū qz ratōez p̄urbat ne possit cer-
 nere vez sicut & iratū. qz pigricia inducit. tū qz etiā ca-
 sū corpis facit. & ab ope aliquo cepto statim deficere.
 Sicut si quis incedat sup̄ trabē in alto positam p̄ter
 timorez defacili cadit. non aut̄ caderet si incederet su-
 p̄ eandem trabem in ymo positam p̄ter defectum ti-
 moris.

**Quo scrupulosa conscia plurima bona po-
 test conferre. Capitulum Tercium**

Utrum licet ex p̄missis appareat q̄ ex stupu-
 losa cōscia plura mala sibi possunt euenire.
 Tamē q̄a tali aney ē timor de peccādo. Et
 ne offenda deus. Ideo etiam multa bona
 p̄ eaz habentū possunt euenire. Nam valet ne quis reci-
 diat in peccatis. Valet ad refrenatōez p̄rii corpis.
 Ad detestatōez mundani honoris ad cognitionez sue
 fragilitatis. Et ad augmentū gratie & virtutis.

inquantū ne quis recidiuet in peccatis. Sū Hugo de
san. vi. li. iij. de aīa. Si amor dei se tenere non pōt sal-
tem terreat & teneat tīor iudicij met⁹ gehenne laquei
mortis. dolores inferni. Ignis vrens. vermis rodens.
sulfur fetens. flāma tartari & oīa mala. Ideo Psal. di.
Seruite dño in tīore & exul. cū tre. Vnde Cassian⁹ bre-
uis & plana dmonitio q̄ dño amabili de timore seruit
Nāz sicut remissa securitas culpas admittit ita timor
desiderabilis delicta sp̄ excludit. Ideo etiā Job. ix. ait.
Verebat oīa opa mea sciens q̄ non parceres delinq̄n-
ti. Et extra orat. Nō intres in iudiciū cū seruo tuo do-
mine qz null⁹ aput te iustificabit homo. Ac psal. Deli-
cta quis intelligit. Et si iniquitates obseruaberis domi-
ne dñe q̄s susta. Secūdo valet amor d̄scie ad restenatōez
pprij corpis quaz petebat Dauid di. Confige timore
tuo carnes meas a iudi. em̄ ãc. Sup quo glo. Ita im-
ple me timore & p̄fice hunc timorez quē habeo vt suffi-
ciat crucifigendis carnib⁹. i. vt velim & valeaz patibu-
lum crucis me p̄mitari carnes p̄ tuo noīe martirij cla-
uis figendas tradendo. Confige inquit carnes meas.
id est cōprime carnalia desideria carnales concupiscē-
tias. Ideo aut̄ ait carnes quia inde sciebat p̄uaricatio-
nem puenire. Et non q̄ ait. Confige q̄si diceret. non
solū religa vt latronem vel feraz. sed confige. Qui dili-
git testimonia configit carnes. Ideo dicit Timoē tuo
Quia timor legis non valet efficere. Jam em̄ timui a
iudicijs tuis. Hec glo. Tercio valet ad detestationem
mundani honoris. Stricta em̄ d̄scientia multū euenit
ex amore & timore dei q̄ offendere scienter etiāz p̄ toto
mundo nollent. Quā obrem Bern. in quodaz sermōe
ait. Cui x̄ps incipit dulcescere necesse est amarescere mū-
dum. Et Grego. in mora. Sancti viri qz nihil huius
mūdi appetunt multis p̄cul dubio tamultib⁹ in corpe
p̄munt. Sic etiam scriptura dicit Ecclē. y. Gloria diuī

tum honoratoꝝ ⁊ paupū timor dei est. Quarto valet
ad agnitionem pprie fragilitatis. Expiuntū em̄ tales
strupulosi q̄ sibi ip̄is non possunt sufficere ad lumen
veritatis clare intuentium. licz in alijs difficultatibus
sint subtilissimi. Noni ego quendaz magne sanctitatis
⁊ lēature virū optime memorie ⁊ in scolasticis argu-
mentis valde clarū qui tñ tam in horis dicendis q̄ in
alijs strupulosissim⁹ fuit adeo ut qñdoq; ante saluta-
tionez angelicam semel finiret. etiā ab alijs hoīb⁹ seq̄
stratus illud quinquagesies reincipet sp̄ timendo an
ne verba integre aut disancte dixisset licz satis lata vo-
ce ⁊ alta oraret. Sic reuera pprie fragilitatis iste satis
euidens habuit expimentū cui op̄ae memorie existens
anteq; taz breuez orationem finisset totiens ambigere
cepit. Ideo Bern. sup̄ Can. h̄mone. ix. ait. Noueris te
vt deū teneas noueris ip̄sū vt ip̄m diligas In vno ini-
ciaris ad sapiāz in alio consumaris. qz iniciū sapien-
tie timor dñi. Et plenitudo legis est caritas. Et quem
admodū ad notāam tui venit in te timor dei atq; ex
dei notāa venit in te amor dei. Sic ecōtraria de igno-
rantia tui supbia ⁊ de dei ignorantia venit desperatio.
Alludūt p̄fate vtilitati etiāz dicta phisica dicente ma-
crobio in de somno sapiomis. De celo descendit ait si
quidem notis solitos. i. scito tei. m. Nam ⁊ delphici vox
hec fuit oraculi ⁊ sulenti ad beatitudinem quo itinere
pueniebat Si te inquit agnoueris. sed ⁊ in ip̄si⁹ fron-
te templi hec scripta sententia est. hominū aut vna est
cognitio sui si originis sue exordia prima respexerit.
Nec se extra se quesierit. Sic em̄ anima virtutes ip̄as
conscientia nobilitatis induit quib⁹ post corp⁹ erecta
vnde descenderat reportat. Quinto valet ad radicatio-
nem ⁊ cōsumationem virtutis ⁊ gratie. Nam Psal. ait
Iniciū sapientie timor domini. Quem declarat Cas-
sianus de instructione monachoz sic di. Primum nre

salutis sapientie que h̄ in scripturas timor dñi est. De timore nascit̄ apunctio salutaris. de apunctiōe cordis p̄cedit abrenunciatio. i. nuditas ⁊ cōtentus oīm facultatum. de nuditate humilitas p̄creatū. de humilitate mortificatio voluptatū generat̄. de voluptatū mortificatione extirpant̄ atq; marcescunt oīa vicia. de vitiorum ppulsione virtutes fructificant atq; succrescunt de virtutū pullulatione puritas cordis acquiritū. Per cordis puritatem apostolice caritatis p̄fectio possidet̄. Vetus ⁊ sancti Anthonij sn̄ia. Ratio aut̄ dicti in psal. Timor dñi initium sapientie est. Quia timor consciē qñ est moderatus dsiliatōis facit vt deducit. S. Tho. i. sc̄de. q. xliiij. Ex mente etiam phi. Quia vt idē tradit phs. iij. Ethi. Consiliamur de magnis in quib; quasi nobis ipsis discredim; . Si aut̄ que timorez incutiunt. non sunt simpliciter magna s; h̄nt quādam magnitudinem. tum ex eo qz app̄hendunt̄ vt que difficulter repellī p̄nt. tum etiā qz app̄hendunt̄ vt de p̄pe existētia. Unde hoīes in timorib; maxime querunt dsiliari. Verum tñ qñ timor vel quecumq; passio est magna ⁊ fortis. Vult quidam homo dsiliari s; adeo p̄turbat̄ in suis cogitationib; qz consilium adinuenire nō potest. Unde Tuli; de T. asar. q. Timor est extuciens cogitata et mentē a suo loco remouet. Si aut̄ sit pius timor qui sollicitudinem dsiliandi inducat nec multū rationez p̄turbat. Potest etiā dsere ad facultatē bene dsiliandi ratione sollicitudinis dssequentis. Idō. i. Pe. iij. Sub; subditos dicens. Cum modestia ⁊ timore dsicientiam habentes bonam.

Quinq; cause scrupulose consciē Et due earum declarant

Capitulum iiii.

In his natura timorate dsic̄e ac ei; taz bonis qz malis effectib;. Videndū ē de ei; caus; q̄ p̄nt esse quic; videlicet dsplexio ad timorē p̄donca

Egritudo maníaca & melancolia. corporalis regimínis
negligentia. Temptatio diabólica. & societatis tímido
rum assistentia. Quāq; ut supra in p̄cedenti pte .ij. ca.
viij. patuit sint alię cause etiāz posite. Prima igit̄ ali
q̄ndo scrupulose d̄scie causa est cōplexio ad tímorum
ydonea. Exprimur em̄ frequenter frigide d̄plexiōis ho
mines utputa feias vetulas & melancolicos plurimū
esse tímoratos. Sicut econtrario videm⁹ iuvenes & s̄a
guíncos viros magne esse spei. Cui⁹ ratōez reddit S.
Tho. vbi supra. Quia hm̄ Dam. Tímor naturalit̄ cor
stringit sicut & frigida cōstringunt & agelatōz fatiunt.
Ad quez motū d̄tractionis etiā ymaginatio mouetū.
ad tímoris dispositōez ita ut d̄cipiat quis aliquid es
se futurū malum & p̄ consequens fugiendū. Econtrario
aut̄ spes mouet cor ad dilatationē. & qz iuvenes p̄pter
caliditatē nature h̄nt multos spūs & ido in eis cor am
pliat̄. Ex āplitudine aut̄ cordis est q̄ aliq̄s ad ardua
tendat. & ideo iuvenes sunt aōsi & bone spei. Et qz in fe
minis p̄sertim melancolicis & similib⁹ ad tímorem se q̄t̄
cordis d̄strictio d̄nter tremere incipiunt & patiunt̄ pl⁹
membra cordi colligata ita ut titubatio fiat ī voce p̄
ter vocales ar̄riā ac tremor in labijs & in alijs mem
bris. In cui⁹ signum d̄r Mar. v. de sanata a fluxu san
guinis p̄ secretū tactū fimbrie xp̄i mulier sciens ac tre
mens quid factū esset in se venit & p̄cidit ante ihm̄ p̄
fator̄ etiā radicez tangit Alber. ut habes infra capi.
viij. Secda causa est aliquando est egritudo in maníaca
& melancolia. Quia quēadmodū d̄plexiōis tímores
defect⁹ augere potest scrupulose d̄scie sic p̄iformit̄
infirmetas aliq̄ capitis p̄sertim maníaci & melancoli
ci p̄ q̄s q̄n ledit̄ ymaginatō q̄nq; ratō & q̄n memoria.
ut tradunt Galien⁹ & auicenna. Est em̄ inquirunt in
fectio anterioris cellule capitis cū diminutōe ymagi
natōis Sz melancolia ē infectio medie cellule cū dimi

nutōe ratiōis. Diffauntq; ista morbi solū in positōe
Vterq; em̄ fit ex colera nigra. Frenesis aut̄ fit in reti-
bus q̄ sunt in medio ventriculi cerebri & in cellula ra-
tiōis. Et vt videat̄ quō tales infirmitates aliquā yma-
ginatōez turbat aliquā etiā memoriā & cōdōq; ratiōis
iudiciū. Idcirco distinguens Galien⁹ inter maniam &
melancoliā refert de quodaz melancolico q̄ tū deberet
custodire vasa vitrea dñi sui vidit aliū transeuntez. &
dixit ei. Vis vasa vitrea. Qui r̄ndit volo. Proiecit ille
vasa vitrea in terram & fracta sunt. In quo non fuit
ymaginatio lesa sz agnouit amicu. Ratio vero fuit le-
sa qz nesciuit vasa fragilia. Refert itez de alio monia-
co qui cum fugerit patrē & pater eū secutus esset duers⁹
patres passit eum. Cui pater. Filij q̄re verberas p̄ez
Et ille plorans cecidit ad pedes patris & veniā petijt.
In isto fuit lesa ymaginatio qz non nouit patrē suum
Ratio vero non fuit lesa qz sciuit q̄ non licuit verbe-
rare p̄ez Et c̄a in maniacis vt idē subdit & melanco-
licis fit immutatio sensus. Ideo maniacoz quidā plā-
gunt alij saltant. alij saltissima c̄si verissima opantū
Vnde timent se tangi ne rumpant̄ credunt nō habere
caput. Ranas in ventre portare. demones videre vel
habere. Melancolicoz aut̄ quidaz pigritiā hūtes & gra-
uedinez amat sollicitudinē & obscuritatem & ab homi-
nib; remotionem ymo quia sunt quedaz oib; melan-
colicis & vlia & sempiterna sicut tristitia timor de re nō
timenda certificatio terribilis rei & t̄oroze & sensus rei
q̄ non ē. Itē melancolici plorant tristant̄ timēt angu-
stiant̄ suspiciosi sunt multū dormiunt iacent in monu-
mentis. Quidaz multū dmedunt & si semel retrahuntū
oib; dieb; desperant. Et q̄dē oib; p̄ziū ē q̄ sunt medi-
cine desideratissimi. Fiūt aut̄ & causant̄ tam mania q̄
melancolia p̄rie ex melancolicis cibis ex tristitia & t̄oze
aut ex retentōe sanguis flūē d̄sueti aut ex nimia cerebri

infrigidatōe ⁊ desiccātōe aut ex corrupto semine ī vi-
ris aut mēstruo sanguine corrupto in feminis. Cau-
sā putat ex inordinatis vigilijs ieiunio studio sollicitu-
dine aut cogitatione p̄funda. Quidam etiā in p̄fatis ī
firmitatib⁹ plus laborant in defectū lune. p̄pter quod
etiā dicunt. Energunimi vel lunatici. Hec ex medicoꝝ
corpaliū dixerim disciplina vt causas timoris que
in omni stupulosa conscientia locum h̄re p̄nt medicus
cū viderat ⁊ morbo cū facilius succurrere valeat. Sū
idez beatus Grego. ij. Pasto. ca. iiii. di. Nonnulli leti vel
tristes nō reb⁹ sp̄ illat⁹ fiunt s; asp̄sionib⁹. i. comple-
xiōib⁹ existunt quib⁹ p̄fecto intamandum est q̄ qdā
vicia quibusdam asp̄sionib⁹ iuxta sunt.

De larant. residue cause stupulose con-
scientie.

Capitulum Quintum

Certio causat aliquā stupulosa cōscientia ex
ternitatōe dyabolica. Est em̄ cum diuina pro-
uidencia pmittit vt tota choors tradit theo-
logoꝝ in potestate demonis mouere melan-
colicos humores in hoīe p̄ quos dūiter in hoīe p̄ma-
ginatio vel ratio errare pōt. aut turbari ad timorē in-
ordinatū vt ante dictum est. Refert Auicenna li. iij. d
melancolie morbo di. Quibusdam medicoꝝ visum est
q̄ melancolia d̄tingat a demonio. q̄ si contigat a de-
monio sufficit nobis dicere. s. vt d̄uertat aplexionem
ad coleraz nigraz. Et sit causa ei⁹ p̄ in q̄ colera nigra
Deinde sit causa illi⁹ colere nigre demoniū aut nō de-
monium. Confirmat idē autoritas euangelica q̄ tra-
dit ihm lunaticos curasse Math. iij. Et ibidē. xvij. Ac
Lu. ix. Curauit vnicū p̄ris filiū quez hm glo. tpe noue
lune affligebat demon vt lunaz odibilez hoīb⁹ faceret
cū⁹ lumen hoīes affligens ⁊ ad insaniāz pducere vi-
deret. Sup quo dñs Alber. Pōt inquit dici melius q̄
licz sp̄s imund⁹ hui⁹ afflictōis fuerit p̄ncipium tamē

In affligendo habuit humidū corpīs 7 maxie capītīs
hūidum p vexatōis instrumento Et cā in nouilunio
corruptū in caliditate augmentabā hūidū idō in no
uilunio pl⁹ torēbat demoniac⁹ 7 idō lunatic⁹ diceba
tur Luna em hanc v̄tutē hz in suo luie q̄ mouet hūi
dum 7 corrūpit hūidū qd̄ putrefacōi ē patū Et idō pi
culosa fiunt apostemata ai aliu q̄ de nocte lumini lune
exponunt. Hec ille. Cōstat igit q̄ demon sepe ūozes in
ordinatū causat vt hoiez tēdio sū 7 pplexū faciat. Et
tactū ē supra pte scda ca. vi. Quarta causa ē regimīs
corp̄alis negligentia. Quāuis em longe maior sit hūi
da cura aiē q̄ corpīs tū non ē negligenda cura corpīs.
Dicit em apo⁹ Ro. xij. Obsecro vos fratres p mīaz dei
vt exhibeatis corpa vestra hostiā viuētē sanctā deo
placētē rationale obsecum v̄m. x. j. Th̄y. vi. Nesci
tis qz corpa vestra sunt membra xpi. Cū aut constat
ex p̄ma causa ūozate 7 scie aliquē intrare melancoliā.
7 errozes in ymaginatōe 7 ratōe qm̄ in cibis 7 in alijs
vt in aere se non regit debite. Idcirco q̄ sibi in talibz
nō ratōnabiliter p̄cauent vident mēbra sua accomo
dare iniustitiae. Quo strā Apo⁹ Ro. vi. ait. Nō regne
p̄ccatū in vestro mortali corpe vt obediatis concupiscē
tijs ei⁹. s; neq; exhibeatis mēbra v̄ra arma iniustitias
peccato s; exhibite vos deo tanq̄ ex mortuis viuētes.
7 membra vestra arma iustitiae. Sunt iḡ t̄plura q̄ stoli
tatem 7 amentiam 7 errozes inducunt sensibz videlicet
crapula 7 ebrietas. De quibz Luce. xxi. Attēdite autē
nobis ne corda vestra grauentur crapula. i. cruda episto
la 7 ebrietate. Et Auicenna dicit li. iij. de stoliditate et
amentia. Nil est magis inimicū sensui q̄ repletio ex
cibis 7 humiditatibz. Ecclē. xxxvij. dicit increata sapi
entia. Noli auidus esse in omni epulatione 7 nō te of
fendas super omnem escam. In multis quidem igitur
escis infirmitas 7 auiditas appropinquabit vsq; ad

coleraz ppter crapulaz multā obierunt. Qui autē abstinens est adiciet vitaz. Tradunt insup phisici q̄ cū melancolie passio habeat aīe accidentia timorosa ⁊ p̄uolosa. Idcirco in eis auferendum est studendum vt contra suspitōez inducā societas ⁊ tra corruptaz ymaginationē fida ratōnabilitas ⁊ memoria suspēda cū solet tū ingenio aufereat. Accidentia similiter corp̄is puta vigilie studium ieiuniū sollicitudo cogitatio p̄funda. non min⁹ sunt auferenda ab eis qui talia irrationabiliter exercent. volunt hec verba discretissimi ⁊ abstinentissimi Iero. quib⁹ sic di. Non mediocriter errat q̄ magno bono p̄fert mediocre bonum. Nōne ratōnalis hominis dignitatez amittit q̄ vel ieiuniū caritati aut vigilias p̄fert sensus integritati vt immoderata abstinentia atq; indiscreta psalmoz vel officioz decantatiōe. aut amētiē aut tristitiē. i. melancolie. q̄ tristitiaz inducit inuariat notaz. Audiant itaq; qui necessaria corp̄i subtrahūt id qd p̄ p̄phaz dicens loquit. Ego dñs odienis rapinam holocaustozū. De rapina holocaustozū offert qui vel t̄paliū bonoz vel cibozum nimia egestate vel solum penuria corpus suum affligit. Videant itaq; quid apo⁹ dicat. Carnis curaz ne feceritis in desiderijs. Quinta causa timorate ⁊ stupulose consēie est aliquā societatis timidoz coassistētia. Nam vnus timidus ⁊ stupulosus aliū facit stupulosum. In cuius figura vt supra dictū est bellaturis israhelitis sic de⁹ exercitū p̄clamare iussit. Quis est homo formidulosus. ⁊ corde pauido vadat ⁊ reuertat̄ in domum suā ne pauere faciat corda fratru suozum sicut ille p̄territus ē timore. Sic etiam Bede om̄ p̄liaturo dñs ait. Loquere ad populum ⁊ cunctis audientib⁹ p̄dica Qui formidulosus ⁊ timidus est reuertat̄. Vbi glo. Formidulosus est qui adolescente vicio anteq; videat mala sola cogitatione terreē gelida p̄ membra formidinem voluans.

ut non tam aspectu malo ꝛ q̄ auditu ꝛ expectatōe sol
uat. Ideo iuxta. lxx formidulosꝑ corde dꝛ. In corde em̄
ꝛ in interioribꝫ animi defixū manet h̄ viciū. Timi
dus aut̄ qui primo aspectu ad ingressum trepidat nō
tū toto corde terret̄ sꝫ repari ꝛ aiari dūmodo potest

Meditari morbum scrupulose consciētie
et causas morbi assignat. Et de hoc prima re
gula et doctrina ponit. **Capitulum vi.**

Assignatis causis formidulose cōscientie restat
videre de additiōibꝫ q̄s h̄e dꝫ medicus puta
prudens assessor aut̄ scilicetꝑ ut curet errore
um in scrupulis. Habeat igit̄ quinqꝫ videlicet
Naturā morbi ꝛ causas asideret. Infirmū talē non fa
cilitate dure corripit. Spes de curando morbum egro
to tribuat. picula nisi seq̄t medicum insinuet ꝛ regulas
scrupulum deponendi indicet. Primo in q̄ natura mor
bi ꝛ causas consideret tactas. s. in p̄cedenti ca. Aut em̄
scrupulus verisimiliter a causa vlt̄a aut a tertia aut
ab alijs tribus originatus est. Si ab vlt̄a scrupulus
causatus est videlicet a societate scrupulosoꝝ seu ab eo
rum doctrina incauta cauendum est ꝫ tanto ab eis.
velut ab errantibꝫ in hoc em̄ Cri. sup̄ Psal. Rerum na
tura sic est ut quotiens bonus malo iungit̄ non ex bo
no malus meliorat̄. sed ex malo bonus atamimat̄. Di
uersis em̄ reꝫ nunqꝫ potest h̄e concordiam ꝛ multa
solicitat̄ nephanda. Ad idem est Bern. dicens. Vicio
sus conscientiam viciosorum nō refugit ꝛ vbi omnes
sordent vnus minime fetor sentit̄. Quo contra Sen.
in epistola quadam. Nulla inquit res magis animos
inducit honestos ꝛ in prauum inclinabiles reuocat.
ad rectum qꝫ bonorum viroꝝ conuersatio Paula
tim em̄ descēdit in pectora ꝛ vim p̄ceptoꝝ ob̄t̄ frequen
ter aspici frequenter audiri. Et iteꝫ cōuictor delicatꝑ

paulatim enervat & emollit. Necessesse est autem p̄miteris aut
oderis. Strumq; autem evitandum est. Ne autem similis ma-
lis fias qz multi sunt ne vel inimicus multas qz dissimi-
les sunt cum hijs duersare q̄ te meliorem facturi sunt. Il-
los admittite quos tu potes facere meliores. Si autem
strupulositas videt̄ surgere ex tertia causa scz ex dya-
bolica temptatōe succurrendum est p̄ deuotaz orationē
& p̄ sollicitaz caute! az ne aplexio aut morbo naturalis
corpis demoni cedat in instrumentū temptandi. Di-
em Psido. iij. li. de sumo bono. Dyaabolus qm̄ q̄pias de-
cipe q̄rit prius naturaz vniuersisq; intendit & inde appli-
cat. Unde aptū hoīez ad peccandum aspexerit. Idē gre-
go. li. xxix. mora. sic pandit prius aut aplexiōez vniuersis-
q; antiquus hostis p̄spicit & tunc temptatōis laq̄-
os apponit. Alius namq; letis. alius tristis. alius timidis.
Alius claris morib; existit. Quo ergo aduersari; ocula
facile capiat vicinas aplexionib; deceptōes parat.
Quem letitie voluptas iuxta est letis morib; luxuriaz p̄-
ponit. Et qz tristitia in iram facile labit. tristis pocu-
lum discordie porrigit. qz timidi supplicia formidant.
pauentib; terrores intentant. Et qz elatos extolli lauz-
dib; aplexit eos ad q̄cumq; voluerit blandis fauorib;
trahit. Singulis itaq; hoīb; vicij; duemētib; insidiaē
Neq; em̄ facile captiuaret si aut luxurios; premia aut
auaris storta p̄poneret. Si aut voraces de abstinentē
gula aut abstinentes de gule imbe illitate pulsaret. si
mites p̄ studium certaminis aut iracundos cape p̄ pa-
uores formidinis q̄reret. Ob h̄ etiaz phus. ij. Ethic. int̄
regulas q̄s p̄ virtutū insertiōe p̄cipit conari iubet vt
quilibet contra illud vicium vigorosi; pugnet ad quod
se plus aut aplexione aut a suetudine atillare expitū.
Quod aut demonem debilitet oratio docet Augustinus.
Oratio inquit est anime sancte p̄sidium angelo bono
solatium diabolo suplitium deo gratum obsequium &

pñie religionis laus spes certa & sanitas incorrupta.
Hec virtus orationis est que aucta p chananee filia de/
monium expellere potuit Math. xv. Si vero stupulo
sitas fomentum capiat a prima scda & q̄rta caus. Di
cunt exp̄tissimi in tali negotio theologi & filium esse hñ
dum corporalis medici. Ideo Eccle. xviii. dicit eterna
sapientia. Honora medicum ppter necessitatē. etenim
creavit illum altissim⁹. A deo est em̄ ois medicina. &
itez altissim⁹ de terra cre. nuit medicinas & vir prudēs
non abhorrebit illas. Vbi glo. discretos vult non esse
in oib. qz opa dei bona sunt valde. Vnde non debem⁹
ea sp̄nere q̄ dstat creatorem ad vtilitatē nostrā fecisse.
Sic fecit Ezechias p̄fectissim⁹ & sibi fieri pmisit in sua
egritudine ysa. xxxviii. vbi d̄r Iussit ysaias vt tollerēt
massam deficis cathaplasmarēt sup vuln⁹ Ezechie. s.
vt sanaret. Naz glo. di. Aquila & symachus vulnuz
morbum regum interptati sunt. Alij vero non vuln⁹
sz apostema suspicati sunt cui iuxta artes medicorum
ficcioribz ficis & stufis subueniēt quibz sanies in sup̄fi
ciem cutis puocat. Quō igit̄ timorosa & erronea d̄sciē
tia a stupulis medicinaliter submoueri valeat videz
antur ea que dicta sunt in scda causa p̄cedentis capi
tuli. Et de cibo eorum potu passionibus anime somno
vigilia studio & similibz sequat̄ quis medicum corpo
ralem bonum & deum timentem. Non tamen putet q̄s
in omnibus secundum esse quemlibet medicum per
quem nobis vita plonari interdum possz. Dicit em̄
beatus Ambrosi⁹ sup psal. c. xxxiiij. Contraria diuine
cōditioni sunt p̄cepta medicine. A ieiunio reuocāt lu
gubzari non sinunt a bona intentione meditationis
abduant. Nec semper terreatur quis verbo Jeronimi
dicentis. Non differet vtrumq̄ magno vel paruo tem
pore te interimas. Quod moderate exponendum est.
vt sequenti capitulo declarabit̄.

In exercitijs corporalibus vt ieiunio absti-
nencia & similibus non s̄ oportet mortem ti-
mere sed acriter debet corpus castigari.

Capitulum Septimum

Interea ne quis corpi d̄tra sp̄m plus q̄ de-
i in p̄uide indulgeat. Idcirco p̄ intellectu p̄fa-
te autoritatis Ihero. Animaduertenda ē cō-
clusio Cancel. p̄sien. Joh. Gerson cum suis
deklarationib̄. Licet inquit agere multa siue t̄palia si-
ue sp̄alia p̄ que abbreviat̄ vita corporalis vel incurrit̄
infirmitas d̄modo intentio hoīs non directe & imme-
diate ferat̄ sup̄ eo quod est abbreviare vitaz vel infir-
mitatez incurtere tan̄ q̄ sup̄ finem vltimum. Qd̄ etiaz
non fiat p̄ fine p̄hibito quemadmodū desperantes vt
stoyci d̄sulebant. De hijs em̄ intelligit̄ autoritas Iero-
di. Non dēt vtrūq̄ magno vel p̄uo t̄pe te interimas.
Qd̄ aut̄ in multis liceat abbreviare vitam & incurtere
infirmitatez modis tactis patz. Primo qz si non se q̄-
ren̄ in numere absordēitates. s̄. q̄ studendum esset cui-
libet medicine. Itē cessare deberēt laboratores cursores
milites etiam p̄cipue & alij ab exercitijs licitis. Itē di-
uites deberent p̄uidere in cibis paup̄ib̄. Et si p̄ istis
t̄palijs licēter quis se mortē exponit ergo a forciori.
p̄ sp̄alijs acquirendis huandis & recuperandis. ergo d̄-
clusio vera. Ex quo etiam patz qz statutū Cartusien̄ d̄
carnib̄ simpliciter nūq̄ d̄medendis esse licitū. Seruet̄
t̄n illud oracij. Est mod⁹ in re sunt certā demq̄ fines
vltra quos circa quid nequit d̄sistere rectum. Virtus
em̄ non in medio indivisibliter s̄ in tanta latitudine
d̄sistat vt signum ad sagittā. Et illud medium sapiēs
assignabit hm̄ p̄hm̄. Ideo virtus quam experientia ḡg-
nit̄ cerci⁹ q̄ ars opat̄. & illud medium iuenit̄ q̄q̄ ars
& doctrina multū afferant cōmoditatē studentib̄ in ex-
ercitio v̄tutū. S̄z veniam⁹ ad bona sp̄alia v̄tutum &

enumerem⁹ expibiles ratōes p̄m̄ q̄s p̄ter q̄s licitū est
vite hui⁹ moriendo detrimentū pati. Primo ad obedi
endū deo. Secōdo ad satisfaciendū p̄ peccato. Tercio p̄
iuuamine p̄ximī caritatiuo. Quarto p̄ euitando gra
uī scandalo. Quinno ad acq̄rendū virtutes in se vel in
aliō ad exercitiū p̄ extirpatōe vicioꝝ vt carnis habe
at ad sp̄m̄ subiectio. De p̄mo notū est q̄ de⁹ p̄t h̄ p̄
cipere vel ad hoc sp̄aliter insāgare vt in m̄tib⁹ ⁊ sam
psonē ymo vbi q̄s c̄teret ad mortē qz xp̄i m̄ est aut
non obligaret se p̄dere. P̄t tñ in casu publice se of
ferre mortī sicut plures q̄ vltro se obtulerūt sicut legio
decem miliū militū ⁊ beati Mauricij societas ⁊ alij. tñ
h̄ necessaria est discretio vt cū ⁊ vbi. qz xp̄s iussit p̄se
cutōez fugere de vna ciuitate in aliaz. Vnctio dōez ista
Secunda ratio qz satisfactio ⁊ iustitia sepe multa iubēt
fieri p̄ ā abbreviat vita vtpatz de p̄nīs publicis ⁊ oc
cultis Et iustissimū est ista deuote suscipere. De adema
to c̄dez ad mortē publice ⁊ iuste dicunt quidez q̄ p̄t
fugere. Alij non im̄pbabiliter tradūt oppositū quod
remanere tenēt ne violet iusticiā ⁊ sniaz. Tñ quid q̄d
sit non dubium est quin talis meritoꝝ p̄t remanē.
⁊ expectare mortē meritā ymo vt vidēt non impossibi
le est hoīez adiudicari posse vt se p̄imat p̄ se quod al
teri facere licz. Cur ergo nō poterit q̄s p̄ peccatis enor
mibus quib⁹ meruit mortē c̄naz t̄palē penaz sustinē
Ita ergo satis faciunt hij p̄ peccatis p̄teritis ⁊ p̄nābz
suis ⁊ alioꝝ p̄ t̄pe mie vt euitēt infern⁹. Sedaz ratōez
assignauim⁹ caritatē erga p̄ximū ymitatricē xp̄i q̄ lā
guores nostros portauit. Sic paulin⁹ nolant⁹ ep̄us p̄
uidue filio se pagano in suū dedit ⁊ Sanctul⁹ p̄ d̄ya
cono mortē se exposuit. Hac de causa sunt religiones
infatute p̄ satisfaciendo p̄ se ⁊ p̄ alijs. Et tales in cor
pore mis̄ico ecclesie tenent loam plangentū Ergo si
merces magna ē p̄ alijs penaz sustinere licz d̄nter vitā

abbreviare. Animadvertite ibi de pluribus presertim de v
tine Antiochena ac milite de quibus loquitur Ambrosio. li
bro de virgine. Cur igitur carebunt precio dicti religiosi qui
sepe purgati per alios dura corporis sustinent exercitia. Et
quodammodo animam suam ponunt. Istud est officium ecclesia
sticorum. Unde arma clericorum ieiunia et lacrimae. In qua
ta ratione ponitur evitatio scandalum pro quo etiam mors est
subeunda. Si est inquit apostolus scandalizat fratrem meum
non manducabo carnes in eternum. Unde ponatur quod co
ram ydolo offerentibus ydolatriam edenda et non alia nu
quit eligeret pro morte quam in scandalum fidei talia con
medere et pusillos scandalizare ut Eleasar scriba con
stantissimum fecisse legitur. Macha. vi. Qui carnes porci
nas nec vere nec apparent gustare voluit. Ad hoc precium
pue respexit Apostolus cum ait. Castigo corpus meum et in ser
uitute redigo quantum ad refrenationem ne forte inquam cum
aliis predicavero ipse reprobus efficiar. Iste heu modus in
paucis invenitur sed pleno ventre et bursa refecta Christus pro
dicat. Idcirco non immerito eis dicitur. Medice cura te ipsum
Ex quibus etiam sequitur quod in predicatoribus et curatis maior
requiritur vite austeritas et exemplum. Inferunt preterea quod
carthusiensis in extrema necessitate potest abstinere a car
nibus sine peccato. Tum quod fratres presentes vel absentes
scandalizaret. tum quod institutum est vel quod non sufficienter
informati tabuunt etiam extra necessitatem ita facere. Plu
res etiam aiunt quod non solum presentibus sine peccato immo te
nent abstinere propter scandalum Plus enim est anima proximi
quam corpus et est quantum magis plures anime immo tota religio
ut quid per membro peunte totum corpus miserrimum detri
mentum patiantur. Quo daret totum vite florem pro fratribus
qui tanta cupiditate propter marcidam cum aliorum detrimento
detinere conantur non est miles strenuus qui statim pro pla
gas a proprio recedit. Sanctus Martinus nunquid fecit ma
gnum stuprum moriturus in cinere et cilicio recubens

in lecto cum peteret ab eo ut sibi fieret vilia stramenta
supponi. Respondit. Non decet inquit filij christianum nisi in
cinere et cilicio mori eo si vobis aliud exemplum relin
quo iubeo peccavi. Vbi autem nullum esset statutum etiam perpetuo
astricto voto quod a carnibus abstineat in tali necessi
tate solvere teneret. Quia nulla lex aut constitutio pure
humana potest absolueri vel excipere aut resistere quod non
obstat lex diuina quod dicitur. Non occides. Nam paste fame
morientem si non paruis occidisti. Nec ad se minus quam
ad alios preceptum illud extendi cum quod raro vel nunquam iste
dure necessitates decurrunt. Ideo rationabile est statutum
Cartusienh. Constitutio etiam generalis ecclesie est de non
usu carnis in die veneris sine exceptioe regularitate non
obligat tamen in extrema necessitate immo nec excusaretur
ab homicidio si se vel alium mori permitteret ubi viuere
possit nisi propter graue scandalum ut dictum est. Et de vo
tis simile est argumentum. Quinto propter acquisitionem vir
tutum et exterminium vicioz debilitare possumus corpus
immo vitas abbreviare phas est. Salomon enim proposuit
a vino abstinere carnes suas ut transferret animam ad sa
pientias. Daniel et ceteri idem fecere propter ut abiles
essent diuinis reuelationibus. Proinde tradunt illud in con
templatione christi non posse animas ex egipto tenebrarum
ad lumen terre permissionis venire nisi per desertum forti
tis astrictiois corporalis que etiam a licitis abstineant. Et
secundum Gregorium. Nemo nouit apprehendere quod ultra ipsum
est nisi se eleuet a carnalibus et corporalibus propter idem ipse
in maxima egritudine existit. Inde est tanta caritas et
templatio quod omnes astrictioes corporis refugiunt. Exi
git quippe talis sobrietas non solum quod peccata extermini
net et seruet mandatum. sed multo aspiore quod per talia dilata
tur cor ad superiora contemplanda.

Declarant secunda et tertia doctrine medico
moralis necessarie et multipliciter ostenditur quod

in deum sine iordinato timore sperare demus.

Capitulum Octauum.

Ecce quida doctrina morali medico necessaria e
vt timidum & strupulosum non facilliter du
re corripiat. Naz vt di. Joh de Tam. li. suo
de solatōe theologie. In multoz talium ti
moratis scijs nihil q̄si mali culpe esse videt̄ s; solum ez
roz in intellectu seu apphensiuua virtute & multū de p
fectione. s. timore & amore dei. Sñ non sunt deridendi
talē infirmitatē hñtes s; magis laudādi vtputa quos
adeo vrget caritas & filialis dei timor q; p toto mūdo
nolent dñm offendere scient̄ peccato mortali licz timor
vehemens dñm offendendi & dubitatio de agendis non
nullos hui⁹mōi alium in tm̄ pturbet q; leprā vel aliū
morbū grauissimum eligerent vt a tali infirmitate es
sent sup ortati quib; ob h̄ multū spaciendum ē. Per
duraz em̄ inuasionē terrent̄ ampli⁹ & morb⁹ aut non
medēt̄ aut inualescit ampli⁹. Sñ beat⁹ Pe. j. pe. iij. ta
les benignissime solans ait filij bñfacientes & non ti
mentes vllaz pturbatōez. Viri similiter cohabitantes
hm̄ sciaz q̄si infirmiori vasculo muliebri impientes
honores tanq; coheredib; gratie vite. Taliū piissim⁹
fuit medicus dei fili⁹. De quo Math. xij. Allegat̄ vati
cinium vsa. xlij. Ecce puer me⁹ quez elegi dilect⁹ me⁹
in quo bene cōplacuit aīe mee & sequit̄ Non contēdet
neq; clamabit neq; audiet aliquis in plateis vocē ei⁹
Calamum cōssatū non cōtinet & lignum fumigans nō
extinguet̄ donec eiciat ad victoriam ꝛc. Sup quo Je.
Qui peccatori non porrigit manū nec portat on⁹ fra
tris sui. Iste quassatū calamū confringit. Et q̄ modi
cam sem̄ vllaz contemnit̄ fidei in puulis. Dat̄ similem
doctrinaz beat⁹ Grego. in pasto. li. ij. ca. iij. d. Aliter
amouendi sunt leti atq; aliter tristes videlicet inferen
da sunt tristitia que secunt̄ ex supplicio. Tristib; vero

incredenda sunt leta que pmittunt ex regno. Distant le-
ti ex miatū aspitate qđ timeant. audiant tristes p̄mio-
rum gaudia de quibz p̄sumant. Istis dicit De vobis qui
videbitis nunc qđ flebitis. Isti vero eodē magistro de cē-
te audiant. Item videbo vos et gaudet et cor vestrum.
et gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Tercio mora-
lis medicus strupuloso egrotto de cura sp̄m tribuat. cō-
solari em̄ dicit ut dicit ubi supra Johan. de Tam. qđ ma-
ximi viri hac infirmitate strupulose conscientie laboras-
se visi sunt qđ tandem curati fuerunt in toto vel in p̄te.
cuoz qđ plures magni sacre pagine doctoroz effecti in
suis didicerunt vulneribus quomodo alienis mederi
possent. laborat ut bonas sp̄m habeat et audaciam lau-
dabilem et fiduciam id qđ dicit S. Tho. 1. 2. de. c. xlv.
p̄ p̄hm. ij. Reih. qui dicit. Qđ causa audacie est cum in-
fantas a fuerit spes salutarium ut p̄ certum tamen
deum aut non entium aut a longe entium. Sū qđ cum
qđ sunt nata causare sp̄m vel excludere timorē sūt cau-
sa audacie eo qđ audacia timori opponit. Est et uerso
sp̄s appetit excellentis boni cū fiducia et tenendi. hec
naturalis et ositas et stancia seu audacia non essentiali-
ter inest hoibz sicut nec timiditas. Sū dicit Alber sup
iiij. di. xxx. qđ huiusmodi non sequit sp̄m s̄ potit et p̄plexio-
nem sicut melancoliam et huiusmodi. Est em̄ melanco-
lia sic terrea et frigida h̄ns euaporationes n̄gras ad
ceribum lucidum quibz in p̄mū terribilia fantasma-
ta et est in eis calor non sufficiens ad calefactionem cor-
dis et sanguinis cordis motum est diastolon et cysuffa-
tionem sanguinis et spirituum in membra exteriora et
corpus et ideo manent destituta frigida et timida refu-
gente sanguine ad cor et stante ibi. Et cum hec cōple-
xio non sit in omnibz non oportet qđ omnes equalit̄
sint constantes vel timidi. In mulieribz aut est multū
timida complexio p̄pter debile calidum et vincens hu-

midum in quo cito pfundantur terribilia. Et calidum
debile non sufficit calefacere cor & sanguinem vt prius
dictum est. Unde omnis mulier naturaliter est timida
nisi sit p accidens vt virgines que non timent. Hec al
ber. Siquidem nimia tristitia deicit a bonis anim. teste
Salomon puer. xv. di In timore animi deicit spūs &
recontrario. Eccle. xiiij. Felix qui nō habuit animi tri
stítiam & non excidit a spe sua. Ideo non est a tunc ha
benda memoria peccatoꝝ nec continue cogitanda dei
iusúta. pmo sepe pfectam in timidis assummēda ē spes
in deū & fiducia vt spes que potior est virtus q̄ timor
in dei mīa respiret. Sunt autē quinq; p que spes adiu
uat plurimum videlicet diuine p̄rietatis consideratō
Mediatoris xp̄i incarnatio. Mediatricis nostre inuo
catio. Scripture sacre attestatio. Et sanctorū piōrum
aduocatio. Primo videlicet diuine p̄rietatis conside
ratio. Est em̄ creator noster & opifex. Artifex autē na
turaliter a deo suū opus diligit vt illud vitupare vix
audire valeat. De eo em̄ Sapien. xj. dicit. Diligis oīa q̄
sunt & nihil odisti eorum que fecisti. Quanto ergo ma
gis diligit cum quez ad similitudinez & ymaginez su
am creauit. Et q̄ esse gratis & tulit cur bene esse p opa
tionem oratōem quis ab eo non speraret. Est deus no
ster etiam verissimus & naturalis dñus. Diligunt autē
naturaliter hoīes que sua sunt conseruant ea & si p̄di
derint gaudēt cum reapiant. Longe ampli⁹ similia fa
cere deus credēdum est de hoīe vt docet in parabola ouis
p̄dite & dragme Lu xv. vbi dicit. Ita dico vobis. gau
dium erit in celo sup vno peccatore penitentiam agen
te plus ac Eandem p̄terea fidem tene. seruare domn⁹
seruo quam viccuersa seru⁹ dño. Sicut ergo infidelis
esset seruus qui domino suo in necessitate non subue
niret cum posset. Ita & deus qd ad diuina absit fide
litate. Credat igit certissime isti. i. Corint. x. Fidelis de⁹

omni non patietur nos tentari supra id quod potestis. sed
faciet cum tentatione prout ut possitis sustinere. Merito
exinde beatus Martinus percipiendus a latrone et questi-
tus si timuisset. Respondit non nunquam fuisse magis securus. quia
sciebat misericordiam dei maxime affuturam in necessitate. Est in
super deus in tantum bonus essentialiter et misericordissimus adeo
ut petentes non minus velit a miseria liberare quam ipsi li-
berari velint. Asserit hoc beatus Augustinus loquens de isto christi
verbo Petite et accipietis. Non tantum hortaretur ut petere
mus nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia plus
vult ille dare quam nos accipere. Plus vult ille misereri quam
nos a miseria liberari. Ad hoc parabola pertinens est euange-
lica de filio prodigo. Luca. xv. et illud Luca. v. Si vobis cum
sitis mali noscitis bona dare filiis vestris quantum magis
pater noster de celo dabit spiritum bonum petentibus se.
Secundo vero ad augmentum spei mediatoris christi incarna-
tio. Prebet enim ait Gregorius apud deum fiduciam homini deus
homo. Est nobis spes magna per tentationem et deus aduoca-
tus noster est iudex noster. Unde. i. Ioh. ij. Si quis pec-
cauerit aduocatum habemus apud patrem in christum iustum.
Et ipse propiciatus pro peccatis nostris. Et Rom. viij. Christus
in se est ad dexteram dei qui etiam interpellat pro nobis. Di-
git glo. super illud Psalmi. Saluum fac populum tuum domine etc.
Ecce quanta spes credentium cum pro eis orat passus pro eis
et iudex est aduocatus. Clementiam hanc summam christus
aduocatus misericordissimus gratiose ostendit cum san-
cto Carpo orante ut duo infideles de hac vita tollerentur. sic christus de celo veniens dixit. Percutite contra me et
cetero patius enim sum tursum pro hominibus saluandis pa-
ti. Et hoc amicum mihi non quod alij peccant homines. sed
vide si bene habet mansionem in hoc statu et a multis
mutare per mansionem cum deo et hominibus et amatoribus
hominum angelis ut in exemplo refert Dionysius in
epistola ad demophilum monachum Tercio valet ad

Spei augmentis mediatrix nostre invocatio. qz est vt
ecclesia canit Vita dulcedo ⁊ spes nostra ⁊ aduocata.
mater gratie ⁊ mater mie. Et iterum tu pietatis visce
ra nulli claudis hoim. Crede beato Bern. dicenti. Se
curum habens accessum o homo ad dm. Sibi habes fi
lium ante patres ⁊ ante filium matres. Fili⁹ oñdit pa
tri cicatrices ⁊ vūneta mater oñdit filio pectus ⁊ vbe
ra nec vlla pōt esse repulsa vbi tot caritatis occurrūt
insignia. Et itez cum tu dignus non eras cui dei filius
daret̄ datus est marie vt p̄ eaz accipes quid quid h̄es
Sileat inquit miaz tuaz inquit idem o virgo beata. si
quis te inuocataz in necessitatibz si meminerit defuisse
Reuolue totaz seriem euangelij. Et si quid aspum Si
quid durum inuenis in Maria deinceps eā suspectaz
habeas ⁊ ad eaz accedere ver eatis. Prudentissim⁹ em̄
arifex de⁹ humanum genus quassatū non cōstregit. sz
vāli⁹ omnino refecit vt nobis videlicz nouum Oiaz
ex veteri reformet ⁊ etiam in mariā transfunderet. Et
quidem vt omnis sufficientia nostra ex dō sit poterat
xps sufficere sed nobis non erat bonum hoiez esse solū
Congruum magis vt vterqz sexus adesset quozū cor/
ruptio neutri defuisset. Plane p̄potens ⁊ fidelis est me
diator dei ⁊ hoim homo xps ihs. Sed diuinam venē
in eo homines maiestatem. Etenim deus noster ignis
cōsumens est quem verē peccator accedere ne sicut cera
fluat a facie ignis sic ipse pereat a facie dei Opus igit̄
erat mediatrix ad mediatorem illum habere. Nec
alter nobis vālior q̄ Maria. Qd humana fragilitas
ad mariam trepidat accedere nihil austerum in ea ni
hil terribile tota suavis est lac ⁊ lanam omnibz offert.
⁊ omnibus omnia facta est verba sunt Bernhadi.
Quarto valet scripture sacre attestatio que totis mo
net ad spem ⁊ speātes beatos asserit ⁊ nullibi vel raro
ad strupulum ymo nunq̄ ad erroneam conscientiam

Nam p̄sa. v. Quis ambulauit in tenebris. s. ignorātie
& non est lumen ei speret in nomine domini & inuitatū
sup̄ dominum suum. Et psal Spera in dño & fac boni
tatem & pascaris in diuitijs eius. Spera in eo & ipse fa
ciet. Sperate in eo ois aggregatio populi quia deus ad
iutor noster in eternum Spantez in dño misericordia
circumdabit. In deo spauī non timebo quid faciat mi
hi homo Ex quo patet multiplex in dño spantium vti
litas videlicet diuitiaz diuinaz. datio orationū exau
ditio. dei auxiliatio. misericordie circumdatio. & demo
nis detestatio. Sic Jere. xvij. Beatus vir qui confidit
in dño erit q̄si lignum quod plantat sup̄ aquas. Nec
miz quia spei arbor spei in optimo loco. s. in sūmo bo
no ponit. hic baculus non arundine⁹ egipti. s. sechi
nus quo deum imitamus. Et hec de qua Sa. ij. Qui
fidunt in illo. s. deo intelligunt veritatem. Quinto ad
idem vt sanctorū piozum inuocatio. Iuxta illud Job
iij. Ad aliquos sanctorū conuertere. Et illud psal. Le
uauī oculos meos in mōtes vñd veniet auxiliū mihi
Montes sunt viri spūales. Et ideo de eis Bern. dicit.
Tria sunt que in festiuitatib⁹ sanctorū vigilanter con
siderare debemus. Auxilium sancti Exemplum sancti.
Et nostraz confusionez. Auxilium quia potens in ter
ra potentior in celis ante faciem domini dei sui. Si h
dum viueret misertus est peccatorib⁹ & orauit pro eis.
nunc tanto amplius quanto verius cognoscit mi
serias nostras. orat p̄ nobis patrem Quia beata illa
patria caritatem eius non immutauit sed augmenta
uit. & nunc sibi pot⁹ induit viscera misericordie cum
ante faciem mīe assistat. Verisimiliter igit̄ est & credi
bile valde q̄ hij de quorum pietate in via multa legi
mus in patria iuxta necessitates diuersas intercessoēs
p̄ssimos habem⁹. Tales fuerunt p̄sertim beat⁹ Nico.
sup̄ afflictos pia gestans viscera. Martin⁹ q̄ clamidez

diuisit paup̄i Katerina ⁊ Dno fr̄i ⁊ alij q̄ petuerunt
clementiā ⁊ miā ⁊ grāz semp̄ eo ⁊ memoriā agentib̄
vt de eis publice cantat ecclesia.

Explanat quartaz doctrinaz ⁊ quantum
obstint singularitas implualibilitas ⁊ obedi
entia.

Capitulum Nonum.

Quartā doctrina medico morali necessaria ē
vt picula nisi medicū talez seq̄t insinuet Que
picula q̄lia sine ⁊ q̄ sunt fruct⁹ bone ⁊ quiete
scie dictū est supra pte j. ca. j. ⁊ ij. Sicut em̄
q̄ corpis medicū non seq̄t se moras piculo mittit sic
q̄ scrupulosus est si discretos sapientes vel p̄latos nō
sequit̄ se multoz peccatoz discrimini tradere non am
bigit̄. Ibi siquidē singularitatis viciū ymo supbie ⁊ se
pe inobediētie incurrit. Quā singularitāte vitupabi
lem tria oñdunt. s. sancto ⁊ scriptura sacra dicta ⁊ na
turalis industria. Scriptura quidē sacra. Nā puer. iij.
82. Habe fiducia in dño ex toto corde tuo ⁊ ne ymita
ris prudentie tue. In omnib̄ vijs tuis cogita illū ⁊ ip̄e
diriget gressus tuos ne sis sapiēs apud temetp̄m. s3 in
terroga patrē tuum ⁊ anuctiabit tibi maiores tuos et
dicent tibi Deutro. xxxij. Sic eccle. vj. 82. In multitu
dine p̄spit̄eroz sapientiū sta ⁊ sapientie illoz corde
diungere vt omnez narratōez dei possis audire ⁊ pro
uerbia laudis non effugiant te. Et si videris sensatū
enigila ad illum ⁊ grad⁹ hostio ⁊ illi⁹ terat pes tuus.
Et itez ibidē. viij. Ne despicias narratōez p̄spit̄eroz
sapientiū ⁊ in puerbijs eoꝝ cōuersare Ab ip̄is em̄ di
ces sapientiam ⁊ doctrinā intellectus ⁊ seruire magna
tis sine querela. Non te p̄tereat narratio seniorū ip̄si
em̄ didicerunt a patrib̄ suis qm̄ ab ip̄is discēs intel
lectum ⁊ in tpe necessitatis dabis rñsum. Ratio autez
quare oportet inferiores ⁊ simplices seq̄ sapientiores
assignat̄ Sapi. ix. Quia cogitationes mortaliū timde

et incerte prudentie nostre. Corp⁹ em qd corrupitū
aggrauat aīaz et terrena inhabitatio depmit sensū co
gitantē multa. Et difficile est amari que in terra sunt
et que in p^spectu sunt inuenim⁹ cū labore que in celis
sunt aut q̄s inuestigabit q̄si diceret. Paucorū est. s. qui
sciūt scripturas ponderare nō eorū q̄ timore odio vel
amore turbati vez a falso nesciunt discernere. Vult h
Salomonis dictū puer. iij. di. Qui fortiter p̄mit vbe
ra ad eliciendū lac exp̄mit butirum et qui vehementer
emungit elicit sanguinē. vbi glo. Sbera fortiter p̄mis
dum sacri eloquiū subālia verba intellectu pensas qua
p̄ssione dum lac q̄rit butirū inuenit. qz dum tenui itel
lectu querim⁹ libertate eterne pinguedinis vngimur.
Qd nec sp̄ nec vn⁹ p̄ faciendū ne dum lac q̄rit sanguis
se q̄t. Quia cum verba diuina vltra modum disartūnt
in carnalez intellectum cadunt Sanguinez em elicit
q̄ vehementē emungiti qz carnale efficit hoc q̄ nimia
dissensione sentit. Idcirco etiaz puer. xij. dz. Qui cōfi
dit in cogitationib⁹ suis impie agit. Ostendunt idem
scdo sancto et dicta singularitatis vitū quo quis pri
mo et a sapientiaz dictis nō acquiescit. Dicit em. b.
Bern. de. xij. gradib⁹ supbie. Cum singularis ex hīs q̄
singulariter et inaniter agit apud simplices ei⁹ opi
nio excreuerit dum miserū beatificanc ip̄m in errorem
ducunt. Credit namqz qd audiuit et quid intendat nō
attendit obliuiscit intentōez dum amplectit op̄inōez
Cum p̄ de omni alia re plus credit sibi q̄ alijs de se so
lo plus alijs q̄ sibi. Et quit qd d̄ se laudatū nouerit nō
ignorantie aut beniuolentie laudatoris s̄ suis meritis
arroganter ascribit. Vnde post singularitatē sextum
sibi gradum supbie arrogantia vendicauit. Post hāc
p̄sumtio inuenit in q̄ septim⁹ grad⁹ asituit. Ad idē ē
Cassia. ex verbis abbatis moysi. Humilitatis nō fide
prima p̄batio hec erit. Si vniuersa non solū q̄ agēda

sunt ac. ut positū est supra pte scda. ca. vij. Predicto-
rum ratio reddit̄ ex primo li. iij. ca. sūme dtra gentiles
sancti doctoris p grad⁹ intellectuū. Videm⁹ inquit qd
duoꝝ hoīm quoꝝ vnus alio rem aliq̄ intellectu sub-
tili⁹ intuet̄ ille cui⁹ intellect⁹ ē eleuati⁹ multā intelli-
git que ali⁹ omnino cape non potest. Sicut patz i ru-
stico qui nullo mō phie subtiles rationes potest cape
Sic parifoz miter cū iuuenes scia aut morib⁹ inexpti
in maxima distancia sint ab egyptis cape ne queūt eis
in oib⁹ necessaria dilia nisi ab egyptis manuducantur
Mitat̄ p̄ terea. b. Iero. in plogo biblie. Cur impiti et
noui in sacris scripturis legem dei putent in oib⁹ que
dixerint cū tñ in nulla alia arte aut scia q̄s docē aude-
at qd pri⁹ diu non didicerit tpe ⁊ exp̄ientia diuini.

Ultima doctrina exponit ⁊ annumerant
vii. regule quas obseruare debent qui nolūt
scrupulosas cōscias deponere rationabiliter
quarum tres declarant.) Capitulum. x.

D E inde quinta doctrina morali medico neces-
saria est vt sex regulas scrupulos deponendi
indicat infirmo. In hijs em̄ eiusdē scrupulo-
se conscientie medicina curatiua latz Sūt au-
tez septē generales regule q̄rum amiculo exone a cō-
scia depom̄ pōt ⁊ dz. videlicz Debita ad grāz dei p̄pa-
ratio. Sollicita sacre scripture indagatō. oratōis deuo-
te d̄tinuatō. Opiniōis aliau⁹ tuta electio. Obdientie
hūilis p̄mittō. scrupuloꝝ cōiosa abietō ⁊ p̄ceptoꝝ di-
screta epikaisatō. q. vij. h̄te iubet eina sapia. puer. ij.
d. Si suscepis h̄mones meos ⁊ m̄adata mea custodie-
ris penes te si sapias inuocaberis ⁊ cor tuū inclinaueris
prudētie si quesieris eaz quasi pecuniaz ⁊ sicut the-
sauos effoderis illam tunc intelliges timoreꝝ domini
⁊ scientiam dei inuenies. Prima regula inuitur ibi. Si
mandata mea ac. Scda ibi. Si q̄sieris eā q̄si pecuniaz

tercia ibi. Si sapientiaz inuocaberis. Quarta ibi. Si prudentie. Quinta ibi Inclinaueris cor tuum. Sexta ibi Sicut thesauros effoderis illas. Septima ibi. Si susceperis sermones meos subaudi modo debito. Prima regula igitur est ut quis se ad gratiam potest perpetret dei mandata seruando de peccatis omnibus et singulis corde dolendo et eam pure confitendo. Nam quicumque facit quod in se est deus infallibiliter ei gratiam infundit et lumen domini scilicet sapientie intellectus et filij ei tribuit quibus iuuari potest ad depositorum erronee et scilicet putate supra patuit per iij. ca. ix. et x. Volunt haec verba prophetae. Nam Ezech. xviii. et 2. Conuertimini et agite penitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris et non erit vobis in ruinam iniquitas. Et iterum de grauissimis peccatoribus israelitis in spiritu et iherusalem habitantibus dominus per prophetam dicit. Psal. xlix. di spiritus derelinquet me dominus et dominus oblitus est mei. Numquam mulier potest obliuisci infantem suum ut non misereatur filio utero sui. Et si illa oblita fuerit ego tamen non obliuiscar tui. Ecce in manibus meis descripsi te. Secunda regula est sollicita sacre scripture indagatio. Si inquit confiteris eam quasi pecuniam. Scimus autem quod mercatores filij huius seculi qui prudentiores sunt filiis lucis scilicet in generatione sua summum studium habent acquirendi pecunias. Nam preceptorem primo tractum in arte sua docentem audiunt. Secundo in libris debito et recepto et student sollicite. Tercio debita sua et auxilia alio et postulant assidue. Ad quorum certe similitudinem facere tenemur. Primo enim preceptorem seu magistrum discretum oportet ut quis habeat. Dicit enim salomon puer. i. Ut deus inquit puulis astantia et adolescentulis scia et intellectus. Idcirco audiens sapiens sapientior erit et intelligens gubernacula possidebit. animaduertat parabolas et interpretatorem verba sapientium et enigmata eorum. Idem asserit Ier. in epistola ad paulinum. d. Intellige te in sacris scripturis. si primum amonstrate seita non posse ingredi. taceo de grammaticis et historicis phisicis geometricis dialecticis.

musicis astronomis astrologicis medicis quorum scientia moralibus satis utilissima est. et in tres partes scinditur. in doctrinam explorationis et usum ad minores artes veniam. et que non tamquam lingua quam manu administrant Agricole cementarii fabri metallo et lignorum que cesores lanarii quoque et fullones et ceteri qui varias suppellectibiles et vilia opuscula fabricant absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Sic etiam vas electionis post damascum arabiamque lustrata ascendit iherosolimam ut videret petrum. et apud eum in diebus fuit. Rursumque annos. xiiij. assumpto barnaba et Thymotheo exposuit cum apostolis euangelium ne forte inuanum cureret aut derisissimum. Insuper ad pedes gamalielis legem moysi didicisse et prophetas se gloriatur ut armatus spiritualibus telis postea doceret confidenter. Duodecim etiam annos saluator impleuerat. et in templo sedens de quaestione legis interrogatus magis docet dum prudenter interrogat. Secundo exigit ut in lege dei pro posse assidue studeat. Quod tanta assiduitate fieri debeat ostendit. b. Iero. taz viris quam femineo sexui tam religiosis quam secularibus ymo adultis et iuuenibus in epistola ad paulinum cuius incipit bono homo ita dicens. Si in manu tua sacra sit lectio Et ad rusticum nunquam de manu tua et oculis tuis recedat liber. Ama scilicet scripturam et carnis vicia non amabis. Similiter ad nepocianum diuinas scripturas sepius lege ymo de manu tua sacra lectio nunquam deponatur. Discere quod doceas eum optime qui secundum doctrinam apostoli est sermonem fidelem ut possis exhortari in doctrina sana et contradicentes deinceps. Et ad furiam de viduitate seruanda. Quando inquit amedis cogita statim tibi orandum illico et legendum sit. De scripturis sanctis habeto fixum ver suum numerum. Istud pensum domino tuo redde. Nec ante quietam mentem concedas quam calatum pectoris tui hoc sub regimine compleueris post scripturas sanctas doctorem hominum tracta

tus lege eorum dumtaxat quorum fides non est. Non necesse
habet aurum in luto creare multas de margaritis unam
redime margaritam. Et iterum. Quod si videres sororem tuam
illud sacri oris eloquium coram audire et tingeret.
cerneres in puulo corpusculo ingentes aios audires.
totas veteris et noui testamenta suppellectiles ex illius
corde feruere. Preterea ad demetria virginem ait illud
tibi nata deo pro que omnibus predicavi et repperis iterum at
quod iterum monebo ut animam tuam sacre lectionis amore oc-
cupes nec in bona terra pectoris tui sementem lolij adue-
narum quod suscipias ne dormiente patrefamilias qui est
Noe. i. animam deo spiritus adherens inimicus homo zizania
supseminet. Et in fine eiusdem epistole fines iungo prin-
cipio nec semel meminisse et tentus sum. Oima scriptu-
ras sanctas et amabit te sapientia. dilige eam et serua-
bit te. honora illas et complexabit te hec monilia in pecto-
re et in auribus tuis hereant. nihil aliud nouerit lingua
nisi christum nihil possit sonare nisi quod sanctum est. Cuius
cordat illud puer. iiii. Posside sapientiam prudentiam ne
obliuiscaris neque declines a verbis oris mei ne dimittas
eas et custodit te dilige eas et seruaabit te. Tercio exi-
git ut auxilia ab alienis postulet per orationes seu deprecations.
Non enim lectionis sacre studium sufficit sed exigitur
vna cum deuota oratione studium per intellectum agendum
et credendum ut ostendit Iero. in epistola ad paulinum
dicens. Quid quod alijs sed ab apostolis et primitiue
ecclesie doctoribus exercitatio et quotidiana in lege
meditatio tribuere solet. Hoc illis scilicet apostolis et
similibus spiritus sanctus suggererebat. Et erant iuxta
quod scriptum est omnes docibiles dei. Non enim sufficit
semper studium aiebam sed oratio coexistit et deuota per
lectum sacre pagine. Cuius rationes assignat Augustinus
ad volusianum de incarnatione verbi. Tanta est inquit
christianarum profunditas litterarum ut in eis quotidie

proficere si eas solas ab ineunte puericia usque ad decre-
pita etate maximo ocio sumo studio meliori ingenio
conare addiscere. Quid igitur in hac attinget sapientia.
qui fere totum vigorem etatis sue alijs impendit scientijs
solas que feces senectutis huius et funde misceat sapientie.
Ad hanc tamen sapiam a multis oratio citius quam studendo pue-
nit. Optavi inquit sapiens et datus est mihi sensus. In-
uocavi et venit in me spiritus sapientie. Eundem appropinquat se-
sum in libro de videndo domini. capitulo primo. dicens. Qui didicerint a
domino ihesu mites esse et humiles corde plus cogitando et
orando profecerunt quam legendo. Patet hoc in Barbaro isto
christiano de quo recitat libro vij. de doctrina christiana qui li-
teras ipsas nullo docente homine in plenam notitiam oran-
do ut sibi reuelarentur. accepit prius triduanis precibus im-
petrauit idem ut codices oblatum stupentibus qui aderant
legendo periret. Tradunt et patrum historie de san-
cto Anthimo simile. quoniam sine vlla scientia litterarum diui-
nas scripturas memoriter tenuit. fultus orationum sua-
rum presidio ut ibidem dicit Augustinus. Ad idem est Hugo
libro suo de anima qui dicit. Ad scripture sacre agnitionem
plus est opus interna compunctione quam profunda inue-
stigacione suspirijs quam argumentis crebris gemitibus quam
copiosis argumentationibus lacrimis quam sententijs ora-
tione quam lectione gratia lacrimarum quam scientia celestium.
Tercia igitur regula per euasione erronee scientie que est
orationis deuote continuatio. Patet ex premissis et ex parte
secunda capitulo viij. propter quod sapiens ait. Inuocavi et venit in
me spiritus sapientie. Sapiens. viij.

Deducit quarta regula et probat autorita-
tibus antiquorum quod doctoribus contraria
sentientibus licet bona conscientia unam vi-
am tenere

Capitulum xi.

Quarta p̄inde reſtula principalis eſt opinio-
nis alicui⁹ tuta ele^o. Sicut em̄ aliq̄ndo de
aliquib⁹ materijs morali⁹ doctores opinio-
nū contrariū ⁊ tunc ſtrupuloſi dubitant quā
ptem poſſint cum bona conſciētia eligere. Pro enoda-
tione hui⁹ difficultatis notandum in p̄mis q̄ cū bona
conſciētia poteſt quis tenere vnaz p̄tem alicui⁹ opinio-
nis ⁊ hm̄ eaz opari ſaltem excluſo ſcandalo q̄ ps hz p̄
ſe notabiles vel notabiliores doctores dūmodo talis
opinio non ſit contra ex̄ſſam autoritatē ſcripture ſa-
cre nec contra determinatōez eccleſie catholice dūmodo
q̄ ex contrarietate talium opinionum non inducatū
cuiſ ad dubitandum ſz bonaz ſibi conſciētiāz ſeu fidez
format de p̄babiliori p̄te p̄cipue in tali caſu q̄n quis
adhibet diligentiaz inc̄renda an liceat nec inuenit ali-
ud quod eum ſufficienter moueat ad h̄ q̄ ſit illicitum
Patet illud primo p̄ doctores ſanctum in c̄ſtiōnib⁹ de
q̄dlibet c̄dli. iiii. q. v. vbi dicit Qd̄ cū diuerſe opinio-
nes doctoz ſacre ſcripture non p̄tinent exp̄ſſe ad fidē.
⁊ ad bonos mores tūc absq̄ iūtilo auditores ſeq̄ vnā
p̄nt. Ibi em̄ locum hz illud apo. Ro. xiiii. Vnus cui⁹q̄
in ſuo ſenſu abundet Et itez ibidem de illo q̄ aſſentat
opinionem mḡrali que nō ē contra manifeſtū ſcripture te-
ſtimoniū nec contra illud qd̄ publice tenet̄ i eccleſia hūc
neq̄q̄z adēnat. Vnde idē doctor in plurib⁹ locis etiā in
materia morali ad ſalutē neceſſaria ⁊ opinione vnā
vbi alij doctores notabiles tenēt contrariū vt q̄ p̄ lap-
ſum i peccatū mortale nō oportz aliq̄ ſtatū confeſſi ſub
p̄cepto h̄ita copia confeſſoz h̄ determinat in. iiii. di. xvij
Et tū contrarie opinōis ē hugo ⁊ ſancto vi. et bonauē.
Similit̄ dicit S. doctor ibidē Qd̄ ſi prochiā⁹ confeſſe
fr̄i h̄nt̄ autoritatē ep̄i monēt̄ prochiānū vt pl. bano
ſuo confeſſe etiā ſi tūc talis confeſſus nolit fr̄i acq̄ſce ad
huc dz cum abſoluere. Et tamen contrariū eius tenent
plures doctores. Nec obſtant ea q̄ dicit qd̄li. xiii. q. xj

vbi dicit sic. Quia due opinionones sunt contrarie de eodē
oportet alteram esse veram & alteram falsam. Aut ergo il-
le qui facit contra opinionones magistroꝝ utpote habendo plu-
res prebendas facit contra veram opinionem & sic cum faciat
contra legem dei non excusat a peccato quia non faciat
contra conscientiam. Sic enim contra legem dei faciet. Hec ver-
ba sancti Thome non possunt intelligi nisi de istis vbi manifeste
patet ex scriptura vel ecclesie determinatione quod sit
contra legem dei. Et non de istis intelligit vbi illud non
apparet sicut scilicet in declaratione videtur supradictio allegato
iii. quod li. x. q. Alias enim si contradiceret in eodē li. qd
non est credendum. Ex cuius secui videtur expressse quod non
oportet se pro tunc opinionem eligere de necessitate sa-
lutaris sed sufficit tunc eligere. Nam tunc est gradus spa-
tius presupponens positivum sed aliam tunc esse opinionem
Patet illud quod tunc videtur esse opinionones prelate alio-
rum nisi est S. Tho. ibi tenet. Item patet ex argumentum suo
vbi supra qd li. xi. q. xiiij. ut tactum est quoniam aliquis videlicet
propter contrarietatem doctorum adhibet diligentiam in querendo
de veritate nec reperit quod eum sufficienter moveant argu-
menta contraria licet tale moveat quodam leuia que in iiiij. d.
xxxviii. in. q. lra docet abicienda esse & scias in contrari-
um informandas. Nec mirum quod pro talibus diligentiam videtur
homo facere quod in se est ut patet ex parte scda ca. x. r. ix.
Ad idem videtur esse qd. iiiij. q. xiiij. vbi queritur utrum vitari de-
beat illi excommunicati circa quorum excommunicationem sa-
pientes contraria opinantur. Respondet quod dubitatio de excom-
municatis aliquorum aut precedit sententiam iudicium aut sequitur.
Si precedit puta si non dicitur esse declaratum pro iudicium consen-
sus esse aliquos excommunicatos tunc non sunt vitandi quo-
supra certo iudicio terminentur. In hoc enim casu verum est dicitur
quod in mitiore parte interpretari dicitur animus boni viri dubia
Sicut dicitur xxxviiij. Si difficile & ambiguum apud te iudi-
cium esse prospexeris & iudicium intra portas videris verba
variari venies ad sacerdotes & ad iudicem quos quod ab

eis & facies quæcumque dixerint. Sed si ambiguum oriatur à p^o
a corde & iudicium determinationem magis standum est sine iu-
dicium ut ibi probatur ecce quomodo doctoribus contrariantibus licet istum
pro non excommunicato habere vel non vitare. Sed patet prin-
cipale per Alasiodo. quem allegat Cancell. Joh. Gerson
tractatu de pollutioe. Dico inquit cum domino Wilhel. Al-
o regula magistralis videlicet dubitans de aliquo an sit
illicitum & stante dummodo illud agens peccat quod discrimini
se committit. Istas regulas intelligendas esse de dubio ta-
li quod est vehemens & magis aut eque inducit saltim mente
credere quod est mortale illicitum sicut quod est licitum. Secus est
ubi mens inclinatur & iudicat quod est licitum quam illicitum quod
uis non habeat usqueque certitudinem evidentem aut fixam. quod
nec habet ipsum requirit. Videbitur de hoc infra latius. ca. xxiiij. &
xxiiij. & xiiij. Tercio patet illud per plures antiquos theo-
logos & canonicos devotioe & leatura multum famosos
Dicitur in Salm. sup. ij. summa di. xxij. et concordat in summa
quæ dicitur. Joh. in summa valde commendat. Dicitur inquit ut su-
pra dictum est quod si quis de aliquo agendo dubio magis pro-
toto & soluerit de quo nullas habet auctoritatem expressas utrum
ita sit vel non dummodo formet sibi bonas & scias pro quod ma-
gis prototo & soluerit. & si res aliter se habet quam ipse sentit ex-
cusa. Fecit enim quod potuit. Deus autem nihil impossibile est
quirit ab homine. Hec ille. Nam ibidem equat istum casum igno-
rantie inuincibili. id est omnino inuoluntarie. quod scire non potest
Ad idem est Monaldus in prologo summe sue d. Non genera-
tur aliquid preiudicium erga veritatem scientiam cum inter diuersas
opinionis a magistris & a probatis doctoribus scriptis
autenticis annotatis illam opinionem quis amplecti-
tur que sibi magis videtur consona rationi. Unde & Hu-
bertus in expositione constitutionis ordinis predicatorum
di. Quod studium animarum impediri solet per nimiam austeri-
tatem in conciliis & opinionibus. Terrentur enim ex hoc
homines intantum ut salutes negligant. Idcirco hoc

relaxanda est quantum fieri potest austeritas et agendum
benigne cum hominibus. quia sic melius trahunt ad salutem
cum sententia mitiores tenent. Hec Humbertus. Concordat ho-
stiensis qui dicit Extra de cognatione spirituali in glo. super ca-
pitulum. Sed vir. Quod ubi sunt diuersae opinioniones et diuersa
iura secundum humanior est preferenda. id est. rationabilior primo et
equior. Extra de transactione capitulum finali. Ubi vero utraq-
ue est humana pars maiori standum est et saniori. Ad idem est
Wilhelmus glossator Ray. 8 summa precepta diffinitionis et excusa-
tionis par. xliiij. di. In apicibus iuris ubi dubitant etiam
iam sapientes excusabilis est ignorantia. Non si aliquis bo-
na fide propter illas vel istas elegerit non dicitur super hoc con-
scientiam habere nimis scrupulosas. Item idem Wil. ubi
supra de decimis recitans duas opinioniones dicit. quod illa
prima opinio scilicet quod antiquae decimas sine peccato in se-
cundum retinere possunt laici et quod ad heredes transeat. Be-
nignior est et ideo magis amplectenda. Item reperit in
libris veteribus ordinis predicatorum nostri causa plura que
data esse videntur esse a domino Alberto. eo adhuc viuentem que
sic sonant. Item dicit quod frater simplex vel quilibet homo
cum salute potest sequi in articulis quacumque opinionem
voluerit dummodo aliam magni doctoris opinionem se-
quatur. Idem in summa alibi reperit ab eo dictum fore in scrip-
tura simili Patet ergo propositum ex antiquis satis tam
theologie quam iuris patris.

Probat idem magis autoritatibus moder- norum doctoribus. Capitulum. xii.

Robatur idem similiter autoritatibus modernorum
theologorum et famosorum. Nam ad idem est Godfridus
de fontibus quod lib. iij. q. xvj. Ubi querit An confes-
sor debeat facere conscientiam de peccato de quo con-
fiteus non videtur habere conscientiam dicit. Quod si quis conscientiam non
habet conscientiam de aliquo actu quem confessor opinatur esse pecca-
tum puta de vitalitatis de mulitudine beneficiorum et simili

libꝫ qñ cōfiteñtis talis op̃inio non p̃cedit ex p̃teruia.
sz ex p̃habili ratōe dz eū cōfessor generalit̃ i forma eccle
sie absoluerē maxie cōfessor ordinari⁹ nisi esset peccatū
tale q̃ certū ⁊ manifestū esset cōtra illud esse p̃ceptū.
nec de h̃ sunt op̃iniones cōtrarie q̃ ab ecclesia tolerant̃
sz si non sic manifestū ē qm̃ circa h̃ sint sapientū op̃ini
ones cōtrarie tunc p̃ponere dz cōfiteñtia q̃ bñ studeat d̃
h̃ seip̃m p̃ prudentes informare qz talia cōtra h̃ dicunt̃
Maxime tñ h̃ dz facere si ip̃e cōfessor sit illi⁹ op̃inionis
q̃ h̃ sit peccatū. Concordat etiā in p̃ncipali Bernhar.
claromontens̃ in replica cōtra Gotfridū eadē. q. d. Si
sunt op̃iniones inter magnos dicentes q̃ peccatū est
Alij vero dicant q̃ non tunc debet in tali casu cōsulere
alicuos de quoz iudicio cōfidit ⁊ hm̃ cōsiliū discreto
rum facere ⁊ peccata reputare vel non reputare. Ex
quo em̃ op̃iniones sunt inter magnos ⁊ ecclesia non
determinat alteraz p̃tez teneat q̃ voluerit dumō iudi
cium i h̃ resideat p̃pter dicta saltē illoꝝ quos reputat
⁊ itos. Ibi tñ addit cōtra Gotfridū q̃ non refert an cō
fessor sit ordinari⁹ vel non dumō habeat autoritatez
audiendi tales. Pari mō rñdet Pe de Pa. sup. iiii. di.
xv. j. ad similes q̃stiones di. Si cōfessor dubitaret vtrū
illud de quo ali⁹ non permiteret essz mortale ⁊ iste si di
ceret q̃ de cōcilio d̃ p̃itoꝝ illud faceret de quibz ex vita ⁊
scia p̃habile esset q̃ non cōsulere nisi bñ pōt se illi iu
ditio cōformare. Sec⁹ aut̃ si essz cert⁹ de opposito. Cū
oibz p̃missis satis concordare videt̃ Henric⁹ de gauda
uo j. q. xiiii. d. Quedaz sunt peccata mortalia non di
uina lege exp̃ssa sunt ex industria rationis inuestigari
p̃nt ⁊ talia tenet̃ magis distancte vn⁹ scire q̃ ali⁹ hm̃
p̃sonarū cōditōem ⁊ gradum ⁊ aliq̃ magis q̃ alia hm̃
q̃d ad exp̃ssa magis a p̃pinquat sicut est in notitia arti
culoꝝ fidei quibz non sit oim̃ scire q̃ hoꝝ sint mortalia
⁊ q̃ non. qz delicta quis intelligit. Tñ ad h̃ tenet̃ q̃ libz

q̄ cum in dubium venerit q̄ aliq̄d q̄d fiendum ē mor-
tale sit requirat p̄tiores aut de ip̄o vt de mortali peni-
teat. vt de ip̄o locū habeat illud Grego. P̄iaz mentiū
est ibi culpaz agnoscere vbi culpa non est. Hec Hein-
ricus. Nec a tradicit sibi ibi Bern Claromontens̄ q̄ a
tra eiusdē Hein. q̄d li. explicauit ergo a sentare videt. Cō-
cordat Joh. de Tambaco taz ī de a solatōe phie li. xiiij.
ca. viij. q̄ in q̄stionib̄ de culpa a grā. d. in de a sola. In
dubijs bonoz viroz vita alijs viuendi dz esse regula
Est ergo respiciendū ad facta bonoz viroz a discreto
rum. Et si plures tales vcl in plurib̄ casu tali eis oc-
currēt sic vel sic se h̄re inuenires aut es̄tatione tua iu-
dicares tunc a tu similiter agere non formides. Dicis
forte in a trariū. Tales viri a si bonaz habeant a sciam
non tñ sciaz h̄nt circa illaz materiā vel eduerso habēt
sciaz non tñ a sciaz. Vel si scirem q̄ vtrumq̄ haberent
forte non sic facerent. S3 tñdeo. Qñ non est omnino
certū p̄babile tñ est a modicū dubium quim simul sciē-
tiaz habeant a sciaz bonaz a qñ ita se haberent si ca-
sus tales occurrerent tñ p̄ exaustōe tua noueris satis
esse si taliter feceris. Nempe in moralib̄ a circa huma-
nos actus nō est demonstratō reārenda. Si quis em̄
taz certā notitiā in hui⁹ reāret non min⁹ erraret q̄
si in demonstratiuis sciencijs de apologis aut argu-
mentis topicis siue p̄suasiōib̄ rethoricis a tent⁹ essz.
Hec ibi. Ad idē est Adaz sup. iij. di. ix. Penodatione
scrupulosa a sciarum adhuc clari⁹ cū p̄dictis concor-
dando dicit. Johan. de Erdenberg n̄ri ordinis doctor
satis antiqu⁹ exemp̄ficādo in materia dūicandi sup
iij. di. a tra Tam in p̄ma lectura q̄ in sc̄da sup snias
Qui inq̄t nō h̄ret peccatū mortale a tñ crederet se h̄re
Aut credit h̄ firmiter ita q̄ est quiescens in illa opini-
one accedendo ad eukaristiā peccat mortaliter. Si au-
tem p̄babiliter se credit esse in peccato mortali s3 non
f 1.

firmiter nec acquiescit. Et si ipse alicui dure locutus est. et cogitat tu peccasti mortaliter sed tunc statim retrahit se et dicit intra se. Non est peccatum mortale non est verum. et tamen non sufficienter potest se retrahere quin sibi occurrat. Dico quod in tali casu bene potest accedere tamen se retrahendo opinionem suam quia deus non exigit ab homine impossibile. Et non potest se retrahere ergo potest bene accedere sed tamen retrahendo suam opinionem. Similiter idem dicitur in lectura sua. Exemplificando de fractione silicij in religioso. Iste inquit qui non acquiescit in credulitate sua sed cum in quodam timore timet se habere aliquid peccatum quo efficiatur indignus ad receptionem eucharistie. Sicut si non credat simpliciter esse mortale loquens in claustris sed timet quod frequentia aliquo modo potest esse mortalis et ipse in claustris frequenter locutus est. et tamen non simpliciter credit hoc esse mortale sed tenet talis non peccat. Immo etiam quilibet cum quodam timore debet accedere ad hoc sacramentum sepe reputans se esse indignum facta tamen diligenti discussione in conscientia sua.

Ostendit idem rationibus. Cap. xiii.

Videtur modo probatum est auctoritate doctorum quod non quodlibet dubium facti sufficit ad causandum peccatum mortale. Si quid agatur illo dubio stante nec quodlibet dubium iuris. nunc idem probatur rationibus per se. Cancellarius in tractatu de retractibus. Nam in casu decretalis Extra de sen. ex. inquisitioni. Si mulier uxore rata incipiat per nouas informationes dubitare an attineat viro suo in gradu prohibito quo dubio stante peccat vir debet. Quid tunc agat uxor. Si enim negat est in periculo transgressionis iniuste spoliando virum corpore in quo ius habet. Si vero non attineat viro suo et accedat est in periculo mortalis luxurie. Respondet vero suus papa Innocentius tertius. quod si scit impedimentum nec reddere debet nec exigere. Et si excusum fuerit. Si autem non scit per certo sed credit esse impedimentum tunc autem conscientia habet ex credulitate pro

habili & discreta quibus non euidentia & manifesta tunc de
bitum non potest reddere sed non exigere dz ne in a-
dulterulo vel contra legeꝝ diuꝝ i vel contra iudicium
ascie amittat offensas. Aut asciam hꝝ ex credulitate.
leui & temeraria tunc ad sui pastoris consilium conscia
tali explosa licite potest reddere & exigere. Et glo sup vbo
pbabili qrit. Sz quid dicis pbabile Rndet puta quia
vidit viz sup consanguinea sua in locis suspectis & ho-
ra suspecta solum cu sola ate mrimomiu huiꝝ psumtio-
nes pbabilez inducunt credulitate. Vel cz publice dz
ab oibꝝ. Ad h facit de psumtionibꝝ cap. iij. & ca. lras.
Similez etia casum tangit magister in. iij. di. xxxviii.
Et S. Tho. ibide in questionibꝝ lralibꝝ vbi sic dicit.
Quid mulier faciet que viz in aliena terra defunctum
putat & alium duxit quid inquit faciet de reddendo de-
bitum scdo viro. Rndit magister in textu q excusat si
careat ob pbrio male voluntatis. Tho. ide Be. de tha.
& Be. de Pa. & Alber. distinguunt pise sicut in pcedenti
casu Immo. Ex quo apparet q non omne dubium vel
scrupulus quisqꝫ ligat q quis non possit facere atra-
rium. Scdo pbat ppositu pncipale Ponat em casus
q e creberimꝝ q dubium sit apud doctores aliquos
ex vna pte q aliqd debeat agi. Dicentibꝝ alijs in nume-
ro pari atrariu q oppositu fieri debeat Naz h in facto
scismatis atendentiu de papatu sepe fuit. Nūc quid tunc
scrupulus qlibet aut dubium hntez ligat ad causan-
dum mortale peccatu. Nemo h asserit. sz q obediendu
est in dubio supiori vt pbabit ca. xvij. & pbatu est su-
pra ca. ix. Tercio ad ide non plus nocet hoī errare in
articulo fidei q nō est declaratus adhuc ab ecclesia q
sit articulu de necessitate credendꝝ q nocē possit adus
moralis atra a iqd agibile ppetratꝝ q adus non dz es-
se certus ex scriptura aut de a rminatōe ecclesie q sit il-
licitus. Patet h. qz fides est tam necessaria sicut mora

les virtutes si non ampli⁹. S3 dstat dūiter apud theo-
logos q̄ in materia fidei dum doctores sentiunt dtra-
ria licitū est ante determinatōez ecclesie sepe tenē vnā
p̄tez vel alteraz sine piculo peccati vel fidei vtpatz in
abbate Joachīm qz tenebat dtrarium mḡto sniarum
p̄ quo ecclesia postmodū determinauit Extra d̄ sūma
trinica. Damnam⁹. Nec tñ dicit⁹ Joachīm heresim i-
cidit aut p̄fidiaz p̄pter h̄ vt ibiqz tangit. qz dicta sua
oia subiecit correctōi ecclesie cui obedire parat⁹ erat.
si aliter determinaret sicut & determinauit et go a sumi-
li licz vnā op̄mionē etiā in alijs moralibz tenē iuxta li-
mitata sup̄ius & limitanda inferi⁹ vbi saltē magis sa-
piētes sentiunt dtraria & vbi q̄s patus ē obedire eccle-
sie & scripture si ei errorez explanauerit. Quarto patet
idē in materia insolubiliū vt si ticius iuret se bertaz ac-
cepturaz in vxorem si p̄mum vbum qd̄ dixerit fuerit
vez & nullo mō accipiat si dicat falsū Tunc dicat ber-
ta hanc p̄ositōez solaz. Tu non accipies me in vxor-
em q̄rit̄ quid aget tici⁹. Si em̄ accipiet piurus ē quia
bertha dixit falsū. Si vero non accipiet piur⁹ ē qz ber-
tha dixit v̄m. Hec tñ sunt relinq̄nda loycoz exercitijs.
Et dcludendū ē ex p̄dictis oibz q̄ p̄babilis certitudo
sufficit in moralibz vt non exponat se q̄s piculo sicut
dicunt doctores de celebrante missaz & similibz vbi req̄-
rit̄ status gratie q̄ sufficit p̄babilis dicitura qz certitu-
do alia sine reuelatōe non hēt p̄ut in morali. di. Ori-
sūmendaz esse certitudiez figuraliter & grosse q̄ certitu-
do non remouet omnē in p̄babilitatē vel op̄mionez
alteri⁹ p̄tis licz magis declinet ad istaz q̄ ad alias qd̄
sufficit. Verba sunt Cancel. in tractatu de dtractibus.
Quinto naz sm̄ p̄hm falsū sepe est apparentē p̄babili⁹
q̄ verū. Quid est ergo q̄ aliq̄ ita statim auditis argu-
mentis credē volunt qd̄ audiunt aut dubitant vbi pri-
us non dubitabant. Non itaq̄ oportet sp̄ terreti qm̄

aliquis sentiat vel aliqui tenent contrarium vni⁹ opinio-
nis q̄ a sapientib⁹ tuta iudicat̄ etiā si non tutior appa-
ret. Ex p̄missis p̄tere a duob⁹ capi. sequit̄ q̄ inter con-
trarietate opinionum eligens vnā p̄ tē tunc secur⁹ es-
se videt̄ in scia. Primo si opinio quaz sequit̄ non est
evident̄ contra sacraz scripturaz vel determinatōnem
ecclesie. Secdo si sciat p̄ se vel p̄ aliū cui credat p̄babili-
ter rationes contrarias solue q̄s videt̄. aut si sciat eas
alias prudenter stemnere seu abicere vt lati⁹ infra do-
cebit̄ ca. xviii. Tercio si cōtētat̄ in certitudine ciuili seu
moralī vt infra tange⁹. Quarto si mentē habeat q̄ de-
terminatōi ecclesie in casu quo declararet̄ p̄ eaz velit
acquiescē & in materia q̄ est p̄iudicialis tunc restituere
vel satisfaccē. Quinto si. s. p̄ tali opinione format pro-
posse bonam conscientiam.

Per quinqz conclusiones & p̄ alia mani-
festant̄ vt se piculo quis nō dimittat que cer-
titudō sufficit in morali materia **Ca. xviii.**

Restat p̄ declaratōib⁹ hui⁹ materie cōtra cer-
titudiez moralez tangere dimoscit̄ q̄sdaz con-
clusiones ponere Cancellarij. q̄rum p̄ma sit
ista. Dubitas de aliquo an peccatū mortale
& stante illo dubio agens tunc peccat mortaliter et di-
scrimini se dimittit. q̄n̄ dubiū illud. s. ē vehemens & ma-
gis aut eq̄ saltē inducit mentē credere q̄ ē mortale illi-
cium sicut qd̄ ē licitū. De illo em̄ potest intelligi illud
Eccle. iij. Cor duz male habebit̄ i nouissimo & q̄ amat
piculum in illo p̄ibit. Secus aut̄ ē vbi plus inclinatu⁹
& iudicat q̄ est licitū q̄ illicitū q̄uis non habeat vsqz
q̄qz certitudinez euidentē aut fixaz. qz nec h̄ rec̄rit̄ vt
patebit. Secda conclusio. Nō oīs deliberans agit ex d̄
liberatōe sicut non oīs ignorans aut stemnens agit.
ex ignorantia vel cōtētū. Potest tñ aliq̄s p̄gredi in
actum p̄morum motiū dum actu deliberat quid agē

dum nō tñ ex deliberatōe ager s; effreni appetitu ⁊ mo-
tu passionis. Dicit aut aliquis agere ex aliqua causa
qñ si non esset illa causa ipse ab agēdo cessaret. Accipie-
do agere large put ad obmittere extendit. Hanc con-
clusionem posui ppter quosdam timorate conscie qui
qñ agunt ad extra vel lount aliqd cōtra qd murmu-
rat interior ymaginatio vel cogitatio putant qd tunc
sp exterior actus pcedat ex deliberatione qd non ē ve-
rum. Tercia cōclusio q inter diuersoz opinionones flu-
ctuat si vult aliqd in eadē materia secure agere dz cer-
tus esse illud esse bonum nec vti cōtrarium. S; mul-
tum refert q certitudine sufficit nempe certitudo mora-
lez qlē notauim⁹ ⁊ seqnti ca. plus declarabit vt. s. vel
non sit quis in peccato dum facit qd in eo est. Aut sal-
tem peccatū non incurrat nouū p temeritate. Exempla
gratia vt immediate patebit de celebrando. Cuius ra-
tio est qz orta est ex diligentia pparationis excusatio
Quarta conclusio ponit p exemplo in materia mu-
nicandi vel celebrandi eucharistiam vbi requirit status
gratie ⁊ carentia peccati mortalis. Conclusio igit ē illa
Non ois scrupulus aut dubitatio de peccato mortali
neq; ois in deuotio aut de ordinatio aut non attentio
impediunt de necessitate celebrantis dignitatez. Pater
qz certitudo moralis de q dicit. s. q sufficit apatē seū
vacillatōez qndaz animi aut hesitationē aut suspitio-
nez seu scrupulos q hō non sit sufficienter dispositus
aut q impedimento ligatus sit. Quinta conclusio ad di-
gne celebrandum ⁊ absq; temeratione psumtōe ⁊ im-
putabilitate ad nouum peccatū non requirit certitudo
euidētie sup celebrantis dignitate s; sufficit certitudo
moralis. Patz qz tunc null⁹ cōtūcumq; put⁹ ⁊ iustus
deberet celebrare. nec h possz absq; discrimie si ei non
fieret reuelatio spēalis. Vbi notandū q certitudo ē tri-
plex in gene. Vna supnaturalis. Altera naturalis. Ter

cia moralis seu civilis. Certitudo supnaturalis ita se
h3 q non stat aliq sic assentire & falli. Et hec certitudo
diuidit qz qdaz est euidentie clare & intuitie in p̄tia bea
tor. Alia euidentie reuelate in p̄ha & illustratōe. Et
alia q̄ soli⁹ adherentia in speculo & in enigmate q̄ nō
euidentie rationis innitit s3 autoritā diuine q̄lez certi
tudiez fides h3 & p̄stat in cordib⁹ fidelū. Hec certitudo
oib⁹ fidelib⁹ dū pegrinant in via ducit quos tāta cer
titudie ne dū. xij. articulis fidi s3 totā sacre scripture cre
dere necesse ē actu vel hitu explicite vel implicite alio
quin dubi⁹ in fide infidelis ē. Quā certitudinez marti
res adeo habuerūt vt pri⁹ relin q̄rent vitaz q̄ fidem.
Est em̄ qlibet triū supnaturaliū certitudinū tanta q̄
p nullaz potentā etiā diuinā & absolutā fallax potest
esse. Alioquin de⁹ negaret seipm. Porro naturalis cer
tudo ita se h3 q non stat p naturā alicuē talit⁹ assen
tire & falli assentiendo quā phi posuerūt nobis possibi
lez in p̄mis p̄ncipijs & p se notis agnitis. s. ex sola ap
p̄hensione tm̄ioz ot q qdlibet ē vel non ē. Posuerūt
etiā in d̄clusionib⁹ demonstratis & in d̄na euidentia de
ductis p talia p̄ncipia quez admodū dixerunt metha
phisicaz esse sciaz certissimā. Certitudo vero moralis
vel civilis tangit vna cū p̄cedenti certitudie a phlo in
Ethi. suo p̄ncipio Cui⁹ s̄na hec ē. Disciplinā esse in
vna q̄qz re certitudiez q̄re iuxta exigentiā materie. Et q̄
em̄ viciosū ē inēt psuadente q̄re mathematicū & mo
rale demonstrante. Non em̄ dsurgit certitudo mora
lis ex euidentia demonstratōis s3 ex p̄babilib⁹ dictu
ris grossis & figuratib⁹ magis ad vnā p̄tē q̄ ad alterā
Dicit aut̄ p̄babile qd plurib⁹ & maxie sapientib⁹ ap
pet vez. Ex ante habitis seq̄t q in hūanis agit ilib⁹ q̄
tantaz hnt varietatē dicente Aristotale & teste experien
tia vt casu magis q̄ arte d̄stae videant̄ sufficit tertia
certitudo q̄les nō sp̄ omnes sc̄cupulos abicit s3 sufficit

vt detinet eos vel super eos sic operando quasi non potest
vt clarum ostendit infra ca. xviii. Sufficit ergo certitudo
talis qualem in materia morali consuevit experire et capere
quae certitudo appellatur moralis vel civilis. Ad hanc certitudinem
moralis sufficit vt plurimum quod homo exempli gratia
Accedens ad missas discussit et scias suas sicut
fecisset per magna re lucranda aut in comodo gratia eui-
tando. Et quod non sit sibi conscius per hanc discussionem de
peccato mortali aut de proposito peccandi mortaliter.
Quod insuper non noscat se aliud impedimentum legitimum
per diuinationem seu irregularitatem habere. Consensus itaque
in hoc cum durando in sen. di. xl. quod talis et si esset in pecca-
to mortali nescient. nec de eo expressse ageret et confessionem
reportaret vnum ex duobus aut remitteret sibi tale pecca-
tum virtute sacramenti. Et quod videtur facere quod in se est ad
eius deletionem. Non enim deus requirit vltra posse aut fieri
sibi diuinitus illustratio et recognitio sui peccati quibus
per penitentiam illud dilueret quod admodum multis contingere
perbatissimum est quod in inicio sui sacerdotij celebrationem con-
tinuant in memoratorem redeunt plurimorum et occultissi-
morum peccatorum. Similes inueniunt gratiam illi qui non
uiter ad frugem melioris vite toto corde se preparent.

**Quibus viis ad hanc morales certitudi-
nez puenire possit ostendit.** **Capitulum xv.**

Ed cunctis ex quibus doctrinis colligitur talis
certitudo moralis. Rursum ibidem in quod principa-
liter ex vno trium modorum quorum vnum pue-
nit ex alterius auctoritate. Altera ex propria eru-
ditiōe. Tercia de experimentalis consuetudine. Sub primo
viuunt incipientes et animales. Sub secundo et sufficiente et ratio-
nales. Sub tercio perfecti et spirituales. Consonat philosophus tra-
dens tres huiusmodi maneribus ad doctrinam inueniri. Quar-
tus modus addi potest videlicet ex gratia gratis data
quae quibus facilius agenda capiunt et scripturas vt Augustinus.

intelligunt. Quintū autē gen⁹ disparitū est ad doctrī-
nam qui neq; doceri pnt neq; docentib; assentire volūt
Tales sunt discoli plus q̄ multa ex p̄tibus que p̄ hūa-
nam domant̄ industrias vt canes equi fimee ⁊ alique
aues. Quo ad primum modum multi sunt qui p̄ ali-
os erudiunt̄ recipientes ab eis intelligentiā scriptura-
rum. Aut si nequeunt credunt saltē dicentib; ⁊ obedi-
unt. Puta q̄ religiosaz instituentiaz principalis cau-
sa fuit autoritas regim̄is cui⁹ magis obedientia p̄sta-
ret q̄ p̄prie ratio que in plurib; dubia valde ē debilis
⁊ incerta. Breuale similiter h; hec autoritas respectu
iuniorū quorumlibet ad magistros vel p̄ntes cui iu-
diciū p̄prie rationis vel nullum vel imp̄fectum hñc
Hoc p̄dicatorē stola huabat. Sic iubet dñs d. Interro-
ga patres tu. ⁊c. Maiores intellige vt terciū modū
noueris qui multis experientis eruditi sunt in agibili-
bus hūanis. Quoz iudicia tradit Aristo. esse recipien-
da tanq̄ principia p̄pter multa vidisse. Extendit̄ er-
go ad eos q̄ respectu diuinorū p̄pter assuetudinē exerci-
tatos hñt sensus q̄les iaz in solici tudine viuere sibi suf-
ficiunt. Quo ad h̄m doctrine modum p̄ quez fuitū in
agendis sufficiens ⁊ moralis certitudo que orit̄ ex p̄-
ma eruditōe talis nutrit̄ ex sacre scripture studio ex
vita d̄bita theologorum exigentiō cleuato intuitu vi-
ridico ⁊ ex assideratiōe circūstantiaz p̄ticularium. Ex
sacre scripture in q̄ studio q̄le suadet sapiens Ecclesi.
iij. d. Que tibi p̄cepit deus hec cogita sp̄ ⁊ in pluribus
opib; eius ne fueris curiosus. Semel em̄ in scripturis
suis locutus est ⁊ idipm̄ non repetet qm̄ sufficient̄ eru-
diunt ⁊ assulunt tñmō relegant̄ puro fidei ⁊ integre
corde non obstante q̄ maliuolis ⁊ incredulis tenebz
sioz inde nascit̄ errorū caligo vt in hereticis lique ⁊ vi-
cia sua p̄ scripturaz defendentib;. Nutrit̄ dixi ex vita de-
bita theologoz. Est autē theologus vir bon⁹ in sacris

litteris eruditus sicut etiam huiusmodi Ciceronem orator describitur vir bonus dicendi arte peritus. Non quidem de theologo dico eruditioe solius intellectus sed multo magis affectus. Et ea que per theologiam intelligit traducat per iuges ratioues in affectum cordis et operis executionem quatenus sapia huiusmodi suum nomen sapido sit in bonis suauiter et iocunde. In malis tristabiliter et acerbiter. Alioquin tales instar vire ferunt leneas damnationis sue dant aduersus semeipsum ex ore proprio iudicium plus quam insiciunt exemplo vite quam instruit verbo doctrine. Ex ingenio etiam nutriti eleuato studio iuridico. Si enim de quibus loquimur non ita in scolis constitutionibus et decretis suam memoriam debent figere ut quorundam mos est qui exerceant intellectum rationem quam consulant ex quibus principijs vel moralibus vel theologice huiusmodi originem constitutiones que sic collustrabunt lumine primorum principio. Quod si nolunt vel nequeunt credant illustratis. Recogitent insuper prestantiam humane additionis que ad hoc condita est ut totum sensibiles mundum que a deo progrediens continue fit vilior in suis partibus quo ad longinquum cuius put in clementis partibus ut solis et lune rursus per sensum portas nos ingrediens imprimendo species suas et simalacra per intellectum agentem a corpore partibus fantasmatibus spiritualis factus reducat in primum principium. Sed sunt non emendandi quidam morales querens certitudines quos ex doctrina nullum lumen rationis mouet ad sensum cuiuscumque agibilis tamen modo eis satis videtur si poterint dicere hoc scriptum est. Hoc talis doctor in scriptura sua sensit. Hoc alius ita posuit. Tales similes sunt aspicientibus splendorem solis solus in montibus verso ad solem dorso quos nullus sufficit digitus ostendens attollere que deorsum oculum mergere soli sunt ubi non aspiciunt sol nisi circumuolutis caligine. Est natura lucis ne dum sensibilis sed etiam in:

intelligibilis ut quanto longius ab origine ptendit. eo
fiat debilioz crassioz & obscurioz. Lumē igit̄ veritatis
p̄fata recipiunt circūuolutum velutā quadaꝝ humane
traditionis caligine. Ex int̄itu insup nutrīt iuridico
qz qñ veniendum est ad agibiliū tractatōez oportz
rursū inferiora respicienda descendere. Alio qui sal
lerent illi ad p̄cedentes p̄ contrarium si p̄ncipioꝝ lūi
hererent adeo q̄ conclusionum uisiones obmitterēt.
exemplo astronimi cadentis in foueaz dum ambulās
resxit astra. Perfectus uel esset qui cū iurista theolo
gus foret quales fuerunt primi doctores ex quoz s̄uis
decretales decreta qz p̄pate sunt. Postremo nutrīt ex
circūf̄exione circumstantiaꝝ p̄ticularium. Infinitam
em̄ difficultatē hz morale negociū dum p̄sequi que
rūt. qz non sufficit p̄sequi quid uerum sit & quid rectū
sicut sub arte tradere. s; p̄ticularēs circumstantias q̄ sunt
variabiles neꝝ sub arte neq; sub doctrina ueniūt cir
cūspicere necesse est. Igit̄ uideant etiā in primis sta
tum rei publice cū morib; eam regentium ut. s; iuxta
socerū moyse consiliū sint uiri potentes timentes de
um in quib; sit ueritas & qui oderint auaritiā neq;
sit apud eos personarum acceptio nec inconstantia
neq; consiliū deprauatū. Alioquin non exhibit ex eis
iudiciū rectū c̄ntumcūq; fuerit postulātū nisi p̄ui
deret ex altero deus qui p̄ pueros p̄ iniquos p̄ bruta &
p̄ demones exercuit sepius iudicia iusta. Verū qz infi
nita vni accidunt eo q̄ circumstantie infinitis moīs
uariari possunt nec p̄ consequens sub arte cadūt aut
eruditione doctrinali. Idcirco de eis loq̄ obmittimus
Nam preterea moralis certitudo sub vna regula non
potest tradi que sufficiat in omni casu conscientiam
agentis reddere securam se non deliquisse quod ex eue
tu rerum solet p̄pudi sepius. Ideo etiā consūtute sūt
in figura tres ciuitates refugij fides spes caritas conti

nentes penitentie lauacrum & immunitatis auxilium.
quatenus pax perturbata p ea que fecisse formidat hō
consoletur & reformet. Verba sunt p totum Cancellarij.

Soluit argumenta terrentia timiditas cō
scientias & declarat quō spes cum humilitate
haberi debeat tam quo ad conscientiam de
p̄teritis quaz de futuris. Capitulum. xvi.

Relucet ex p̄tactis quomodo argumenta scru
pulosos terrentia faciliter sunt solubilia. Nā
quidam eorum terrent ex regula magistra ali
que dicit q̄ faciens contra dubium incidit i
peccatum. Scdm illud Ecclē. iij. Qui amat p̄iculum pi
bit in illo. Quibz responsum est p casum. xi. Alij obici
unt dicentes. Tutior via est eligenda. Quibz respon
sum est ca. xiiij. Non semp oportet tutiorem viam eli
gere que stat aliam esse tutam que elegi potest. Tutio
rem em viā eligere est consilij nō p̄cepti. Alias opoz
teret multos ingredi religiones sacras in quibz tuti9
viviūt q̄ in seculo. Non sic est. Sed sicut diuerse vie ten
dunt in vnā patriam terrenam quarum quelibet tu
ta est & tamen vna tutior alia. Sic etiam ad ciuitatez
celestis patrie multis vijs pueniūt tutis quarum vna ē
tutior alia. Scdm illud Psal. Omniū vie domini mi
sericordia & veritas sed requirentibz testamentum ei9
& testimonia eius. Alios terret verbum Augusti. Te
ne certum & dimitte incertum. Quod quidem verum
est sed quedam certitudo sufficiat habitum est p̄cedēti
capi. Nec p̄fata autoritas Augustini dicta est de quo
libet dubio sed solum de isto in quod quis se ponit q̄n
san9 male vixit & iā moritur9 in infirmitate p̄niaz po
sultat p̄mo. An talis hēat vāz stritōez an nō que pec
cata dimiserūt nec ip̄e peccata dimisisse videt9 & q̄ non
vltra pōt hē dubiū de tarde penitente. hec Augu. vtz

taz p m̄gē in .iiii. di. xx. vbi dicitur auctoritate allegat
a sūt ex quodam h̄mone Augu. de p̄nā. Cui⁹ im̄tū pe
nitentes vbi sic de morituro di. Due res sunt Aut ig/
noscit tibi aut nō ignoscit qd hō ⁊ tibi sit futur⁹ nescis
ergo tene certū ⁊ dimitte incertum. Alij p se allegant
S. Tho. qui quō intelligend⁹ sit satis dictum est ca.
xi. Alij beatū Grego. adducunt dicentē in epistola ad
Anglicanum ep̄m bonarum mentium ē ibi culpaz ag/
noscere vbi culpa non ē. S; ad illud r̄ndet S. Tho. ij.
scdē. q. iij. ar. j. Dicendum inquit quo ad bonitātē mē
tis p̄tinet vt hō ad iustitiē p̄fctōez tendat. ⁊ ideo i cul
paz reputet non solum si deficiat a sūi iustitia quod
vere culpa est. s; etiā deficiat a iustitiē p̄fctōe q̄ quan
doq; culpa non est. Non aut culpaz dicat qd p culpa
non recognoscit qd ad p̄mie mēdatum Patz hec il/
le Preterea asiderent allegantes p̄fataz auctoritatē qd
glo. sup v̄ Agnoscere dicat q̄ quilibet potest se dicere
peccatorē dum tñ non credat contrarium. Et si obicit
illud Augu. de verbis apo. ⁊ pom̄. xxij. q. ij. Cū hūili
tatis causa mentiris si non eras peccator anteq; mētie
ris menciendo efficieris qd euitaras. R̄ndet glo. ibidem
q̄ non straiat Augu. Grego. Quia in genere pōt ēs
dicere se esse peccatores qz nemo sine crimie viuit. Itē
aduertant quid glo alio ⁊ theologo ⁊ dicat sup v̄bo
agnoscere. i. formidare Exemplo Job qui verebat oia
opa sua. Vnde Canecl. sup eadē auctoritate di. Agno
scere inq̄m non p assensū firmum. Hoc em̄ stultū p̄ iu
losūq; foret. sed sic doleat ⁊ p̄mitteat homo postmo/
dum q̄si veraciter in culpa teneret. Vnde Eccle. v. de
ppiciatu peccatoz noli esse sine metu. Cum igit allega
tur illud Gre. Bonaz mentium est ibi culpaz agnosce
vbi culpa non est. Videndum q̄ts sit agnoscat culpa.
vt non indiscrete impediāt opatio iusta. Et qz quidē
multū scrupulosi sunt de reb; agendis aut dimit. dis

de futuro de quibz iam plurima principaliter dicta est
Alij vero scrupulosi sunt de actibz p̄teritis. Idcirco de
eisde notat q̄ supra q̄ quilibz d̄z ⁊ potest veraciter es̄sae
peccatorē qz in hoie sunt. Quedaz que hz homo a se vi
delicet de nihilo esse ignorare de pluribz h̄e infectōes
oim potentia ⁊ que ad peccatū sunt pne nimis. Vul
nera insup aie habit⁹ vicioz ⁊ peccata forte actualia
qz null⁹ sic an sufficient̄ ⁊ t̄it⁹ sit sup eis. ⁊ an in agen
dis vel dimittendis plurimum erravit. Similia mul
ta defectuosa in nobis sunt. Alia sūt q̄ hz homo a deo
solum v̄tputa essentiā aie nobilissimā cū suis potēcijs
virtutes infusas ad min⁹ fidei ⁊ spei ⁊ sacramentoz
caracteres ymo immediate a deo pl⁹ q̄ a creatura hz
corpus ⁊ bona fortune. Propter priora pōt ⁊ d̄z se ho
mo in iudicio as̄cie peccatores timere ⁊ veraciter accu
sare non tū firmiter credere aut sniare si fecit qd̄ in se ē
Exemplo apo. qui dicit. j. Thy. j. Venit de⁹ peccato
res saluos face quoz p̄mi⁹ ego sum. Just⁹ em̄ in p̄n
cipio accusator est sui. Quis gloriabit̄ mundū se h̄e
cor. Quis dixerit innocens ⁊ mund⁹ ego sū. Quis nō
as̄tat⁹ sub iudicio dei tribilis in as̄silijs sup filios hoī
num nō trepidaverit p̄pter que afflit⁹ Job ait. Vere
bar oia opa mea sciens q̄ non aē. Et iterum si volue
rit mecum ⁊ tēdere non potero r̄ndere vnum p̄ mille.
Cui ⁊ formis ē ista oīno ecclesie oratio. Nō intres in
iudiciū cū seruo tuo qz null⁹ iustificabit̄ apud te hō
et Psal. Non iustificabit̄ in as̄pectu tuo omnis viues
Et iterum Si iniquitates ob̄suaueris dñe dñe quis
sustinebit. Hūmilisqz Ysaia clamat. Omnes iusticie
nostre quasi pannus menstruare. Quis ergo iusticias
suas v̄lut gloriabund⁹ ostentauerit deo plus q̄ pan
num as̄sionis sue mulier viro Quem deniqz nō exte
ruerit v̄tbum apo. dicentis. Nihil mihi as̄ci⁹ sū s̄z nō
in h̄ iu. sū. Causaz reddidisse videt̄ sapiēs cū ait Sa. ix.

Cogitationes mortalium timide & incerte prudentie
nre. Et Ieremie. xvij. Drauū ē cor hoīs & inscutabilis
& quis agnoscat illud. Ego inqt dñs scrutās corda
& pbans renes. Scio etiā inqt apo. Ro. ix. Qd non
hitat in me h est in carne mea bonū. Propterea dñs
at se homo in aspectu tremēdi iudicij dei sapientissimi
q oia videt potentissimi qui cuncta iuste plectāda no-
uit. In via tñ ppter bonitatē naturalez pñis misericor-
dissimi. Ibi dñs qntū se potest reaz accuset ita vt tes-
tis fiat & acto d peccatis singulis clamet p cordiorum
vocibz. Iste ē equissime iudex hō q iusto iudicio tuo dā-
nand⁹ ē. Sic em ex ratōnabilibz scrupulis velud gra-
num a palea terit vētis & motibz aq purificat. mar-
ma & tenebra lucis fugat pñtia cū timoz scrupulis in-
cipit mundari dñs. Sñ sit q aīa q diu agitata ē scru-
puloz impulsibz velud acus tracta virtute magnea/
ue foratūdinis p spes diuine mē quiesce studeat circa
polum diuini auxilij. Spes igit de infinita dei bonitas
te tales reum terroze diuini iudicij deiectum erigat ne-
nimis deiciat timozū scrupulis sz de remissione fidat.
credendo vobis dei certissimis qb dicit p apo. Si nos
iudicaret⁹ non vāq iudicaretur. In pñtia em pēgrī-
natōis exilio teste psal. Apud dñm mīa & co. ap. cū
redem. Ignoscat p̄trea inimico suo re⁹ de quo loqui-
mur & cū obhuatōe decalogi de peccatis dterat p̄terī-
tis & certitudinaliter credat certitudine quaz exp̄ssim⁹
se h̄re bullas non sūmi in terra pontificis sed eius qui
de celo venit nos q ad patrē celestē dicere docuit. Di-
mitte nobis debita nostra sicut & nos ac Mat. vj. Vbi
post dñicaz oratōez etiā statim subiunxit. Si em di-
miseritis hoīb peccata eoz dimittet & vobis pater v̄
celestis delicta vestra. Si aut non dimiseritis hoīb
nec pater vester dimittet vobis peccata vestra. Certis-
sima demiq non scrupulosa ratōe tene dz oīs homo.

inuens q̄ sine gratia dei damnatus est. Qua p̄ hūi-
liet se homo q̄ntum poterit ⁊ sibi vilescat ac deules in
cogitatōe sua. qz non h̄ret quid deo damnantī r̄ndere
possit. ⁊ quid obiceret dicentī. Annice non facio tibi in-
iuriā. Accipe quod tuum est ⁊ vade. Quid est aut̄ tuū
nisi peccatum defectus ⁊ mendacium. qz omnis hō mē-
dax. ait psal. Tales timores laudabilis scrupuli habu-
isse legit̄ S. pater Oigathon qz moriens a fratribz int̄-
rogatus an timeret ⁊ an in opibz suis ⁊fideret. R̄ndit
in veritate timeo neqz confido in opibz meis quousqz
venero ante d̄m. Qm̄ alia sunt iudicia dei alia hoīm.
Et tū quia m̄ia sup̄exaltat iudicium dei sp̄e in se oīno
q̄ntum potest acuet. Sūt aut̄ quatuor meditationes
velud Tetragonus firmissimus p̄ quas spes in te eri-
git̄. Prima scripture sacre iussionis vt spes. Alia di-
vine p̄missionis si spes. Tercia immense dei bonita-
tis ne vnqz desperes in suis miseratōibz. Quarta p̄prie
fragilitatis ne spes in te vel p̄p̄rijs viribz. Et spes
in eo deus iubet in mille ⁊ ultra scripture sacre locis.
Si spes de⁹ erit merces tua magna nimis teste apo-
stolo qui dī. Fidelis deus seip̄m negare non p̄t. Ne
desperes qz infinita est dei m̄ia que dī. Petro Mathei.
xviij. Non dico. s. dimittere septies sed septuagies sep-
ties. i. s̄m omnes catholicos totiens quotiens peccare
potest quis in hac vita. Nec etiā in te spes qz Jere-
mie. xvij. Maledict⁹ homo qui ⁊fidit in hoīe ⁊ ponit
carnes brachium suū ⁊ a d̄no recedit cor ei⁹. Et idem
b̄ndictus vir q̄ sperat in d̄no. Audi quid de se ⁊fiteatur
Auz. li. soliloq. Sp̄abaz aliq̄n in virtute mea q̄ non
erat virt⁹. Et cū sic volui currē vbi magis credebā me
stare ibi magis cecidi factus q̄ sum magis retro q̄ ā
te. Dicebaz em̄ hoc faciam illud p̄ficiam fiebat q̄ nec h̄
nec hoc nec illud Quom̄ā de meis iuribz ⁊fidebaz. nūc
aut̄ ⁊fitebor d̄ne rex pater celi ⁊ terre quom̄āz non in

fortitudine sua roborabitur vir et non gloriabitur ante te sicut
ta presumptio omnis carnis.

Declarat quintam regulam scilicet ut quis cre
dat sapientibus et expertis ac obedire debeant
superioribus in dubiis. Capitulum xvii.

Quinta proterea regula principalis valens ad
deponendum scrupulosas et scias. Est obedi
entiae humilis imitatio modis tactis in prece
denti ca. Et de hoc etiam patuit supra. ix. ca. vix. et
parte secunda ca. vij. Hec norma necessaria est precise simpli
tioribus quam propria ad inventionem aut studio vel gratia specialiter
se quietare nequeunt. Deducit hanc autoritate quam rone
primo exemplo notabili antefatus Cancellarius lectore quarta
libri sui de vita anime. Hoc inquit unum generale damus
documentum credere vix faciliter sapientiorum et bonorum
iudicio et extra munus eorum sententias non leuiter sibi forma
re scrupulos anxios et timidos fallor si non iubeat sa
piens psalm. iij. Habe fiduciam in domino ex toto corde tuo
et ne limitez prudentie tue. Et rursus ibidem. xxij. No
li transgredi terminos antiquos quos posuerunt patres tui
hoc precipue necessarium est apud religiosos respectu superi
orum suorum hoc est apud ignotos diuinarum legum. Quia etiam
iam iuniores quamque theologicis litteris imbuti tales debent
reuerentiam senioribus in quibus vita cum scientia concordauerunt
ut vix propter alias nouas suasiones quantumque appare
tes penam vix ferat cito contra determinaciones eorum as
sertiores. Virtus quippe que habet genitrix ex multis ex
perientis longe certius arte iudicat et operatur. Porro iudi
cium rationis sicut obtenebrat et lucida eius radiatio diu
fis viciat apponens per interposiciones nubilosarum passio
num et prauorum affectuum etiam in litteratis iuxta similitudi
nez solis nisi per nubes. Sic per pauca instructioz intel
lectus in scijs presertim diuinis causant non nunquam errozes
in eis que se totos deuotio tradere crediderunt dum volunt

plus sape q̄ sibi satis erat. Ad p̄ns etiā inducam⁹ exē
p̄ lum de medico cui⁹ a filiis aliq̄n parē debem⁹ sub pe
na peccati mortalis. dū ex transgressione sui a filij vel
scim⁹ vel pbabilit̄ a vehement nos inebriandos a dū
ter transgressuros legē dei. Narrat p̄ terea in autētica
p̄dicatoꝝ historia q̄ vitas f̄m d̄z. Ibidēq; i fert vne
rabilis ep̄s Slixponens̄ p̄ fati ordinis f̄e quō q̄dam f̄e
p̄dicti ordinis defunct⁹ p̄ mortē visus ē a quodaz vi
uente eiusdē ordinis f̄re admodū scrupuloso. Cumq;
scrupulosus viu⁹ int̄ cetera de sua a defuncto c̄t̄ con
scia R̄ndit q̄ vita funct⁹ fuerat. Consule discretos et
acquiesce eis. Simile repim⁹ fere in. b. Bern. legenda
vbi d̄z. q̄ int̄ b. Bern. discipulos erat quidē tan̄tis in
q̄etat⁹ scrupulis vt ad celebrandum nullo pacto au
deret accede. Dixit ei b. Bern. postq; illa p̄cepit. Vade
f̄e a i mea fide celebres. Obediuit discipul⁹ a scrupul⁹
ille ois p̄petuo discessit. S̄z. d. forte aliq; scrupulosus.
Stinā mihi talis ess̄ p̄lat⁹ q̄lis erat b. Bern. crederez
facilit̄ impari. Nūc vero dū sup̄ioris mei puā sapiē
tiaz aspicio non audeo meā a sciaz a salutē sue fide cō
mittē. R̄ndit Cancel. Quisq; ita dicis a sapis erras et
desipis. Non em̄ a misisti te a salutē tuā in man⁹ hois
qz prudens aut plurimū l̄at⁹ aut deuot⁹ s̄z qz tibi f̄m
regularē insatutōez p̄posit⁹ ē a p̄lat⁹. Quāobrez obe
dias sibi non vt hoī s̄z vt deo iubent̄ si tñ nō a tra d̄m
Et sepe tanto erit obedientia tua deo placētior tibiq;
fructuosior q̄nto ē ille indignior cui p̄t̄ d̄m nō i fugis
subici. Caueas ad extremū ne dū q̄ras securitatē nec il
laz adipiscaris a i grauē ruas diuidicatōis a p̄sumtō
nis foueā. Idē exp̄sse. d. Bern. li. de p̄cep. a dis. Si tāto
ope cauenda sunt scandala puuloꝝ quātomagis p̄la
torū quos sibi de⁹ equare quodamō in vtrōq; dignat̄
Sibimet imputat a illoꝝ tuerēt̄ a a tentum sp̄a
lit̄ a testās eis. Qui vos audit me audit a q̄ vos sp̄mit

me spnit. On non deniq; h ipm ex regula nostra phi
bet ubi ait. Obedientia q maiorib; debet deo exhibetur
Quãobrez quit qd vice dei p̄cipit homo qd tñ non est
certũ displicere deo haud secus accipiendum e omio.
q; si p̄ciperet de. Quid em̄ interest utrũ p se an p su
os ministros siue hoies siue angelos hoib; innotescat
suum bñplacitũ de. Sz hoies inq; facile falli in volũ
tate dei de reb; dubijs p̄cipienda ⁊ p̄cipiendo pñt falle
re. Sz quid h refert tua qui d̄scius non es p̄sertim cum
teneas cũ scripturis. qz labia sacerdotis custodiunt le
gez ⁊ sciaz eius ex ore requirunt. qz angelus dñi exer
cituũ est. Requiritur dixerim legẽ non c̄lez autentica
illa scriptura tradidit vel manifesta ratio pbauerit de
huiusmõi quippe nec p̄ceptor expectandus nec phibi
tor auscultandus e. Sz qd ita latere aut obscurũ esse d̄
gnosci vt in dubium venire possit vtrum nam deus
sit an aliter forte velit si non de labijs custodiẽtib; us
sciaz ⁊ ex ore āgeli dñi exercituũ certũ red datũ. A quo
deniq; potũ oia d̄silia requirent q; ab illo cui credita
est dispensatõ ministerioꝝ dei. Ip̄m p̄inde q; p dõ ha
bemus tan q; dñm in hys que aperte non sunt cõtra
deum audire demus. Vnde Ray. qui inter iuristas stri
cte valde videt fuisse conscie in sũma sua li. iij. de snia
p̄cep. diffi. ⁊ excõ. sic di. Virius siue efficacia p̄cepti est
qz subdit⁹ teneĩ de necessitate p̄cepto obedire p̄lati sui
alias peccat mortaliter. qz Oriolus ⁊ ydolatria dicit.
Vbi tñ si p̄cipiat aliquid contra deum nullo mō est
obediendum. qz tunc obedire d̄z quis magis dõ q; hoĩ
bus. Si tñ dubitat subdit⁹ vtrum sit cõtra deũ vel nõ
illud qd p̄cipit d̄z obedire nisi esset tale qd in quo nul
lo mō ess; excusabilis ignorantia puta articulus fidei
p̄cepta vel phibitões vel generale statutũ ecclesie. ad
idẽ e Gotfrid⁹ in sũma. Eaã ad idẽ e heinri. de Gan.
qd li. v. ij. q. xvj. d. Si ess; certũ q; p̄ceptũ superioris esse

contra deum esset detestandum. Sed in dubio an sit contra deum
precepto prelati standum est quod si est contra deum propter
bonum obedientie non peccat subditus peccat tamen prelati
xxiii. q. i. Quid culpa in fine ubi pulchre per Augustinum ver-
ba probant quod subditus excusat si obedit domino quando dubitat
subditus an sit bellum iustum vel iniustum.

Informatur sextas regulas et docet aiose con-
tra scrupulos pugnare et diffiniunt liberum
arbitrium voluntas ratio et similia. Ca. xviii.

Extra pinde regula ad euadendum inordina-
tos scrupulos ascie est scrupulorum aiosa abie-
ctio cum. s. sunt leues et sciuli contra efficaciores
alioz rationes vel contra autoritates prelati ubi
non est quid quod determinatum ab ecclesia vel in scriptura
manifeste tentum ut supra ca. xi. satis dictum est. Valent
ad horum inordinatoz scrupulorum abiectionem ea que sunt
dicta in precedenti ca. Unde Cancel. tractatu de pol. Nil
le surgunt apud aliquos tales scrupuli more canum ob-
latentes et lacerare minantes ipsos que volunt ire per viam
dei quos vincere et asperere melius quam per contemptum ne-
quim. Timor sit detestus iste timoratur et regularitate
non absque proprio presertim superioris consilio. Alioquin timor
inordinatus facit casum aut precipitat in consulta presumptio.
Sunt itaque nonnulli et plures qui fortis sunt fantasie que
propterea sepe trepidant timore ubi iudicant non esse timen-
dum. Tales debent inmiti consilio superioris et prudentium.
et contra talem ipsorum vacillatoem audacter operari. sic
enim plerumque vincet abibit quod. Qui vero renuit credere
superiorum et prudentioz consilio ad tales scrupulos de-
ponendos et agendum contra eos erant multipliciter.
Primo per supbiaz et arrogantiam proponendo iudicium su-
um et prudentiam alioz iudicio et consilio. Rursus tales vix
aut nunquam deuotioem habent solidam nec pacem conscie sue
a talibus. Ac pinde carebit locus anime sue hospite illo de

quo ppha dixit. q̄ in pace factus est locus eius. Et in tractatu de regulis moralib; dī. Consiliū salubre ē frequenter agere contra scrupulos leues & trepidos visitando eos ad alioꝝ iudicium q̄s ex consuetudine fiat homo robustus solidus & tranquillus in exercicio spūali Exemplum in domicatorib; & fumibularijs. Ad idēz in tractatu suo d̄ contractib; sic dī. Probabilis certitudo sufficit in moralib; vt non exponat q̄s se p̄iculo si aut dicant doctoz de celebrante missaz & similib; vbi requir̄ status gr̄e q̄ sufficit ad h̄ pbabilis coniectura. qz certitudo alia sine reuelatōe non habet̄ put̄ in motu. dī. Aristo. sūmendū esse certitudiez grosse & figurali ter q̄ certitudo non remouet in vna pte omnē pbabilitatē vel op̄inonē alteriꝝ ptis licz magis declinet ad istaz q̄ ad alias qd̄ sufficit p̄mo scrupulos & formidulos conscījs sepe consilium est assidue ī oppositum agere p̄serū ex impio & asilio doctoz. Hec ille. Ad idēz ē liber de eruditōe religiosoz cuiꝝ autor d̄z fuisse Hūbertus q̄ scrupulosos vocat pusillanimes in hec v̄ba. Sepe causa pusillitatis ē d̄plexio quā etiā augent cibi ex qb; hūozes melancolici generant̄. Augēt etiāz ex frequentā actu timendi. Augēt etiā eā nimīū ieiunium nimie vigilie vel nimia sollicitudo sardij vel alterius huiusmōi. Hūta hanc temptatōez v̄tile ē vt visionez quā timor ille inducit. non reputet conscīaz. Et eoīpō visionez ipsaz suspectaz habeat q̄ introducta est a timoē & sufficienti deliberatōe eam exāct cū timor cessauerit. Sicut em̄ ita impedit aīm ne possit cernere verū ita & timor. Et in hijs q̄ introductit pusillitas magis iudicio credat alieno q̄ suo. Cum vero visionez p̄ se vel p̄ aliū errozes dēphenderit audacter priꝝ contra talez timorem pugnet. Sicut em̄ timendo timidi ita audēdo audaces efficitur. Valet etiā vt ab hijs se custodiat que pusillanimitatē augent. Hec em̄ instrumenta sūt

demonis. Ideo utilis est oratio hec ibi. Docet autem scrupulos dubiosos sponere et assilia fixa tenere sacra scriptura. Eccle. xxij. ubi sapiens dicit. Sicut loramentum in lignum colligatum in fundamento edificij non dissoluetur sic et cor confirmatum in cogitatione consilij. Cogitatus sensatus in omni tempore vel metu non depravabitur. Sicut palee in excelsis et cimenta sine impensa posita contra faciem venti non permanebunt. Sic et cor timidum in cogitatione stulti contra impedimentum timoris non resistat. Sed quia multis scrupulis videtur difficile aut impossibile quod scrupulos deponant respectum quorundam acceptuum. Ideo opus est videre quomodo hoc est possibile habita usus rationis et voluntatis perfectum saltem. Pro cuius intellectu notande sunt diffinitiones liberi arbitrij impij eius dictaminis rationis et voluntatis. Est enim Cancellus de regum mora. liberum arbitrium facultas rationis atque voluntatis potens impare ceteris viribus cognitivis et affectivis primo rationi et quicquid voluntati cum certis respectibus. Impium liberi arbitrij est dominium rationis dictantis aliquid moris et voluntatis exequentis ipsum inferiores vires vel tanquam inferiores in hoc obediens. Dictamen autem rationis exprimit per verbum indicativum ut hoc est faciendum. Executio per verbum imperativum ut fac hoc. Ratio est potentia anime cognitiva respectu conclusionum deducibilium ex principijs libera libera secundum aliquos essentialiter sed secundum alios solum participative. Sed voluntas est potentia anime affectiva rationalis. hec ex cogitatione rationis potens ceteris omnibus equaliter se habere libere elicere actus suos immanentes. Actus autem immanentes sunt velle et nolle deliberatum et actu quidem medius suspensivus vel experimentativus. Nota preterea est regulam supra. viii. Capitulo. videlicet. Non omnis deliberans agit ex deliberatione anime. Rememorande sunt etiam diffinitiones scientie opinionis credulitatis et similiarum posite supra primo capitulo.

Docet laicius quomodo scrupuli sunt abi
ciendi.

Capitulum. xix.

Per intellectus igitur nominum significatōibus facile
erit videre quomodo quis potest et dicit scrupulos
aut et tamen non curando aut deponere non ra-
tionando. Pro quo advertendum id quod dicit
Wilhelmus pisiensis in de fide et lege in principio quod scilicet de operatōibus
intellectus solū credere bellum habet. Cōprehendimus autem
dicit opinari in eo quod est credere. Credere enim est vehemē-
ter opinari. Scire autem non habet bellum propter firmitatē
suā nisi sophistacū quod tamen lūiositate sua non tam vincit
quā velut nebula dissolvit. Cogitare autem bellum habet vi-
detur propter cogitatōes quae in peccatissime se ingerunt quod eui-
dentissimum et durissimū est in cogitatōibus blasphemie.
Sic et cogitatōes munde vix obtinent. Sicut. iiij. Cor. iij.
Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis sed
sufficiētia nostra ex deo est. Nec mirum hoc ergo cogitare vo-
luntarium est ideo bellum habet. Scire autem non est volun-
tarium quia in eis quae per se nota sunt et maxime in primis impōssio-
nibus non est in potestate arbitrii scire vel non scire propter proxi-
mitatē ipsorum ad intellectū et vehementē impōssionē eo-
rum quibus aliquo modo scire voluntaria sit ut scilicet inspice-
re libros et quod querere et ideo laudabilia vel non. Sed
obicitur. Sicut prima principia ingerunt sui sciant et certitudinē
sic prima probabilia credulitatē ergo credere non est
voluntariū in ipsis sicut nec scire in istis. Respondet creduli-
tas quantumcumque sit non tamen ingerit credulitatē seu fidem
ex necessitate hominibus intelligentibus et exercitatis cum ipsi
certi sunt non omne quod videtur esse verum esse vel etiā
simile vero etiā verum. Idem autem est probabilis quod verisimile
et idem quod videtur verum. Sapientū autem est tamen a verisimilitu-
dine et probabilitate quod a ficto et falso colore spiritus tamen et ca-
uere. Illud tamen verum est quod ille qui credit principijs silo-
gisticae ordinatis necesse habet credere conclusioni posita cre-

dulitate principiorum necessitate non absoluta Sed
conditionata voluntarium tamen simpliciter ē & libe-
rum de omni probabili ut ei cuius credat vel non cre-
dat. Quoniam nihil a deo pbabile est q̄ non habeat
disuasiones q̄ possit videri falsū aut saltē q̄ possit vide-
ri non esse credendum p̄pter p̄iculum erroris. Sufficit
em̄ sapiēti cū veritatē cōphendere non potest nō illuz-
di a falsitate & non errare atq; nō falli. Quēadmodū
& bellatoricū hostem superare nō potest satis est ei si nō
superet ab ip̄o. Et negociatori cū lucrum capere non pōt
si damnum euitet. Et ne putes philosophantib; leue
damnum credulitatis & opinionis errorem. Hoc em̄ to-
tis studijs effugere & tendunt ne. s. superent ab erroribus
& ne p̄ veritate quā cōrunt accipiant fallentē pbabili-
tatē aut p̄ verisimilitudine mendacium. Notandum
tū q̄ cogitare si nudum ē & solum cogitare informe ē
valde & materiale si non hz assensionē aut certitudiez
aut dissensionē. Unde nec ab ip̄a materia supra quā
cadit cōtūmāq; bona sit aut mala nūq; format aut
denōiat neq; vnq; hz ex ea laudē vel vitupium. Cogi-
tare em̄ cōtūmāq; horribile & cōtūmāq; detestandū
malum si nudum ē ut diximus non est malū sicut nec
videre malum est cōtūmāq; malum dumō vidē nu-
dum sit aut dlectatōe aut assensioe. Alioquin de⁹ ma-
lus esset q̄ oīa videt. Hec ille. Ex quib; patet q̄ q̄s pōt
p̄ liberum arbitrium opinionez aliā p̄ vel ratōnē seu
argumentū vel autoritatē p̄uas abicere cōtemne nolle
assentire aut suum actum de credēdo suspendere & hm̄
h̄ asciaz informare. Ad idē est Mat. de cracōnia li. de
rationali diuino p̄ opm vbi sic dicit. Hoc argumentū
non ē bonum nescio solue dubium qd̄ circa hanc con-
clusionē occurrit ergo de eo de ea dubitatē. Ratio ē. qz
magna dubia occurrunt circa cōclusiones geometricē
& infallibiliter demonstratos. Itē similiter circa fidei

conclusiones. Itē nulla materia tam facilis quin subtilit̄
inuestigantib⁹ occurrat in ea q̄ vix aliquā aut forte nū
q̄ p̄nt plene dissolui. Sū conclusiones fidei vel ratōi seu
argumento q̄ fidei r̄sona sunt aut ratōi q̄ euident̄ ē et
generalit̄ a p̄bata vel alia r̄similis mens indubitant̄
adhereat. quousq; eā vel magis euident̄ aut fortis ra
tio occurrat q̄ etiā ante assensū plene diu p̄bet. Et si h̄
q̄dez facerent non tam multa vacillaret. S; q; multa sta
tim volūt vacillare q̄ cito occurrat dubiū vel argumē
tum qd̄ nesciunt solue. Ideo multa errorib⁹ implican̄.
r̄ dubijs ac infirmāt in fide r̄ se sciolos putant qd̄ pei
us est vel alijs oñdunt. Hec ille. Vnde intuemur q̄si i
luce q̄les sint de q̄bz d̄r Eccle. xix. Qui facile credit est
leuis corde r̄ minorabit̄. S; quid de illis q̄ p̄pter dese
fectum naturalē vel accidētalez melancolie vel manie
scrupulos deponere non p̄nt. De q̄ infirmitate natura
li dictū fuit supra tractatu isto ca. iij. r̄. v. R̄ndet̄ q; de
us neiez obligat ad impossibile hm̄ Iero. r̄ in h̄is q̄
non subsunt libero arbitrio. hm̄ p̄hlm̄ Nemo laudan
d⁹ ē nec vitupand⁹ r̄ p̄ d̄ns talib⁹ nec meremur nec d̄
meremur. Naz Cancel. tracta. de pol. de talib⁹ r̄ simili
bus sic dicit. Dicunt doctores aliq̄ q̄bz assentio q; ali
quā nō tam meritoriiū ē credere sicut velle credere nec do
lere sensualit̄ de peccatis sicut velle dolere r̄ non posse
p̄bat p̄ Psal. q̄ d̄i. Desiderium paupm̄ exaudiuit d̄ns
p̄paratōez cordis eo; r̄ audiuit auris tua. De⁹ inquit
ita iudicat nos hm̄ superioris ratōis arbitrium volūta
tez r̄ iudiciū r̄ non hm̄ ea q̄ nobis inuitis atq; contra
nitentib⁹ porcio sensualitatis inferior aduehit r̄ pdu
cit q̄lia sunt volubilitas ymaginatōnū fantasia; r̄ sa
mul⁹ insup carnis illecebrosus aut vindicātes vacil
latōes. Preterea timide r̄ icerte sūt cogitatōes n̄re su
per agendis r̄ sup̄ eis credendis q̄ n̄tis neq; sensib⁹ at
tingim⁹ r̄ similia Decipiunt̄ ex h̄ multa ex simplicib⁹

disanguere nescientes inter ea q̄ portio aīe superior agit
p̄ sensū & ea q̄ portio inferior patit̄ absq̄ superioris as
sensu. Darent itaq̄ tales sepe alijs salubre consiliū q̄
nesciunt illud p̄stare sibi. Quare sic ē. Quid turpaz certe
passionū simul irruētū tumulantē & rixantē. hec ille

Septima regula declarat valens ad depo
sitionez scrupulorum p̄ epikēyā cuius p̄rie
tates ponunt̄ Et octuplex doctrina s̄m eam
dat̄ quarum tres declarant̄

Ca. xx.

Ep̄ia ex eodē postrema regula p̄ scrupulo
soz d̄positōe necessaria est p̄ceptoz discreta
& epikēyā seu interpretatio vel declaratio.
Equitas em̄ di. Cancell. ubi su. quā n̄ iat p̄hus Ep̄i
kēyā p̄ponderat iuris rigori ut incunt iuris p̄ia. Est
aut̄ Equitas iustitia pensatis oibz circūstancijs p̄tici
laribz dulcoe mie t̄pata. Hoc intellexit q̄ dixit. Ip̄e ete
r̄m leges cupiunt ut iure regant̄. Et sapiens Noli es
se iustus nimis alioquin sūma iustitia sūma iniustitia
fit Ambulandum em̄ est in virtutū doctrina via r̄gia
ut ne strictū fiat dei mandatū nec latius q̄ ip̄e manda
uerit q̄ uis inde sūmere possint aliq̄ aut malitie vela
men libertatis. Aut extra in desperatōez corruē. Non
t̄n oibz p̄ oī t̄pē & loco asserim⁹ omnē veritatē. Est i
q̄ t̄ epikēyē virtutis d̄siderare non nudū de se p̄ceptū.
s̄ circūstantias omnes p̄ticularit̄ ip̄m nescientes. S̄m
pl̄us. v. Ethic. Epikēyā ex̄ns interpretatiua legum est
melior q̄ iustitia legalis. Itaq̄ s̄m hanc virtutē p̄cep
ta dei & ecclesie ac p̄latoz seu iudicū benignit̄ interpreta
ri possum⁹. Nec valet si in d̄trariū dicat̄ q̄ ei⁹ est leges
interpretari cui⁹ ē addere. Esto em̄ ut di. Joh. de Tam. li.
xiiij de d̄so. theo. q̄ in foro causaz interpretatio nō suf
ficiat nisi q̄ fieret a p̄cipio vel a legis latōne b̄n t̄n

sufficit virtus epi. i. foro & scie nō solū circa p̄cepta hu-
mana s; etiā circa p̄cepta diuina. & tāto magis circa
diuina q̄nto magis de? rationabilior ē magis q; benī-
gnus q; q̄cūq; ali? legislator. Vñ hm cundē p virtutē
epikepē octuplicē doctrinā scrupulose & scie p̄ficiam
colligē possum?. Prima ē q̄ inter duraz & benignā cir-
ca p̄cepta sniaz p̄ benigna ē poti? ceteris p̄ib; inip̄ta-
tio faciēda vt p̄ Wilh. ca. xi. & alios supra patuit. cui?
ratio ē. qz p̄cepta dei nō sūt ad tollendaz omnē dul-
cediez spūales c̄lis certe tollit. qñ q̄s nimis scrupulo-
se p̄cepta interpretat & timide nimis. Naz sicut tinea ve-
stimento & vermis ligno ita tristitia viri noz cordi p̄-
uer. xxv. Qd Cassi. li. ix. Insatutoz de vitio tristitie lo-
quēs sic expoit Satis in t̄t euident ac pprie vim noxiū
hui? ac p̄miciosissimi vitij spūs diuin? exp̄ssit. Vestimē-
tum esu tineaꝝ attactu nulli? p̄cij vel honesta vsus po-
terit vlteri? h̄re & meritiū. Itadē q; lignū v̄mib; exara-
tum non adornatū vel mediocris edificij. s; ad abu-
sionē ignis merbit̄ deputari. Ita igit̄ & aīa q̄ edacissi-
mis tristitie morib; deuorat̄ inuālis erit vel vestimē-
to illo pontificali qd vngentū spūs sancti de celo descē-
dens pri? in barbaz aaron deinde i oraz suā solē susci-
pe sancti David vaticinio p̄hibet̄ hm illud. Sicut vn-
gentū in capite qd descendit in barbaz barbaz aaron.
qd descendit in oraz vestimenti ei?. S; nec ad strutōez
templi illi? spūalis atq; ornatū poterit p̄tine Cuius
Paulus architectus posuit fundamentū. d. Vos estis
templum & spūs sanct? hitat in vobis. Quo & tra xp̄s
Mat. xi. di. & solando. Venite ad me oēs q̄ laboratis
vos & onerati estis & ego reficiā vos Dicit b. Hilarius
legis difficultatib; laborantes & peccatis seculi onera-
tos ad se aduocat. Et postmodum de iugo euangelij
subdit. Iugum em̄ meū suauē ē & onus meū leue. Se-
cunda doctrina hm virtutē epikepē ē q̄ nec de? nec ec-

ecclesia intendit per sua precepta obligare ad vix possibile
alicui vel sibi Unde S. Tho. sup. iiii. di. xvij. di. Pre
cepta iuris positivi non se extendunt ultra intentioez
precipientis que est finis precepti h aut est caritas 7. i. scde.
q. ixx. Nullus obtinet ad impossibile. Illud aut impos
sibile ad quod nullus obtinet videtur secundum virtute epikeie in
lege noua que est perfecte libertatis interpretandum non solum
de absolute impossibili sed de eo etiam put dicti doctoris
sonant verba quod vix est possibile utpote nimiam huius
difficultate. Alias non appetit cum intelligi possit illud
christi solatoriium onus meum leue. Quo enim leue dicitur quod
multum vel nimis est difficile. Tercia doctrina est Nec
desine ecclesia intendit mediantibus suis preceptis aliquem
obligare ad hoc quod sit fatuus. i. talia precepta loco 7 tpe non
obligant quia eorum obseruantia foret ridiculosa saltim
apud discretos 7 bonos viros. Patet illud ex simili de
votis ex diuino precepto deo reddendis ad quod deo redde
nda si sint stultitia ut dicunt doctores dicitur nullus obtine
tur. Autoritas est ad hoc late Immo. in glo. supra ca. No
uerit sen ex. 7. e. ti. cum medicinali li. vi. Ratio etiam potest
assignari quia precepta ecclesie dantur ex caritate quod saltim pre
sumendum est etiam presumendum. Sed quod ex caritate est
statutum non dicitur contra caritatem militare ut ait b. Bern. li.
de preceptis 7 dif. Militarent aut precepta ecclesie contra cari
tatem si obligarent ad sui obseruantiam in casibus quibus
ea obseruantur fatuum aliquem iudicarent obseruan
tem vici boni 7 discreti ac deriderent.

In quo residue quinqz doctrine deducunt Capitulum. xxi.

Quarta doctrina que vult absolui a debito ali
cuius precepti faciat in materia eiusdem notabi
liter ultra debitum. Hoc enim faciendum quis scire
debet firmiter se absolutum fore a debito. Exempli gratia
teneat ex precepto diebus dominicis 7 festiuis a suis libus

opibus abstinere. Si aut pluribus diebus in ebdomoda iure
etiam regulariter a huiusmodi opibus vacare desuerint. nec
tamen vacando deo et orationibus intendendo deo et casu te
tingat in die festivo quando ob necessitate aliquid op
ari dummodo sine scandalo notabili fiat te propter hanc gravita
ri in conscientia non oportet. Patet hanc in simili. Nam si quis te
netum alicui in quibuslibet et pro modo muneris. 20. 100. vel
mille marcas liberaliter ei daret nunquam talis bene deberet
supponere quod de. v. solidis alias soluendis quantitas esset.
Est enim deus in infinitum liberalior et clementior hominibus. ad
idem satis expressum est Cassi. col. pa. col. abba. Theonis. ca.
xiii. et in multis locis probando quod ieiunia et alia huius
modi pro loco et tempore servanda sunt et moderanda. Quadra
gesime inquit lege que iustus est atque perfectus non tenet nec exi
gui huiusmodi canonis subiectione contentus est que pro perfecto illis
que pro totum anni spatium deliciis vel negociis secularibus
implicanti ecclesiarum principes statuerunt ut hac legali qua
dragesime necessitate et stricti hijs saltem diebus domino va
care cogeren: ac diebus vite sue quos totos quasi festivos
quosdam fuerant voraturi vel decimas domino dedicarent.
Ceterum iusta que lex non est posita que spiritualibus officiis non
exigua illas. i. decimas propter se totum vite sue tempus im
dunt quia liberi sunt a decimarum legali functione. Idcir
co si eos superueniens honesta et sancta necessitas coar
tauerint audet statum ieiunij absque ulla disceptatione.
layare. Non enim decimarum ab eis exiguitas mutuat. que
omnia sua domino secum propter obtulerunt. Quod profecto absque
summo fraudis reatu ille non poterit. que nihil volunta
rie offerrens deo in excusabiliter solue decimas suas le
gis necessitate appellat. Illud tamen verbum Cassiani vide
licet quadragesime lege que iustus atque perfectus est non tenet
sane intelligendum est sic videlicet quia non tenet eam
sicut licet et deo rigide et oneroso observare quod minus ip
sas sicut virtute epikope interpretari valeat se pro loco et

repe dumō non contra intentōez legislatoris huaē pos
sit & etiā in uerare. Per ad quidē nō remouet cūm qn
tum ūq; iustus de lege dūi seruare teneat p̄cepta eccles
sie sane intellecta hm intentōez p̄cipien tis. Ex p̄missis
igū patet q; quis absolui potest p̄ tpe a puo debito.
p̄ h̄ quide; q; in eodē genere notabiliter facit ultra de
bitum maxie in casu quo an illud puum sit vel nō sit
debitū dubitant. Quinta doctrina q; in dubijs bono;
rum uita alijs dz esse uiuendi regula pu: ta dū est su
pra ca. xvi Ratio est qz tales hm uirtutē epikeyē pre
sūm debent h̄re rectum iudiciū. Sexta doctrina In
hijs que solū sunt mala qz p̄hibita multū excusat vel
in toto vel in tanto dsuetudo p̄mo in casib; ex vi ratio
nalis dsuetudinis p̄sertim si p̄scripta sit est cōtra ius
scriptum sepe faciendum. Ratio dicti e; sicut epikeyā ē
moderatiua vel interp̄tatiua legum sic & dsuetudo est
optima legum interp̄tes si depositis legib; sermo fiat.
Et in de uita aīe dicit Cancell. Omnis lex hūana uel
positiua potest abrogari in eo q; necessario p̄cipat.
cū naturali & diuina. Hec aut abrogatio fit p̄ dsuetu
dinez oppositaz. Juxta qd̄ dicunt iuriste & uerū ē q; cō
suetudo est optia legum interp̄tes. Nec vnq; dicenda ē
corruptela ubi nisi leges diuinaz aut naturalē ledere
uincit. Naz sicut dsuetudo dz altera natura sic lex cō
suetudinalis cōsi lex naturalis hūda est. Sic tñ abroga
tio ei; sicut aliaz dsituationum p̄ exp̄ssaz aut interp̄
tatiuaz reuocatōez factaz ab illo q; addendi habuit p̄tā
tez fit deniq; abrogatio causa mā fesse damnositatis
si lex ista huaret. Patent hec oīa ex descriptōe & additōi
bus legis bone. Qm̄ honesta esse debet iusta possibilis
iueta naturam & consuetudinem patrie loco tpi q; cō
ueniēs necessaria ualis & manifesta ut habet ex dictis
Psidori. Ex hijs liquide constat q; temerarium est et
iniquum uelle omnia decreta siue ecclesiastica siue ci

uilia ad omne tempus ad omnem gentem & patriam
extendere. Quia lex quae per vno tempore loco aut personis es-
set utilis in alijs tunc loco & personis impossibilis aut ex
damnosa r' mo velle sic omnia statuta stabiliere homi-
num est delictantium & quasi contendendum ut opposi-
te leges simul obsecuent. Preterea positum est in de-
cretis di. iiii. Quod leges instituantur cum promulgantur firmantur
cum moribus & tentius approbantur. Igitur per argumentis
a contrario sensu si moribus veterum nequaquam approbantur
ille nullum habet firmitermentum. Et ita populus multum
habet in sua potestate dare robur aut tollere in seculum
ab initio. Quantum autem de tempore sit necessarium ut con-
suetudo vim legis habeat vel abrogare habeat legem
dicimus inquit ubi non est taxatum tempus a legibus
alijs debeat fieri abrogatio prout sapiens iudicabit nunc
citius nunc tardius iuxta necessitatis aut utilitatis quali-
tatem. Veritamen et consuetudo est altera natura le-
ges assuetudine etiam in naturis veteres non debent absque
manifesta necessitate vel utilitate vel tolli vel mutari.
Secunda doctrina homo potest informare conscientiam
suam dicitur De. de Pa. super. iiii. di. xviii. quod ubi ho-
mo non peccat mortaliter neque incurrat sententiam
excommunicationis iuris. Excommunicatio enim de-
bet esse in ecclesia sicut illud quod debet esse in civili et
illud debet esse in ouili quod est necessarium ad bonum
gregis. licet videat nocivum vni ouili. Si enim ouis mor-
bida est curet si potest. Si non potest expellat ne totus
grex inficiat. Et sic ut ouile christi sit sanum nam mor-
bidum quando vna ouis mortali morbo laborat mo-
tionibus moueatur. Si autem per contumaciam appa-
reat insanabilis plaga eius. Tunc ab ouili abicienda
est ne contagione pestifera plurimos perdat. Unde apo-
stolus prima Corinth. v. Huius tradidit sathan in

interitum carnis vt spūs salu⁹ fiat ei⁹. s. x. alioz. Et
quo sequit^r q^d excomunicatio non nisi p^r mortali pec-
cato dz infligi qz ille solus iudicio ecclesie est p^rscinden-
dus qui iudicio dei credit^r p^rcisus. Vnd^e cū s^{ua} iuris nō
iniusta potest homo informare d^e sciaz suaz q^d vbi hō
non peccat mortaliter nunq^m incurrit s^{ua} iuris. quia
iniuria dicit^r esse quod non iure fit. non dz a^ut vnd^e iu-
ra na^unt inde nasci iniuriosa excomunicatio. Vñ cū sit
iniuriosa excomunicatio q^d fit sine mortali. Ideo nō
est s^{ua} iuris vbi nō est peccatum mortale. Vt aua do-
ctrina p^rterea potest addi cū tradit Johan. de tam.
in libro de culpa x gratia. q. xv. circa finem materie
conclusionis tercie. Vbi centra eos q^d dicunt ex^e s^{ua} s^{ua} die
teneri cuemlibet post peccatū mortale etiam d^e tritū cō-
fiteri ante iuramentū sumētes sic dicit Si inc^r de h^{is} ess^e
d^e s^{ua} s^{ua} etiam generalis x vni legis h^{is} tū illa vim
legis non excedit x in obligando vel arando. Et idō
in quo aūq^{ue} casu p^rtermittens facere h^{is} q^d l. x imponit
posset excusari a peccato puta qz h^{is} faceret sine d^e tritu
x p^r virtutē epikēyē q^d ratione piculi alia^u considerati
potest fieri contra verba legis s^{ua} q^d pulchre decla-
rat S. Tho. q. xvij. art. vj. Et in sc^{da} sc^{da} q. j. 2o ar-
j. In eodē casu vel d^e simili posset intermitti talis con-
suetudo absq^{ue} peccato puta si etiaz p^rtermitteret absq^{ue}
d^e tritu x p^r virtutē epikēyē attendendo piculum a^u est rāō mī-
mie inuolutōis exronce d^e scientie. Vnde etiā Hosti. de
d^e s^{ua} s^{ua} pa. j. circa finem dicit sic. Generaliter abi-
trario vbiq^{ue} consuetudine seruata a^u piclitate
non valet. Hec hosti. Quod potest intelligi vel simpli-
citer vel in casu q^dre tē. Hec Johan. de Tam.

Poc^z scire quō p^rcepta diuina x hūana li-
gent. Diffiniunt^r leges diuine x p^r conclusiones
fit p^rceptorum aliquorum interpretatio.

Capitulum. xxiii

Verū ut scrupulosi p̄ p̄cepta non ultra q̄ sic
neceſſe ſe artari putent de eiſdē quō ligent cōn-
tum qñ ubi ⁊ q̄liter. Notande ſunt primo le-
gum diffinitōes ſeu p̄ceptoz Cancellarij dū-
ter deinde ꝛcluſiones eiſdē. Eſt igit̄ lex multiplex. c. ue-
daz eterna ſiue p̄ria. Alia naturalis hoīm. alia diuina
hoīm. alia priuata. alia poſitiua. alia ciuiliſ ⁊ tyaliſ
Alia ciuiliſ ⁊ ſpūaliſ. Alia caritatiſ. Lex em̄ in genē
eſt recta ratio practica hm̄ quaz mot⁹ ⁊ opatōes rez
in ſuos fineſ ordinatē regulant̄ vel eſt ipſa talis regu-
latio in quocūq; lex eterna ſeu prima eſt bñplacitū ſeu
voluntas ſup̄ma dñi dei p̄ſtituentiſ reba ſe conditiſ
fineſ ſuos ⁊ motiſ ⁊ opatōes ad illaſ. Lex naturalis
hoīm eſt dictamen legiſ practici qđ nat⁹ eſt h̄re cui-
bet homo non impedit⁹ in uſu ratioſ nec diſpoſitiōe
corpis nec ex diſpoſitiōe vicioꝝ. Lex diuina pp̄rie ē in
hoīb⁹ ⁊ eſt lex p̄ diuinaꝝ clementiā acceptaz ad regimē
plurimoz p̄ fine bñtudinis p̄ncipaliter ordinata. p̄-
mum ponit̄ ad d̄raz legiſ priuate. aliud ponit̄ ad dif-
ferentiā legiſ iudicialiſ in antiq̄ lege. Lex priuata eſt
p̄ diuinaꝝ reuelatōez accepta ad regimen p̄ſone ſingu-
lariſ vel paucoꝝ. Eſt aut̄ diuina reuelatio illūiatio
humane nature rōnaliſ ad quā hñdaz vel modū hñ-
di ip̄a de dñi curſu ſibi indito non attingit. Lex hūa-
na ſiue poſitiua ē lex p̄ ratioez ex lege naturali dedudā
in ſequentiſ p̄babilib⁹ ad fineꝝ debitū humane crea-
ture. Dicit̄ aut̄ p̄babile qđ plurib⁹ ⁊ maxie ſapientib⁹
app̄et rez. Lex ciuiliſ ⁊ tyaliſ eſt lex hūana ad finem
naturalē ſocialiſ vite bñ regende immediate vel p̄n-
cipaliter ordinata ⁊ p̄ illum q̄ curaz dñitatis gerit ſuf-
ficienter p̄mulgata. Sed ciuiliſ ⁊ ſpūaliſ ē lex hūana
ex p̄ncipiſ creditiſ vel ratioe notis p̄babiliter dedu-
cta ad finem naturalem immediate ⁊ p̄ncipaliter ordi-
nata p̄ illum vel illoſ q̄ curaz hñt dñitatis ſufficient̄ p̄

mulgata. In hijs omnibz p regula tenendum est Qd
omnis obligatio finaliter reduci ad dictamen liberi
arbitrii diuini sic volentis obligare creaturā cuod di
ctamen nobis innotescit vel in lumine fidei vel gratie
infusaz vel in lumine naturali signato sup nos. Vnd
practica iudicia ratōis habem⁹ aut p lūia sciētiarum.
tam diuinaz q̄ hūanaz ex duplici lūie priori emanā
tium. Aut postremo p expiēte multiplicis luminosū
documentū p quod fit vt virtus q̄ ars certius opetū
Est etiam hic aduertendum q̄ in principijs morali/
bus fit recessus q̄n̄z a notioribz ⁊ q̄si a posterioribz ve
ex hijs q̄ videmus in humana politia assurgendo ad
diuinaz legem. Quidō q̄ fit contra a priori cōsiderans
do eas leges que natura sunt notiores q̄lis est lex eter
na. Hijs pmissis fit hec prima conclusio. Solus deus
⁊ nullus alius absq̄ dimissione eius potest directē ⁊ p
se obligare hoīez alicueq̄ etiam sibi subditū absq̄ eius
⁊ sensu libero ad actus interiores ⁊ latentes habendos
Solutus quippe deus potest de talibz iudicare. Alij autē
non nisi ex eius mā doto ⁊ reuelatōe sed tm̄ de exteriori
tibz. Notanter vero dicit directē ⁊ p se absq̄ consensu
libero quia indirectē ⁊ p accidens vel ex consensu sub/
ditū h potest fieri nisi ab interiori pcedat. Secda con/
clusio est. Quomāz ratōnale est vt nullus homo ali/
quid p̄cipiat nisi illud de quo potest agnoscere iudi/
cialiter hm̄ modum suum in foro suo. Ideo t̄o finis
⁊ intentio legislatoris non cadunt sub obligatōe sub
diuoz s̄z tm̄ opatōes exterioris p̄ceptoz. Et ita di
cetes horas aut ieiunans in peccato mortali aut intē
tōe sinistra vel absq̄ intentōe absoluit se a p̄cepto ce
lesie. s̄z nō apud d̄m de negligētia aut p̄uersa intētōe
sepius excusat. Tercia conclusio Dispensatō p̄latoz q̄ ē
iuris d̄nis relaxatō q̄dam seu mitigatō locū h̄z p̄cipue
circa p̄tulares casus ⁊ p̄sonas singulares qm̄ aliqua

Statuta sunt p̄ dūitate q̄ huic p̄sone vel illi ⁊ in isto ca-
 su vel in illo non ita d̄grue d̄inoscunt̄. Quarta conclu-
 sio. Consentire censendi sunt supiores saltē interpt̄a-
 tiue in obligatōe legum suaz posituaz q̄n̄ passim ca-
 diu non obhuari scire p̄nt. ⁊ nec verbo nec facto recla-
 mant. Quinta conclusio. Lex non instatuit nisi dum pro-
 mulgat̄ neq; vigorez hz. nisi cū vtentiū morib; a p̄ba-
 tur. ⁊ h̄ si sit lex pure positua ad populi regimen. Se-
 cus de diuina atq; naturali dicit̄ ⁊ tra quas non ē pre-
 scriptio vel ad oppositū ⁊suetudo s; t̄m̄ corruptela. Se-
 xta conclusio. In oī lege q̄ntūamq; positua b̄n̄ insti-
 tuta aliqd̄ est de iure naturali ⁊ diuino vt q; expedit
 hoīb; legib; regulari q; q̄ pt̄atū resistit dei ordinatōi
 resistit ⁊ similes. Septima conclusio decernē ius natu-
 rale ⁊ diuinum a posituis sicut est difficile ita maxie ē
 necessariū ⁊ vāle in oī doctrīna morali ⁊ politica. Et
 h̄ fieri nequit p̄fecte absq; sacra sapia q̄ legib; eter-
 nis mittit̄ atq; fundat̄. Octaua conclusio Ecclesiastici p̄-
 lati respectu diuinorū p̄ceptoz ⁊ regule euāgelice nul-
 lo mō d̄ditores sunt s; dumtaxat q̄dem interpt̄atores
 expositores p̄cones doctores q;. Nona conclusio. Inter-
 pt̄atio ⁊ limitatio vel expositio p̄latoz in lege diuina
 q̄ diu p̄lati non d̄gnosunt̄ abuti sua pt̄ate suscipiēda
 est reuerent̄ tam q; lex est. Abuterent̄ aut̄ si manifeste
 imponerēt onera nimis graua ceruicib; populi xp̄ia-
 ni vt si ad festuandū quōtidie vel ad statuta q̄lia ha-
 bent religiosi omnes passim resist̄ngere quererent.

**Declarat peccatorū mortaliū ⁊ venialiū
 d̄raz diffinitōes ⁊ p̄rietates. Ca. xxiii.**

P Roinde qz timorate conscie scire vellent in
 quolibet casu vbi esset peccatum mortale Et
 veniale vel nullum. Idcirco quid de hoc sen-
 ciendum sit restat declarandum. Vbi notāz
 dū h̄m S. Tho. ⁊ alios circa di. xxiii. scđi. Qd̄ omne

peccatum est deuiatio ab aliq̄ lege naturali vel diuina.
vel quacumq; alia lege recte posita. Et quia omnis lex habet vim
coactionis per penas. Alioquin frustra ferrentur leges si
eas liceret impune transgredi. Ideo secundum unamquamque legem
peccatum dicitur mortale quod pena mortis damnatur veniale
vero quod leuiori pena puniuntur. Sicut Augustinus in octavo libro super
Iohannem dicit. Crimen est quod damnatur meritis. Licet autem
propter mortem sit priuatio vite corporalis tamen ad quandam si-
militudinem priuati finaliter diuina visione et incurre
penas gehenne mors dicitur. Et sic ipsa visio vite dicitur per
Christum Iohannem xvij. Hec est inquit vita eterna ut agnoscant
te. Unusquisque enim dicit vitam suam consistere in eo in
quo delectatur. Ideo propter summam delectationem que est in
visione beata in ipsa dicitur vita nostra consistere et in eius
priuatione tamen gehenne afflictione mors. Sic ergo quo ad
theologos quorum est considerare humana opera quantum
regulatur lege diuina peccatum mortale dicitur quo quis habet
penas meritis. Sunt autem quedam peccata mortalia ex ge-
nere actus. quedam venialia ex genere actus. Vocando ge-
nus ad rationem quare sortitur actus ex materia vel obie-
cto. Et sic veniale distinguitur contra mortale iuxta di-
stinctionem materie in qua peccatur. Hoc modo est peccatum est
quedam infirmitas anime. Et ideo sicut in morbis morbus
ille dicitur mortalis qui infallibiliter inducit priuationem
vite corporalis. Sic in peccatis illud dicitur mortale quod in-
ducit priuationem principij vite spiritualis. Veniale autem
dicitur illud quod tale priuationem non inducit. Principi-
um autem quo viuimus spiritualiter est caritas per quam homo
bene ordinatur ad deum et ad proximum et ad seipsum.
Et ideo inde est peccatum mortale ex genere suo quod
repugnat dilectione dei proximi aut sui. Deum ut facere
contra fidem caritatem et spem peritium committere
et sancta quo ad tempus et alia sacra violare que prece-
piuntur in tribus primis mandatis decalogi. primi sicut dicitur

honore pntum homicidio mechia furto falso testimo.
7 similia q̄ sunt contra pximum. Sui vero vt in acti
bus interioribz q̄ d̄phendunt̄ in vltimis duabz māda
tis sz non cupisces rem 7 vxorez pximi 7 similiū.
Hec em̄ 7 similia p̄uertunt debitū ordinez subiectōis
ad deum 7 fedus hūane societatis ad pximum p̄ter
qd̄ ex genere suo sunt mortalia peccata. Qñ vero vo/
luntas peccantis fert̄ in illud qd̄ in se c̄dē d̄tinet quan
daz inordinatōez. 7 tñ non d̄trariat̄ dilectōi dī aut p̄
ximi nec tollit ordinez debite subiectōis ad d̄m nec fe
dus hūane societatis ad pximum sicut vbum ociosuz
risus supfluous 7 similia talia dicunt̄ venialia ex gene.
Ad h̄ videt̄ accedē dictū Rich. de san. vi. li. de dīa pec
cati mortalis 7 venialis vbi dī. Mortale peccatū ē qd̄
a q̄ouis non potest d̄mitti sine grandi corruptōe sui
sine graui lesione pximi 7 sine magno d̄temptu dī. Ce
tera vero oīa vident̄ mihi venialia. Sup̄ quo dī. Au
reol. c. dli. ij. q. xv. Ex isto videt̄ posse accipi q̄ mor
talis est iordinatio grandis valde ac p̄ h̄ opposita or
dinatōi non p̄ue sz magne 7 necessarie ad finez p̄se q̄n
daz. Veniale aut̄ deordinatio leuis 7 pua 7 p̄ h̄ oppo
sita ordinatōi vtili siue d̄grue vel accomode. nō aut̄
ad attingendum finez necessarie. Ad idē videt̄ esse S.
Tho. d̄tra genti. li. iij. ca. i. sic dī. Peccat̄ mortali tē
quando totaliter intentio mentis abrumpit̄ ab ordie
ad deū cui est vltimus finis bonorum. In eo autem q̄
mortaliter omnino auertat̄ intentio voluntatis a fine
vltimo. In eo aut̄ qui venialiter peccat̄ manet̄ intētō
duersa ad finez sed alic̄liter impedit̄ ex h̄ q̄ plus debi
to inheret̄ hijs que sunt ad finez. Hec Tho. Et ibi ex
intentione conat̄ ū tradere dīam peccati mortalis a
veniali. Differunt ergo mortalia peccata a venialibz
similiudine multo 7 actū aliorum defectuoso 7 videli
cet sicut d̄mestio cibi mortiferi a non mortifero. Sicut

vulnus letale & mirabile p naturaz a curabili p natu-
ram. Sicut infinitas certitudinaliter mortez inducēs
ab infirmitate vitaz non priuante sz sanitatez p pte
adimēte. Sicut offensa p qua quis ab aliq̄ sciuitate
p̄tuo exilio & carceri damnat̄ & morte plectit̄ ab offē-
sa que t̄palem penaz meret̄. sicut act̄ quo omne lumē
oculis subtrahit̄ ab act̄u quo oculi p̄ medium subt̄le
lumen intuent̄. Sicut infectio radicis alicui⁹ a lesione
ramusculi alicui⁹ in eadē arboze. Et sicut cursor in via
vadens in atracium termino ad quez ad eum qui vee-
sus terminum ad quez vadit claud⁹ stans vel paulisp̄
a via deuians.

Quod p peccatum mortale caritas pdit̄
& qd̄ scire non possumus sp̄ ubi sit peccatum
mortale p̄mo quā piculosum sit illud diffini-
re ostendit̄.

Capitulum .xviii.

Et p̄missis & p̄ eozū latiori declaratōe & mā-
festatione ponūt̄ conclusiones. Prima habet̄
caritatis ē vita aīe. Patet p̄ Augu. iiii. d̄ tri-
ca. ix. dicētē. Mors spūs ē a deo deseri. mors
corpis a spū deseri. Nec intelligas deum separi ab aīa
absolute. Est em̄ aliq̄lis p̄ntia di sp̄alis aīe ip̄i fm̄ ali-
quem effectum dei sp̄alez p̄ quez deus aīaz viuificat.
Talis aut̄ effectus est caritas. Quia null⁹ effect⁹ sine
caritate v̄z vt̄ d̄z. i. Corinth. xiii. Sepat̄ aut̄ de⁹ cū ef-
fectum talem sui subtrahit̄. Secunda conclusio. Nullus
actus de genere moꝝ in hūte vs̄um rationis ē simpli-
citer indifferens nec quo ad bonitatez moris nec quo
ad meritū vel demeritū saltē boni t̄palis. Satis patet
p̄ S. Tho. i. sc̄de. q. viii. Idō q̄ nimia negligit̄ paulatū
decidz. Nā & veiale peccatū & si nō p̄mit̄ de p̄ se vitaz
ḡt̄ ē q̄ ē vita p̄ma ifirmat̄ tū opatōez ei⁹ q̄ est vita aīe
sc̄da & ad mortem si multiplicetur disponit̄ retardat̄

q̄ a p̄fectu meriti ⁊ ab acceleratōe visionis dei. In
via em̄ dei non p̄gredi regredi est. Tercia conclusio.
Deus vitaz ab aīa non subtrahit nisi aīa prius vitaz
deserat. p̄bat̄ p̄ Augu. in de ve. ⁊ fal. p̄nia dicente an-
te finez. Deus cui semel incipit b̄nifacere nisi derelinq̄-
remus eum eiusq̄ b̄nifitium q̄d oīno n̄m est cū prior
sic inspirando cogit̄ ex necessitate iuste mie neminē pri-
us posse relinquere. Non em̄ sui est relinquere nisi reli-
quentē se. Idem in de natura ⁊ gra. Deus non deserit
nisi deserat̄ vt pie iusteq̄ viuāt. Et. xij. de ciui. dei cap.
xv. Aliq̄n̄ aīa deserit̄ vita sua que illi deus non est de-
serta est vt deseret sed vt deseret̄ deseruit. Ad malū em̄
prior est voluntas ei⁹. Ad bonum vero prior est volun-
tas creatoris. Quarta conclusio. Licet in multis scire
q̄s teneat̄ vbi cōmittit̄ peccatū mortale null⁹ tū tenet̄
scire nec scire potest sp̄aliter in oīb⁹ difficultatib⁹ an
ibi sit peccatū tale. Prima ps patet ex i. ma. pte. ca. iiii.
⁊. v. Alias em̄ ignorans ignorabit̄. Secda ps patet de
multis materijs vbi doctores contraria opinant̄. Illud
etiā videt̄ sentire Augu. xij. de ciui. dei ca. vi. d. Quis
iste sit modus ⁊ que sint ip̄a peccata que ita impediūt
puentionez ad regnum dei vt tū sanctoꝝ ⁊ aīcoꝝ meri-
tis impetrent indulgentiā difficilimū est inuenire p̄icu-
losissimū est diffinire. Ego certe vsq̄ ad h̄ temp⁹ cum
inde satagerem ad eoz̄ indaginē puenire non potui.
Et p̄pterea fortassis latent ne studiū p̄ficiendi ad oīa
cauenda peccata pigrescat. Qm̄ si sciretū que vel q̄lia
sunt delicta p̄ quib⁹ etiam p̄manentib⁹ nec p̄fectu vi-
te melioris assumptis intercessio sit inquirenda sancto-
rum ⁊ sp̄anda eis secura se obuolueret hūana segnicia
nec inuolui talib⁹ implicamentis vlli⁹ virtutis expedi-
tione curaret. Quinta conclusio. Valde p̄iculosum est
diffinire aliquid esse peccatū mortale peccatū nisi h̄ cō-
stet multū euidēt. Patet h̄ p̄ p̄fatā autoritatē Augu.

vbi dicit. Difficilimum est inuenire. piculofissimum e
diffinire. Vnde sanctus Tho. qdli. viij. q. xv. di. Dis
questio in qua de peccato mortali querit nisi expresse
veritas habeat piculose dterminat quia error quo no
credit esse peccatu mortale quod peccatu mortale e co
scientiaz non excusat a toto. sed forte a tanto quod in
tellige vt in ca. xj. dictum est x p pma ca. iij. x. v. Er
ror vero quo credit esse mortale quod mortale non e.
scientiam ligat ad peccatu mortale. Precipue vero pi
culosum est vbi veritas est ambigua. Vnde Cancell. d
vita aie dicit. Doctrina salubris p doctoribz theolo
gie est vt non sint faciles assertores actionis alijs aut
omissiones esse peccata mortalia pferam sub verbo
vniuersali x dum pdicandum erit ad populū. A l'ato
inquit quodaz x expto viro accepi pnciosum esse i oi
arte vel doctrina assertores audacem x extremā maxie
vbiūq; obseruatio dñis obmittit obuiatq;. Itaq; dz
quilibet nunq; obliuisci q; incerta scia nostra ita vt
idem sepe homo breui momento tps nunc in hāc nūc
in oppositaz ferat sniaz. Fit p'terea qñdoq; vt p tales
assertiones publicas nimis duras generales x strictas
pferam non certissimas nequaq; eruunt hoies a luto
peccatoz sed in illud pfundius qz despaci' immergū
t. Varij p'terea casus sunt x qñsi infinite circumstantie
p quarum diuersitate diuersificari dz iudiciam ita vt
vix possit aliq; in moribz regula tradicue in p'culari
bus casibz exceptōez non admittat. Demiq; generant
ex hinc scrupuli inquietiui conscientiarum simpliciū
vt in eis sit solidum nihil. Naz x si beatus vir qui sp e
pauidus x qui verec oia opa sua obhuandum est tñ
sūmo ope illud Terencianū ne quis nimis. Et vt idē
loquit. Ne in cirpo nodum qrat ne cuoq; eis imi ppe
ret illud eiusdēz. Quid si celum ruat. Deinde quid pro
dest pmo quid non obest coartare pl' iusto mandatū

dei quod est latum nimis. Quid insup expedit amari
us grauiusq; illud reddere iugum xpi qd suauis est et
onus ei⁹ leue. Naz 7 si 3 tentatis ex hac laxatōe apud
quosdaz im plos maior oriat hūtes velamen malitiē
libertatē ast apud alios bene insatutos gratiaz resō
nabunt actiones p̄stabūt etiā seduli⁹ obsequium dño
7 p̄ri tante mansuetudinis cui⁹ mandata grauia non
sunt. Et qui vult nos non tentari non grauari super
id qd possum⁹. Sequit̄ ex p̄missis qd stulte c̄runt qui
petunt distīctōez aut dīaz peccati mortalis aut ve
niali p̄ regulaz generalē facientē p̄cularit̄ 7 infallibi
liter scire de cuolibet adu si est mortalis aut venialis
patz ex p̄missis Et ilud sic oñdit Cancel. vbi supra.
Tales inquit petunt ac si quererent a medico doceri.
se vno verbo regule generalis de oibz morbis 7 vene
nis 7 cibis 7 valneribz qñ 7 qñ non mortē inferret vt
certe ad singulares circūstantias 7 ad p̄cularia legis
p̄cepta diligēz n̄ra 3sideratio descēdat oportet. quibz
p̄p̄h̄ loquendum vt sapiens iudicabit Idē cibz exem
pli gratia nōne queso potest vni mortē certam alteri
egritudinem leuem inducere. Vide qd venenū fortissi
mum mortis inductiuū ipi 3positoꝝ tyriace ad cua
sionez mortis 3ficiunt. Porro diuersis hoibz p̄mo eīdē
hoi varijs tpibz quis nesciat cundē cibum nunc saluti
fer fieri nunc mortem celeriter opari.

Dant. xvi. regule vniuersales ad cognos
scendum vbi sint peccata mortalia vel non.

Capitulum. xxv.

Med quis Quid igit̄ p̄derit doctrina vlis su
per talibz agnoscendi. R̄ndet̄ qd p̄dest p̄ om
nez modum. Naz regule generales fundamē
taliter tradite dum ad p̄cularia ventum est
ostendunt quid de singularibz iudicandum est. Sim/
h 1.

gulares quippe ad regulas illas vniuersales vbi solue
duenit quo facto veritas illucescit. Carēs aut notitia
huiusmōi regulaz vlium qñ p̄cor poterit hijs resolu
tionibz vti. Qñ mensurabit ad regulaz q̄ regulas nō
h̄z p̄derit tñ nō negam⁹ circa sp̄es peccatoz regulas
apponere sp̄ales s̄z h̄ alteri⁹ cōsideratōis est. Nunc tñ
sup regulas vniuersales q̄sdaz tactas p̄cedenti capi.
7. xiiij. ac. xxi. ponent̄ adhuc alie. xv. a Can. 7. ab alijs
theologis notabilibz tradite. Est igit̄ hm Cancel. pri
ma regula. Qd nullum ē peccatū mortale actuale abs
q̄ cōsensu libero rationis vere vel interptatiue. Inter
ptatiuū aut cōsensū esse dicim⁹ dum habuit ratio tē
pus deliberandi 7. refugiēdi ea circa que vitanda esse
p̄uigil tenēbat. Qualiter dixit lex forens. Qui tacet cō
sentire videt̄. dum videlicz repugnare deberet. Cōsen
sus tñ in actum solum venialiter malū est tñmō ve
nialis loquendo de veniali ex genere suo vt est verbū
ociosū. Secda regula Non quilibet tenet̄ scire de quoli
bet peccato mortali an sit tale licz expediat istud in qui
tere 7. scire iuxta vniuscuiusq̄ vires statū 7. plus ec
clesiasticos 7. laycos. Et inter ecclesiasticos p̄lati tenē
tur ex officio q̄ sint pati omni p̄scenti reddere ratio
nem de ea q̄ in eis est fide 7. spe. Tercia regula q̄ cōpa
tio peccatoz adinuice hm gratuitatē maiore 7. mino
rem generaliter sūmi neq̄t nisi ap̄ant̄ in genere suo et
ceteris p̄ibz. Qm̄ hm alias circūstantias p̄ticulares se
h̄nt plurimum vt excedentia 7. excessa. Quarta regula
Quantificatio peccatoz a posteriori sūm̄t a pena licz
non sufficienter vsq̄q̄ 7. a priori penes genus obiecti.
7. intentionez finis 7. libidinez seu conatū voluntatis
maiore vel minorez 7. causas motuaz tēpus 7. locum
7. penes damna inde sequentia q̄ peccans p̄uidebat aut
p̄uidere tenebat. Quinta regula Bonitas moralis spe
cialit̄ sūm̄t ex obiecto s̄z totalis bonitas moralis spe

cialiter pendet ex circumstantiis finis & aliarum simul adu-
natis. Malitia vero ex omni illarum circumstantiarum ca-
rentia ponitur resultare. Ceterum bonitate gratuitas
& meritorias gratia gratum faciens operatur. Sexta regula
Omnis actus cuius finis intentus est peccatum mortale. mor-
talis est siue intendat actu siue habitu. Quod scitur si operans
interrogatur. Cur hoc facis & aduersus tandem respondebit ad
huc finem feci. Septima. Actus qui aliunde non esset mor-
talis & sic propter finem veniale videtur esse solum venialis
nisi forte presatur finis ille ut vltimus & quietus & non
solum ut incidens & minus principalis actu vel habitu
Octava regula. Nullum etiam desiderium rei illicite fa-
ctum sub additione tantum deo actualiter vel habitualiter ad-
hibita est de se mortale delictum de per accidens tamen pro-
pter appetitum sensualis & motus nimiam quam scienter dimittit
inualescere ex talis desiderii continuatione libera potest
ipsi inter mortalia deputari. Nona regula. Si quis mo-
uet occasionaliter solum ex peccato mortali ad aliquem
actum faciendum non oportet illum actum esse peccatum
mortale. Secunda si causa principalis actus esse peccatum
mortale. Decima regula. Exponere se periculo mortalis
peccati est peccatum mortale. Vel sic agere incertum. Et
dimittere certum in materia morali est peccatum mortale.
si tale sit incertum quod sit mortale non solum per diuersas
leues aut ex suspicionem trepidam & scrupulosam. Proueniente
ex nimio timore cadendi in via dei. Sed intelligitur dum-
taxat tale sit vehementer & probabiliter incertum equum sicut oppo-
situm vel magis. Tunc enim illud quod agitur non carebit
mortali culpa. Aliter non oportet ut tactum fuit
supra capi xi. & xiiij. Undecima regula est. Omnis a-
gens contra conscientiam edificat ad gehennam vel
mortaliter si sit conscientia fixa quod illud quod agitur est
mortale vel venialiter solum quantum est ex parte vni-
us circumstantie que est facere contra conscientiam si
h 2.

conscientia Iudicet illud esse solum veniale. Duode-
cima regula nullus est actus adeo mortalis quin ipse
vel sibi similis sit non mortalis dum displicet vel si non
placet assensu perfecto deliberato. Similiter nullum pec-
catum est adeo veniale quin ipsum vel sibi simile mortale
fiat dum placet hoc est dum assensus addit. Si tamen illud
veniale erat actus mortalis ex genere suo et ex eo quod non
fiebatur ex assensu libero et perfecto venialis reddebat. Tre-
decima regula. Multa ex genere mortalia sunt quorum
similia possunt effici bona dum trahuntur extra rationem suam.
Que admodum dolere de libertate de bono alterius est
mortale delictum. Si vero hoc fiat pro zelo iustitie boni com-
munis cui contrarium est tale bonum iste dolor virtus erit
plerumque etiam multa ex genere bona essent que ex aliqua cir-
cunstancia perversa fiunt mala et spiritum mortales mutata.
Quartadecima regula. Nihil est adeo assilium in lege eu-
gelica quin in casu possit esse obligatorium. Et ita con-
libet utens ratione tenetur habere pro paratorem animi ad quodlibet
assilium reputa martirium vel dimissionem omnium bonorum
suorum et similibus sibi et ubi necessitas immineret hoc agendi.
Obligat in super quodlibet assilium quod non detinet tanquam
non sit salubrior observatio eius quam opposita. Et tamen nul-
lus ita assilium habundis astrigit quam ab eo aut possit aut
debeat in casu eorum observatio verbalis quam pretermitti
ut de non habendo duas tunicas et de prebendo pallio tuni-
cas auferentia et similibus. Quindecima regula quod ars non
deliberat sicut ex virtute agit alios bonum quasi subito. Sic
ex perversa assuetudine viciosus quasi repente precipitatur
et ita male habituat in viciis ut iniuriando concupiscen-
do odiendo iudicando et similibus fere demerit continue.
Sicut virtuoso continue merces accrescit ut verum sit
Qui in sordibus est sordescat adhuc et iustus iustitiam fa-
ciat adhuc. Sedecima regula est de promissionibus pecca-
torum et relaxatione penarum videlicet quod pene sunt restrin-
gende sic quod absque utilitate reipublice vel eius cui infli-

gunt neq̄ insatui neq̄ instituta exequi deberent & peccant oppositū facientes vel eas tū insatuerunt nō tolerantēs. In oī autē republica tolerari p̄nt aut debent viciaq̄ absq̄ deteriori p̄iculo nec corrigi nec extirpari valerent. Quā autē illud est & qm̄ non difficile ē vt sepe ī possibile generaliter diffinire nisi p̄ut circūstancijs p̄ticularibz inspectis p̄lati & supiores & sapientes determinabunt. Exemplum est de meretricibz vsuris & similibus que quandoq̄ p̄termittunt. Et ita de scabinarijs p̄ loco & tpe starec forte esse faciendum.

Docet quōd aliquid sit peccatū in regulis religiosorū & in alijs statutis humanis & quōd sit contemptus.

Capitulum. xxvi.

Nunc etiam alie regule de quibusdam peccatis que d̄tingere p̄nt circa varios act̄s videlicet de scandalo ignorātia & d̄tenu de quibz sit hec Prima regula. Nullus agens bñ h̄m omnes circūstantias dici d̄z dare scādalum alteri quācumq̄ scandalisēt ali⁹. Scandalum em̄ est dictum vel factū min⁹ redū p̄bens alteri occasiōnez ruine. Naz in via omnino recta si q̄s ceciderit non ex scandalo vie s̄z ex defectu p̄prio p̄uenit. Solus autē ille scandalizat actie qui aduertens aut aduertere debens alios p̄mores esse ad peccandum ex modo suo agendi qui sibi non est in p̄cepto. Nichilo⁹ ipse opari non desistat. Sec⁹ in casibz hic exclusis vbi malitia p̄pria est scandalū gratis acceptū. Vbi p̄terea non est aduertentia nec esse debet de scandalo alteri⁹. Et vbi q̄s ad illud opandū tenēt. Dicūt vero ex malitia sua peccare & scandalū accipere non ex actū alterius qui informatus sufficienter de bonitate hui⁹ actus nichilo⁹ in ruinas vult cadere vt si ex voto religionis emisso p̄ntes post sufficientē de religionis p̄fectione informatōez se scandalizari d̄quāt.

Scandalum est huiusmodi non pusilloꝝ sꝫ ph̄ eoꝝ acce-
ptum. sꝫ non dattu. Unde quilibet ab oī actu cui non ē
astrictus aliunde tenet desistere qm̄ timet aut timere de-
bet hm̄ vehementē dīcturaz scandalum pusilloꝝ quo
usqꝫ de isto cōpescendo diligentia cōpleuerit Nisi forte
p̄ dñi vtilitate vñctio spūssancti doceat illud tūc agen-
dam vt xp̄s fecit in publicatōe veritatis sacramenti.
Secunda regula est de ignorantia. sꝫ Sicut culpabilis
ignorantia iuris diuini non cadit in facientem illud.
qđ in se est. qz scilicet tales hoīez de necessarijs ad salu-
tem que vires suas excēdunt docere immediate pot̄
isc deꝫ. Ita etiā ignorantia inuincibilis excusat. in his
p̄sertim que hnt facti non aut crassa aut supina que
p̄uenit ex negligentia sciendi ⁊ faciendi qđ in se ē. Di-
citur aut inuincibilis non quim vinci possit aut q̄ ex ea
necesse sit tunc opari. sꝫ qz opans scienter hm̄ casꝫ tūc
tū diligentia apposuit sciendi illud qđ nescit. De ig-
norantia vero iuris hūani sufficienter pmulgati tenē-
dum est q̄ non liberat subditos a pena in foro extērio-
ri licet frequenter quo ad dñm excuset a culpa quosdam
ignorantes. Insup sciendum q̄ dans opaz rei illicite
ad se non spectanti non excusat p̄ ignorantia de pecca-
to sequenti p̄sertim quo ad penas in foro extēriori d̄ ri-
gore soluendas. sꝫ apud dñm nō imputat̄ ad nouū aut
maius peccatū sic interfectio hoīs p̄ ebrium non vten-
tem ratione non habet culpaz maiorem q̄ fuerit talis
ebrietas. De adorante vero adoratione deo debita ab-
solute ydolum vel dyabolum transfigurantē se in an-
gelū lucis seu xpm̄. Dicendū q̄ talis a mortali crimine
nequa q̄ excusatu. Nec hic ignorantia inuincibilis lo-
cum habet. sꝫ pbandi sunt spūs si ex deo sunt. Secꝫ si
sub conditōe implicita vel explicita hec adoratio fiet.
vbi pbabilis coniectura de sic agendo cōtingeret que
a dmodum hostiam non sacrataꝫ p̄mo lapidem hostie

similez casus aliquis licite faceret adorare. Tercia regula est de contemptu videlicet. Quid contemptus auctoritatem superiorum ex passione vel fragilitate vel ignorantia. Sed ex contemptu qui est principalis causa ut finis transgressio nis sue rei peccati mortalis existat ut dum quis dicit superioriori in eo quod superior. Ego in respectum vestri habeo agere quod inhibetis alias non acturus. Pro cuius verbi intellectu notat Augustinus in summa quod contemptus tribus modis fieri potest. Uno modo est appreciari rebus minus iusto. Alio modo est rem negligere et de ea non curare. Ut dum peccans habet circumstantias retrahentes sed casus non curat aduertere claudicat quod oculos quodammodo et vertit tergum ad eas. Tercio modo est irasci rei tanquam vili et eas aspernari. Primum est malum. Secundum peius. Tercium pessimum. Dicam igitur quod in omni peccato etiam veniali dimittitur contemptus dei primo modo vere vel interpretatiue. Secundus contemptus interuenire potest. Tercius contemptus contra deum precipientem et erga prelatum suum in quantum prelati est non videtur unquam fieri cum deliberatione completa absque peccato mortali. Et hic vocatur proprie contemptus. Diligent tamen aduertendum quod refert plurimum dicere aliquid facere ex contemptu et aliquid esse cum contemptu sicut refert aliquid fieri ignorantem et aliquid ex ignorantia. Dicitur quippe aliquid fieri ex contemptu quando contemptus est principalis causa actionis sic quod illo non existente non fieret actio. Ita quis operatur ex ignorantia quando ista non existente nullo modo fieret quod fit. Prouenit autem non nunquam actus cum contemptu vere vel interpretatiue non tamen ex contemptu quia contemptus non est causa sed vel infirmitas vel debilitas aut ignorantia aut affectio aliqua viciosa aut libidinosa dicitur. Sicut peccat quis quando ignorat ita tamen quod non minus operaretur quod operatur si illud agnosceret ideo palam est tunc ignorantiam non esse causam agentem sed circumstantem. Ex his omnibus patet quod non videtur regula generalis posse sumi de distinctione

h. e.

inter mortale pnes h est esse vel non esse ex cōtemtu.
Quin si capiat dtemtu primo modo non est necesse
omnez adum factum ex dtemtu esse mortalez. dū scilicet
cet de? aut platus appreat min? iusto solum veniali
ter x ex dtemtu tali merit aliqs aut ociose iocat. Out
lente resistat primis motib. Similiter ex scdo dtemtu
potest euenire quīs non ita leuiter nec ita frequenter
S3 actus si puenit deliberate deliberatione cōpleta ex
tercio dtemtu sp est mortalis. Hoc em fit qn pccās ac
tendit ad p̄cipientē x ad p̄ceptū eius licitum sit de? si
ue platus x ppter vilipensione3 x asp̄natōez p̄cipientis
sui p̄ceptū assurgit effrenate ad talē actum faciendū
vel obmittendum alioquin non factur? vel obmissu
rus. Hoc p̄rie est agere ex cōtemtu tanq̄ si dicat ali
quis Ego in despectum v̄ri x qz sic p̄cipitis agaz oppo
situm. Nō tū omne peccatū mortale tali vescit circum
stantia. Egidio? vero qdli. vj. q. xxi. vbi q̄rit. An religio
sus frangens silentium cū agit contra dstatutōes peccet
mortaliter distinguit dicens. Ex dtemtu peccat q̄s du
pliciter. Primo si h ipso qz h religioso p̄cipi potest ipe
vult dtrarium facere vbi maxie apparet dtemtus. Si
cut diceret alicuius in dtemtū x despectum facere cōtra
aliq̄ cū videre. facere contra ea que sibi sunt dtraria.
Scdo dicit facere in dtemtū religionis x religionem
non reueret nisi q̄ts timet vel ppter alias causam cui?
ratione religionis curat obseruare de statutis religiōis.
Sicut dicim? qd aliquis agnoscens vxorē suaz peccat
mortaliter si agnoscat eaz non qz vxores s3 qz feminā
Ille aut agnoscit vxores suaz vt vxores qn nullo mō
vellet alij se diungere ille aut vt feminaz cui coniun
git se ei non habens cui se coniungat alteri. Sic x mul
ti in religione viuunt quia non possunt vel quia vere
cundant aliter viuere. Et si possent sine verecundia li
bentē colla ab onere religionis excluderent. Tales vt

plurimum manente tali voluntati reuerentiam ad religionem non habent Unde tales p̄uaricant̄ religionis statuta ex contemptu. Quia religionem contemnent̄ nihil curant d̄ religione obseruare nisi quaten̄ possint in religione tolerari. Si ergo sic frangitū silentium q̄ frangens in nullo frenum religionis habēs libenter in alijs contrāret. Sicut coniugat̄ in nullo frenum coniugij habens libenter alijs coniugijs amisceret potest esse peccatum mortale. Sed si quis ex societate vel alit̄ sine religionis contemptu frangat silentium vel sit p̄uaricator eorum que h̄m se non sunt mala sed sunt in religione verita solum p̄pter obligationem ad penaz nō ad culpam non dicim̄ q̄ mortaliter peccat. Hec Egidius Satis videt̄ concordare Cancel. xbi supra sic d̄. Si religiosus contemserit regulam suam vel superiorū auctoritatem etiam in hijs que appellam̄ monitiones vel monitoria Et p̄ quib̄ sola disciplina ordinis statuta aut superior est arbitrio derelicta ille peccat grauiter. Quia ⁊ monitum contemnit ⁊ remediū ait Ben. in de p̄cep. ⁊ di. Itaq̄ si passim ⁊ absq̄ p̄tenso cōslibet ignorantie vel fragilitatis aut impotentie velo sed p̄ sola libidine transgrediendi que monita sunt religionis effrenis est ad omnia velut vnus ex secularib̄ palam est q̄ contemnit presertim si sup̄r hijs addiderit p̄uanciam que recuset disciplinam. Sic accipiendum reor illud beati Bernhardi ⁊ aliorum communiter dicentium talia esse criminalia si contemnat̄ vel si fiant ex contemptu. Carent autem hoc contemptu qui ex fragilitate humana vel quadam leui curialitate frangunt silentium aut alia agunt opposita hijs que monita sūt vel h̄m Bernhardum facticia precipue. Quia parati sunt ad disciplinaz ordinis ac si dum illa iuste requirit̄ ab eis conformiter ad regulam ⁊ institutōem ⁊ consuetudinez bonam in talib̄ obseruatam.

Docet quā p̄ceptū diuinū sit obligans ad mortale peccatū & quā non & quā licitū sit medicū virtutis s̄m virtutem epikēye.

Capitulum xxvii.

Maiorē autē declaratiōez quā sint p̄cepta ad mortale obligantia & quā solū ad veniale p̄ finali conclusiōe hui⁹ tractat⁹ notandū ē s̄m f̄ dictū Can. q̄ q̄z dei mandatū ē latū nimis s̄m psal. 130 in p̄ceptis quibuslibet attendit̄ quādruplex latitudo. vitz magna p̄ua mior & minia. Magna igit̄ & p̄ua s̄m quā mortaliter vel venialiter peccare possū. Mior vero obi aliqd̄ ē cōsiliū solū. S̄z minia vbi ē cōsuetata iustitia quā solū hēt in p̄tia de quā Augu. di. Qd̄ p̄ceptū de dilectiōe dei ex toto corde f̄c. solū in p̄tia p̄fecte & p̄prie ad implet̄. Magna igit̄ latitudo ē infra quā cōsistat iustitia cōle a nobis req̄rit de⁹ sub p̄na incurredi odiū suū cū reatu mortis et̄ne. Extra hanc latitudiez nō stat rectitudo quā quā transit & egredit̄ agēdo vel obmittēdo ip̄e in tortuositate peccati mortalis sp̄ elabit̄. Hec latitudo magna est medicū virtutis quāle posuit Aristo. esse visibile tāq̄ signū ad sagittā. Confermit̄ ad h̄ loquit̄ Drati⁹. Est mod⁹ in rebus sunt certi demiq̄ fines. Quos ultra citra quā neq̄t cōsistere redū. Alia latitudo strictior & p̄ua ē intra cui⁹ limites rectitudo cōsistat seu iustitia cōle a nobis de⁹ cōigit̄ mediate vel immediate si volū vitare nō tm̄ odiū suū cū reatu p̄ne et̄ne s̄m legē s̄z etiam offensaz ei⁹ cōlemlibz. Aut nō itardari a vita et̄na aut corp̄aliter puniri. Exorbitatio ab hac latitudine cōstituit aliq̄ndo tm̄mō peccatū veniale dū vitz deuiatiō nō ē tanta quā exeat p̄rimaz latitudinez. Nec ita p̄ua quā maneat infra sedaz. Certum em̄ est quā i p̄ueris & infirmis & alijs non habentibz plenitudinem vsus rationis sepe venialia ergo sunt que apud viros gr̄adiōres merito

criminalia dicunt. Sicut etiã q̄daz ex genere mortalia
sunt ventalia in alijs hoĩb̄ ex defectu plene deliberatō
nis ⁊ assensus vt sunt cogitationes illecebrose nō mo-
rose. Exemplum de latitudine p̄fata duplici i p̄ceptis.
Sit em̄ illud p̄ceptū Honora deum ⁊ p̄ntes. Potest
aliquis non honorare p̄ntes multipliciter. Vno mō.
q̄z p̄ loco ⁊ tpe quib̄ honorandi sunt ip̄e dum cogitat
de eis sp̄mit eos assensu pleno ⁊ deliberato aut scient̄ cū
deliberatione p̄fecta ista tunc obmittit que ad honorē
debitū p̄tinent. Er̄t em̄ hec latitudo p̄cepti sic explica-
bilis. honora d̄m ⁊ p̄ntes loco ⁊ tpe quib̄ cogitabis
de eis sic q̄ assensu p̄fecto ⁊ deliberato eos nec malignā
ter inhonores nec honore suo voluntarie scienter atq̄
notabiliter priues. Quisq̄s exierit h̄ medium virtutis
eaz q̄ latitudiez ille p̄fecto tenebra re⁹ deriuatōis tor-
tuose ⁊ criminalis. At vero q̄z ⁊ t̄ngit aliter inhono-
rare d̄m ⁊ p̄ntes er̄t rursus alia latitudo p̄cepti sūpta
p̄ epikeyaz ex alijs circūstancijs. Potest itaq̄ talis in-
honoratio ⁊ t̄ngere que non er̄t notabilis malitię in
genere suo vt leuis gestus aut risus aut v̄bū aliq̄d mi-
nus sobrium in p̄nc̄ia sanctor̄ dei ⁊ p̄ntū suo ⁊ etiã cū
deliberatōe ⁊ dum actualis h̄ēt ad ista assideratio. Pōt
nihiloin⁹ talis inhonoratio rep̄iri q̄ lic̄ exp̄sse sit no-
tabilis caret t̄n̄ assensu pleno moroso ⁊ deliberato c̄betu-
dinez infirmitatē ignorantia surreptōez ve facientes.
primaz inhonoratōez dum t̄n̄ absq̄ scandalo fiat ali-
orum quis auderet culpe mortalis arguere. Secundaz
similiter nullus opinor mortalez accusabit. Ita in oĩ
fere p̄cepto rep̄ire est. Ex h̄inc elicit̄ etiã euident̄ ne-
cessitas virtutis illi⁹ quā Aristoteles epikeyā appellat
Cui⁹ ē assiderare ne dum de se p̄ceptū sed circūstantias
omnes p̄tialares ip̄m v̄scientes de quo dictū ē. iij. ca-
pi. xix. Ex h̄ h̄ēt ⁊ t̄nter mod⁹ ⁊ cordandi rigore iustitię
atq̄ seueritatē discipline cū lenitate mię ⁊ fauorabilis

indulgentie p̄mo sic necesse ē vt in oī adu n̄o ad al-
terutū cantem? dñō mīaz ⁊ iudiciū. Alio quī iustitia
inīcūtatē ⁊ seueritas in crudelitatez ⁊ uertēt. Quezad
modum puulum filium suū damnare uellet ad carcerē
q̄ puerili ira mot⁹ m̄ez p̄cussit. Ita de ebriō fatuo aut
inaduerente c̄s non agnoscat hanc penaz inīustissimā
esse quaz in aliū grandeuū sobrium ⁊ deliberatū liceret
inferre. Quare ⁊cludit q̄ p̄ceptū si sub prima latitudi-
ne explicata cogitēt aliter obligat q̄ sub sc̄da p̄ma la-
tando p̄prie uocat p̄ceptū. Sc̄da uero mandatū statu-
tum ordinatō uel magis apte uocat monitō quod so-
nat vt ratio sit puigil vt nec uenialib⁹ deturpet. Sicut
eā p̄tz q̄ est q̄daz lex inter p̄ceptū ⁊ siliū ⁊ minus q̄
p̄ceptū tanq̄ si dicerem⁹. In oī politica illā legēz dum-
taxat p̄ceptū esse cui⁹ transgressio hm omnes circūstan-
cias pensata extremo mortis suplicio p̄tenda censeēt
Illi uero legi monitōis non a p̄prie diceremus cui⁹
transgressio circūstancijs oībz ponderatis ueniam aut
tpalem solum punitionem demeret.

**Docet deuotis iuramentis ⁊ p̄ceptis cō-
muniibus.** **Capitulum xxviii.**

T Equit ex p̄habitis hec prima regula genera-
lis Sicut in p̄ceptis ita in uotis saltē cōmuni-
bus ⁊ in iuramentis ac inobedientia duplex
latitudo illa p̄dicta est intelligenda. Sic q̄ non oīs uo-
ta dñis aut iuramenti uel obedientie transgressio ē pec-
catum mortale. Iuramenta em̄ ⁊ uota licz nūq̄ profe-
runt ita absolute quā inter p̄tationes conditiones glo-
sas aut ciuiles intelligentias suscipiant vt sapiēs epi-
kes iudicabit. Hoc em̄ iam supra probatum est capi-
decimonono. Ad idem sunt iura plurima. Ad idem ē
etiam ratio ex sacra scriptura sumta Cum em̄ finis om-
nis legis sit caritas hm apostolū. j. Thymo. j. Cum p̄-
terea religiones ⁊ autoritates p̄latorum date sunt ad

edificatōez corpīs xpī misci non ad subuersionē ⁊ il
laqueationez fidelium se q̄ eis submittentū. Quis au
deret dicere aut cogitare q̄ sancti viri sancto spū pleni
supra xpī iugum suauē ⁊ facilitatē legis sue adicē vo
luerunt onus grande totē ⁊ talium d̄stitutionū sub obli
gatione pari ad p̄cepta pure diuina hoc est sub reatu
p̄ne damnatōis eterne. Dīdum est aut̄ in vctis d̄uīb
notanter qz seuis ē in p̄ticularibꝫ votis qz vota in d̄uī
tatibꝫ interpretanda sunt magis ad int̄ntōez d̄munem
ō illic hēt aut hēi d̄z q̄ ad p̄ticularē int̄ntōez vouentis
Vouens aut̄ p̄ticulariter in re p̄pria sicut est actor iu
ramenti ita est suꝫ interpretator ex int̄ntione p̄pria q̄
uis int̄ntio si sit palā erronea ⁊ stulta peccet forte nec
ad votū ligat̄ impletōez ymo q̄ sup̄iori autoritati sp̄ ē
huc h̄z vsus vltis ecclesie. Sc̄da r̄gula generalis. Sicut
non oīs p̄fitēs euangelicaz regulaz vel legeꝫ ⁊ ad ob
seruatōez sui se obligās qd̄ fit in baptīsmo peccat mor
taliter in omni transgressione cuiuscūqz d̄tenti in eadē
lege sic nec omnis p̄fitens regulaz alicuiꝫ religionis
vel iurans statuta alicuiꝫ d̄uitatis peccat mortaliter in
oī transgressione cuiuscūqz d̄tenti in regula vel statutis
Ratō est qz sicut in veteri lege sic ⁊ in noua multe tra
ditiones q̄ q̄n̄z p̄cepta q̄n̄z mandata q̄n̄z iustificatōes
q̄n̄z lege diuine noīant̄ tñ aliō sunt p̄cepta stricto no
mine. Alie monitōes ymo alie d̄silia ⁊ alie iustitia cō
sumata. Eodē mō est in regulis ⁊ statutis religionum
Est igit̄ tertia regula consolatoria hec q̄ iustatōes
humane non debēt tales interpretatōes asp̄nari qua
les iuramenta ⁊ vota hm̄ concordem doctoz sniam re
cipiunt etiam dum p̄ferent̄ absolute. Alioquin em̄ in
laqueum ⁊ in magnum salutis dispendium verterent̄
Sed argueres sic Omnis violans iuramentū aut vo
tum peccat mortaliter. qz p̄iuriū est mortifere. Sz mo
nachꝫ iurat hec vel hec oīa obseruare q̄ sunt in regula

Non enim facit exceptōez ergo in oī t̄a ansgressione hui⁹
voti ⁊ iuramentū ⁊ obedientie peccat mortaliter. Rñdēt
ꝛcedendo maiorēz s̄z negando minorē videlicet q̄ iura-
mentū ⁊ votū cadant isto mō sup oīa q̄ in regula con-
tinent̄. S̄z queris sup q̄ cadunt ⁊ sup que non. Accipe
de h̄ regulaz generalē hanc q̄ sup sola ꝛcepta ꝓꝓrie di-
ctā h̄ est h̄m primaz latitudinez ⁊ siderata cadit h̄ mō
votum ⁊ iuramentū vouentis regulaz. Et quitq̄d v̄ba
sonant tū interpretatio talis h̄nda est tū ꝓ rectaz ratōez
tū ꝓ supioꝝ discretōez tum deniq̄ ꝓ legem q̄ maior est
legēz in q̄ diuinaz ⁊ legē caritatis. S̄z d. multi simpli-
ces ymo ⁊ l̄tā fortassis putāt se nouisse vel iurasse re-
gulaz aut statuta seruare ⁊ oīa que illic scripta sunt si-
ne omni ⁊ ditione aut exceptōe. Rñdēt si h̄uiles sunt si-
cut esse debent non ita adherent sensui suo quin expli-
cite vel implicite actu vel habitu ꝓati sunt stare in ta-
lib⁹ ad interpretationez ⁊ iuditiū prudentioꝝ. Ita dicitur
mus de omnib⁹ statutis collegioꝝ vniuersitatū ⁊ capī-
tuꝝ: orum cū d̄z alicui Tu iuras seruare inuiolabilit̄ oīa
statuta iura priuilegia libertates ⁊ s̄uetudines laudabi-
les nec ipsis cūolibet ⁊ trare clā vel occulte directe vel
indirecte ⁊ obediens tali vel tali supiori tuo in oībus
honestis. De h̄inc ꝓicularia legunt talia iuramenta i-
terꝓtanda sunt ciuilit̄ aut in illis modo supradictō
statuenda est latitudo magna seu interpretatio epikeꝓe
Est aut̄ interpretatio hec vel similis. Qd̄ iurans suabit
ea sicut a legislatorib⁹ ordinata sunt aut ordinari de-
buerunt vtputa ꝓcepta ꝓꝓrie dicta vt ꝓcepta moni-
tōes sicut moitōes ⁊ filia sicut ⁊ filia. Qd̄ insup obedi-
at in oīb⁹ licitis ⁊ honestis supiori suo verbi gr̄a. Sic
ille rector obediat in q̄m q̄ ad offitiū rectoris spectāt.
⁊ q̄ ꝓ vtilitate manifesta policie cui ꝓest si ꝓcepit s̄m
institutions ⁊ ⁊ s̄uetudines laudabiles eiusdeꝝ politicie
Et nisi valeat legitima excusatione ⁊ t̄iam exceptio-
ne se tueri. vt quia videlicet plus alijs gratis oneratur

ut q̄ ab alijs vrgenciorib; impediã. Q̄s si non possit
ita iurans docere sufficienter de impedimento legitimo.
ille quidẽ puniet̄ p̄ rectorẽm ciuilit̄ p̄ inobediẽtia.
Eteꝝ deus q̄ cor intuet̄ eundẽ libetabit. Et sic de egu/
lis generalib; peccatoꝝ p̄ directorio a scie sufficiat di/
xisse. Naz de sp̄alib; videant̄ sũme doctoꝝ ⁊ tractatus
modernorum. Specialia tñ peccata in multis agnosci
pñt si regule p̄fate vniũ sales vt oportet applicent̄ casi
bus p̄ticularib;. Et de h; vide tractatũ quem collegi de
lepra anime.

**Docet quõ in opinionibus de fide docto:
ribus contraria tenentibus consciẽtia scrupu/
losa tute se habere valeat**

Capi. xxxix

Nunc querit̄ vtrũ doctorib; in materia fidei ⁊
trariantib; quis possit se q̄ vnaz opinioneꝝ
sine piculo mortalis peccati. Sicut multa di/
cunt in casu simili de moralib; Rñdet̄ q̄ cũ b.
Augu. li. ij. de p̄destina sanctor̄ dicat. Interest in q̄n/
tum ⁊ in q̄b; reb; erret̄ ⁊ q̄ facile se quisq̄ corrigat vel
q̄nta p̄tinacia suũ defendẽ conet̄ errorem. Ideo multa
plici distãctõẽ in hijs vtendũ ẽ ⁊ similib;. Vna de ma/
teria circa quaz doctores variant̄ in opinionib;. Alia
de ipsoꝝ doctoꝝ aditõib;. Tercia de eoz auditoribus
Quarta de mō adherendi opinionib; ipsi; aut suozũ
autorib;. Quinta de efficacia motiuoz in ipoz auctori/
tate doctoꝝ ratõẽ ⁊ argumentis. Quo ad primũ notã/
dum q̄ materie circa q̄s variant̄ doctoꝝ opiniones.
vel p̄tinent ad fidẽ vel bonos mores aut nõ s; p̄tinent
seu sunt circa materiã facultatũ arcũ putã gramatice
loꝝce phie medicine ⁊ similiũ. Si p̄mo mō adhuc di/
stãguendũ ẽ qz ea q̄ ad fidẽ p̄tinet̄ aut exp̄sse mãfeste
hñt in sacra scriptura vel etiã auctoritate ecclesie mã/
feste fidelib; tanq̄ credenda sũt expoita aut sunt talia
quoz nec mãfesiũ te sãõ mã sacre scripture hñt nec ex

pffe ecclesie vlis docina s eis aliqd explicite docz qz
includat i eis quoz explicita fides necessaria e vniu
fidelib. Si de pms fiat hmo adhuc e distinguendu vt
ponit S. Tho. de veritate. Videlicz q ad fide alicuid
patz duplicit. Vno mo directe z pncipalite sicut sunt
credibilia in articulis fidei explicita. Secdo mo indire
cte z scdario sicut sunt ea q in diuina scriptura sut tue
lata sicut q abraham habuit duos filios ac Secda dem
de pncipulis distanco e hnda doctoꝝ circa quos espi
cienda e qlitas z qntitas discreta sz qlitas inq vtpo
te q p vna pte sunt opiniois. An sint lris famosi In
facultate sua expti z moꝝ honestate z scia graues ne
sibi qrat alijs ad sui appetit siue erroris coloratam
prurientes aurib. De qb pphetizat. ij. Thp. iiii. apoꝝ
Erit inq tempꝝ cu sanaz doctrinaz non sustinebut sz
hm sua desideria coaceruabut sibi mgros prurientes
aurib glo. q ea doceant q volunt. Tales em gre no e
sinceritatis veritate sz desiderie mentis cecitate z ppi
am affectioez. Quobrem videdi sunt doctores hij po
ci q sanctoꝝ p m doctrinis inherem aplius hm illud
Eccle. viij. Ne despicias narratoez pspiteroꝝ i. doctri
na sapientu doctoꝝ z in puerbijs eoru zursare. i. hm
eorum doctrinaz viue. Ab ipis em discas sapias. s. de
diuinis cuiusmōi sunt credibilia. Et doctrinaz videli
cet intelletꝝ de morib quib opa vscienda sunt. Si
deda insup qntitas doctoꝝ discreta quot videlicz sint
doctores p opinione vnaꝝ quot p alia qz pbabile e
magis veritate cotinere dictu multoꝝ z ceteris pib qz
dictu vniꝝ vel paucoꝝ ac. Eccle. vi. 82. In multitudie
pspiteroꝝ z prudentiu sta z sapientie illoꝝ ex corde con
iugere. Tercia distanco e attendenda ex pte auditoꝝ
siue opinioes psequantium. qz qde sunt simplices q no
obligant scire multa explicite q tenent. Alij q de scire
qb ex officio vel aliunde incubit ratiois vomē terram

scindere sacre scripture q̄ts inō simplices passi possint
Iuxta illud Job. j. Boues arabant ⁊ a sine pascebant
iuxta illos. Sñ etiā quibusdā magis incūbit studio i/
tendē ⁊ examen doctrine variāz opinionū audire q̄
incūbat alijs q̄ non ita dono maioris industrie ⁊ illūi/
natōis intelligentie vel alciōris grad⁹ dignitate in dī
ecclesia sunt sublimati. Quarta distinctio ē capiēda
circa modū adherendi opinionib⁹. Qz aliq̄s adheret
vni aut p̄tinaciter aut nō s̄z aīo patus ē corrigi veri/
tate sibi on̄sa. De p̄tinacit̄ iherente dī. Augu. ⁊ ponit
xxiii. q. iij. Qui in ecclesia xp̄i morbidū aliq̄d p̄rauū
q̄ sapiunt si correcti ⁊ sanū rectūq̄ aliquid sapiāt re/
sistāt cōtūaciter sua q̄ pestifera ac mortifera dogmata
emendare nolunt. s̄z defensare psistant heretici sūt. De
non p̄tinaciter adherentib⁹ dicit idē ⁊ ponit ibidē i ca/
pi. dixit apo⁹. Qui sn̄iaz suaz q̄uis falsam atq̄ puer/
faz nulla p̄tinaci aīositate defendunt p̄sertim qm̄ non
audaciā sue p̄sumtōis pepunt s̄z a seductis ⁊ in errore
laph p̄nāb⁹ acceperunt q̄runt capta sollicitudine veri/
tate corrigi pati cū neminez inuenirent neq̄q̄ sunt in/
ter hereticos aputandi. Quinta distinctio ē accipiēda
ex pte rationum ⁊ motiuoz diuersarū opinionū. Sūt
em̄ a c̄busdāz quib⁹ h̄ d̄petat exāiande ratōes vt virt⁹
argumentoz pensanda qz in reb⁹ dubijs non defacili
est p̄stand⁹ assensus. Quinymō vt dī. Augu. iij. de do/
ctrina xp̄iana. Consule d̄z quis regulaz fidei q̄ de scri/
pturaz plamiorib⁹ locis ⁊ ecclesie autoritate p̄cepit.
Ideo Job. xxix. Causaz quaz nesciebaz diligentissime
inuestigabaz. Scriptura insup. Qui cito credit leuis ē
corde. Et puer. xxiii. Innocens glo. Stult⁹ credit oī
verbo. Bt̄us quoq̄ Ambro. li. de paradiso dī. Nemo d̄z
se alteri facere credere nisi ai⁹ virtutē pbauerit. H̄ijs
p̄missis d̄s distinctiōib⁹ ad q̄sitū. R̄ndēi p. v. clusiones
Prima in primis materijs ad fidē ⁊ bonos mores nō
i j.

ptinentib; sed ad facultates artium vel naturalium potest
quod sequi absque periculo peccati quantum est ex parte obiecti seu
materie opinionem. Omnis reiecta opinione alterius par-
tet quod nullum sequitur periculum ibi cum nec ad fidei nec ad mo-
res pertinet secundum quod habetur vel carentias solum peccato-
tores aut mali a deo iudicamur. Dicitur autem notantur con-
tium est ex parte materie opinionum quod quantum est ex parte in-
tentiois quis ibi peccare possit vel ex inordinatio affectus
ut si ex inuidia odio amore proprio vel inordinata
voluntate potest se querit unam opinionem quam aliam. Secunda
conclusio circa que sunt ad fidei pertinentia primo modo nullum ra-
tionis capax excusat a labe peccati inherendo alicui opi-
nioni potest error contra ea videlicet que directe et principa-
liter ad fidei pertinent propter opinionem contrariam cuiuscumque
ingrediens et tenet ad credendum explicitum quilibet fidelis ta-
lia Cum Apoclypsus dicat. Hebre. xi. Sine fide impossibile
est placere deo. Alias ut S. Thome. di. qdli. iij. Ignoran-
cia excusasset eos que secuti sunt errores Arii Nestorii et
similium. Et ubi concludendo di. S. Thome. Contra man-
ifestum scripture testimonium siue etiam contra illud quod pu-
blice tenet secundum ecclesie autoritatem. Ibi enim currit illud
christi verbum euangelij. Si cecus cecum ducatur prestabit am-
bulum in foveas cadunt. Tercia conclusio. Quis potest opina-
ri contrarium eorum que pertinent ad fidei indirecte et secundarie
absque periculo peccati licet expressum habeat contrarium in textu
veteris et noui testamenti. sicut illud David non fuit filius ysai
et similia. Patet quod talia non tenet quilibet explicitum cre-
dere sed solum implicitum vel in preparatioe animi in quantum
patet esse de quilibet credere quidquid in diuina continentur
scriptura. Sed tunc solum homo tenet huius explicitum cre-
dere quando ei hoc asserit in doctrina fidei contineri. Et inter-
rim quod non asserit nec interim quod obligat scire potest ali-
quis sine pertinacia tamen contrariam opinionem tenere. Quarta
conclusio. Alii potest absque periculo peccati tenere opinionem

alicuius magistri etiā contrariā veritati fidei in hijs que
ad fidē p̄tinēt. Secūdo mō principali distīctōis. s. quo
rum veritas nec scripture testis nec vlis ecclesie deter
minatōe hēt expōssa Dum tñ facta d̄terminatōe absq̄
p̄sumptōis cuiusq̄q̄ t̄ore illicito intellectum suū hūili
et determinatōi vlis ecclesie. Patz qz nullus peccat il
lo tpe non credēdo illud qd̄ non tenet credē p̄ isto tē
pe s; q̄ expōsse non d̄tinent in sacra scriptura nec p̄ eccle
siaz sunt determinata nec alicui sunt reuelata neq; ra
tione euidentia ostēsa p̄tinē debere ad fidei veritatē nul
lus tenet credere explicitē cū fides sit ex auditu Ro. iiii.
Unde ⁊ S. Tho. xxij. q. ij. ar. vj. di. Qd̄ si simplices in
hijs q̄ ad subtilitatē fidei p̄tinēt non inueniant p̄tina
citer adherere si in talib; ex simplicitate deficiant non
eis imputat. Circa maiōes vtro varie opinātes quos
interdum discipuli in varias opiniones p̄tā secunt.
Dicit ibidē vnum notabile vbum. Cum inquit mīo
res non habeant fidez implicitaz in fide maiōz nisi q̄
tis maiōres adherent doctrine diuine. s̄m illud. j. Co.
iii. Imitatores mei estote sicut ⁊ ego xp̄i. Cum hūana
cognitio sit regula fidei s; veritas diuina a q̄ si alicui
maiōz deficiant non p̄iudicat fidei simplicium q̄ eos
rectaz fidē hēt credunt nisi p̄tinaciter eoz erroribus
in p̄ticulari adherent contra vlis ecclesie fidē q̄ nō pōt
deficere dicente dño Lu. xxij. Ego rogavi p̄ te Petre
vt non deficiat fides tua. Hac ratione multi tenentes
plura erronea ea rationum multitudine defendentes.
Tamē quia ecclesie vniuersalis d̄terminatōi colla
anime sub miserunt ⁊ nihil contra fidem explicitam p̄
tinaciter attentauerunt Ideo heretici non fuerunt. vt
abbas Joachim ⁊ multi alij. Quinta conclusio sequit̄
ex p̄missis q̄ stat aliq; circa ea que fidei sunt errare. ⁊
tamen non peccare vt iam p̄o sten sum est scda parte
capitulo. v.

Docet quō tam in fide quaz in moribus
diuersis diuersa sentientibus scrupulosus ti
te ambulare possint & in suaz opinioem et
breuissime explicat quis error excuset et q̄s
non.

Capitulum xxx.

Quia sup om̄i in q. p̄cedentis ca. q̄ de adherē
do vni opinioem vbi doctores atrariani in
moralibz sit sicut de credibilibz illud q̄q̄ su
pra sit expeditū satis ca. xi. ista p̄tis Tñ p̄no
tatis distinctionibz p̄cedentis ca. adhuc p̄ laciozi ē cla
ratione Notandū q̄ cū peccatū sit exorbitatio a diuina
lege siue hūana a diuina deriuata b. Ambro. di. Pecca
tum est p̄uicatio legis diuine & celestium inobediē
tia mandatorz Et h̄m Augu. Est dictū vel factū vel c
cupitū atra legē dei Idcirco necessaria hic ē distinctio
p̄iformis ei q̄ supra assignata fuit p̄tinentiū ad fidē vi
delicē de p̄tinentiā ad legē dei. Quia aliq̄ sunt exp̄sse
in lege dei atenta vt de non accidendo non furando et
similia q̄ sunt oibz diuina. Alia aut ad legē dei p̄nt p̄t
nere sicut conclusiones elicibiles ex atentis exp̄sse in lege
dei nō tñ exp̄sse clare legis aut scripture testō aut vlis
ecclesie vulgata d̄ terminatōe patēt ad legē dei p̄tinē
sicut sunt multa in q̄bz varie adhuc inter doctores cur
runt opiniones sicut ē materia de pluralitate b̄nficio
rum & materia atra d̄tū multo p̄. Hijs suppositis est p̄
ma cōclusio. Nullius ratiois ē pos p̄t agere absq̄ dei
offensa contra exp̄ssa in lege dei posita q̄ntumcumq̄
currat sup hijs opinio aduersarij patet q̄ maledicti
qui declinant a mandatis dei in psal. & ex diffinitōibz
peccati. Vnde S. Tho. q̄dli. xi. sic di. Faciens aliquid
atra opinionez mḡroz si faciat contra opinionez ve
raz cū tunc faciat contra legē dei non excusat a pecca
to q̄uis nō faciat atra consciāz. Sic em̄ contra legēz

dei facit. Hec ille. Qd̄ intelligendū est cū materia circa
quaz varietas est m̄gr̄oz p̄tineat ad ea q̄ sunt lege di
uina ex̄ssa quoz qd̄libet sicut ⁊ diuinaz legē necessari
am ad salutē tenet scire q̄libz arbitrij vsū h̄ns. Nec ali
quis ex h̄oz ignorantia excusatōez peccati potest h̄re
cū sit ignorantia iuris. Sc̄da conclusio. Potest c̄s absq̄
offensa dei sine peccato facere c̄tra ea q̄ sunt leḡs diuī
ne sc̄do mō dicto. Qz sicut non omnes obligant̄ scire
oīa q̄ sunt fidei explicitē. Sicut em̄ supra dictū ē non
ē eadē ratio de oībz q̄ ad fidē p̄tinent. Quedaz em̄ alijs
sunt notiora ad h̄ q̄ hoīes dirigant̄ in fines sup̄natu
rales. Quedaz etiā sunt alijs obscuriora. Ita inter opa
bilia siue ad mores p̄tinentia est disinctio. Non em̄ ē
oīm oīa scire c̄ sunt peccata mortalia ⁊ peccatoz sp̄s
⁊ huiusmōi. Quedaz etiā alijs sunt plamiora. Alijs et
niaz ad sciendū accomoda magis q̄ disponētia ad d̄
positōez moꝝ ⁊ directōez opm̄ in fines supra dictum
Vnde S. Tho. in. iiii. di. xxiij. di. Sacerdotibz etiam
curatis d̄ esse sc̄ia non q̄d̄ez vt omnes difficiles q̄stio
nes legis sciant qz in h̄is d̄ fieri ad superiores recurs⁹
Sed sciant illa c̄ popul⁹ d̄ credere ⁊ obſuare de lege
S̄z ad superiores sacerdotes. s. ep̄os p̄tinet vt etiaz eaz
que difficultatē in lege facere possint sciant. Et tanto
magis c̄nto in maiori gradu collocant̄. Preterea taz
prima conclusio c̄ sc̄da xp̄sse p̄bant̄ autoritate leonis
pape de pe. di. xiiij. dicentis. Sicut c̄daz sunt que nulla
ratione p̄nt duelli ita multa sunt que aut p̄ necessitas
te tpm̄ aut p̄ cōsideratōe etatū oportet t̄pari. Illa sp̄ d̄
ditōne huata vt in h̄is que vel dubia fuerint aut ob
ſcura illud nouerim⁹ sequendū qd̄ nec r̄ceptis euange
licis c̄trari in nec decretis sanctoz p̄m̄ inueniantū
aduersū Glo. sup̄ nulla ratione p̄nt duelli dicit vt pre
cepta decalogi ⁊ forma baptisimi ⁊ forma c̄ficiendi cor
pus xp̄i. Ex quibz oībz patet. q̄ argumentum ad pro

bandum conclusionem scđaz potest formari & ordina-
ri sicut formatū & ordinatū fuit argumentū pbans q̄
tas conclusionem p̄cedentis capi. Est in sciendū q̄ ut
p̄fata hui⁹ capi scđa conclusio vliter sit vera p̄suppo-
nentis supra in p̄cedenti capi. distinctiōibus notatis
duo requirunt. Primum ē q̄ absq̄ dubitatōe notabi-
li aut pbabi. i de contrario quis adhereat p̄fate opini-
oni ne discrimini se exponat. De quo late dictum ē su-
pra ca. xxv. pa. xi. & ca. xi. & xiiij. Scđm est q̄ adhereat
p̄fate opinioni sine conscia de opposito ut late etiam
tractatum est in scđa pte hui⁹ tractat⁹. Et de hac dif-
ficultate hui⁹ videlicet ca. latissime supra in multis lo-
cis diffuse diffinitū est. Sz oriūt circa p̄missa duo scru-
pulosa dubia. Primum si simplices non tenent de neces-
sitate oia credibilia explicitē & distancte credere tunc q̄
libet non teneat errorem suū contrarium articulis fidei evi-
tate. Qz non tenet oppositū illi⁹ cavē cui⁹ oppositum
non tenet agnoscere & ita videt q̄ possz aliquis licite
in errores repugnantē alicui articulo cadere. Et eodē
mō argueret p̄cise q̄ q̄s possz in actū peccati mortalis
cadere sine peccato mortali qz non tenet simplex om-
nes d̄as peccatorū mortaliū & p̄ceptorū dī & ecclesie sci-
re explicitē. R̄ndet̄ hm. S. Tho. & Scotū in tertia dis-
xxv. negando conseq̄ntiā. qz non solum tenet quilibet
simplex cavere omnes errores cōtrariū articulis nume-
ratis. sz tenet cavere omne qd̄ est contrarium veritati
scripturę sz canonū biblię. qz null⁹ possit p̄tinacit̄ ad-
herere cōtrario alicui⁹ veritatis in bibliā quin hereti-
cus indicaret̄. Et cū arguit̄ non tenet ad errores cavendi-
dum nisi teneat̄ ad credendū explicitē ei⁹ oppositum.
Dico q̄ conseq̄ntia non v̄z sicut p̄t̄ in moralibz alijs
& q̄libz tenet cavē omne peccatū mortale & tñ nō tenet
scire & cognoscē i quo gradu supbia ē peccatū morta-
le vel gula qz nec h̄ sciunt multa expti in scia sz circa h̄

sunt multe alteratōes. Dubiū scdm ē. Si sufficiat simpliciū hēre fidē explicatā de aliq̄bꝫ & de aliis implicitā. tunc si iste cui incumbit instruere simplices p̄dicaret. aliquid oppositū fidei possz simplex licite adherere doctrīne eiꝫ credendo tan q̄ vez aliq̄d falsū & tunc simul esset fidelis & infidelis. fidelis qz non tenet actū explicatū hē de cōtrario articulo. Infidelis vero qz credit aliq̄d esse v̄m qd repugnat fidei. p̄fatū em̄ argumentū induxit cuendaꝫ doctorē notabilē scribē & cōcedere qz q̄s possz etiā martirisari simplex qm̄ ex ignorātia teneret erroneū articulū sibi a suo plato heretico p̄dicatum R̄ndet. S. Tho. & Sco. vbi su. in iij. di. xxv. q. ij. q̄ aliqua sunt q̄ dūiter p̄dicant in ecclesia & talia sūt necessesse simplicit̄ ad explicite credendū. s. qz xp̄s natꝫ ē ex v̄gine maria. qz p̄ hūanū generis crucifixꝫ salute. Sz si sit aliq̄d qd credendū qd tñ non p̄dicat dūiter in ecclesia sz p̄ oīē sp̄cialiter in vno loco de nouo non ē necessariū simplici illud credere firmit̄ tāqz vero adherēdo p̄mo necessariū ē magis illi nō adherē cuousqz sciat illud credi ab ecclesia tāqz v̄m v̄ba sunt Sco. in. iij. Et S. Tho. vbi p̄riꝫ sic clarꝫ di. in. iij. ar. Prelati & tra fideꝫ p̄dicantia nō ē assentiendū qz in h̄ discordat a p̄ma regula nec p̄ ignorantia subditꝫ excusat a toto. qz habetꝫ fidei facit meliatōez ad contrariū cū vnctio necessario doceat de oībꝫ p̄tinentibꝫ ad salutē Job. iij. Vnd̄ si hō nō sit nimis facilis ad credendū oī sp̄itū qm̄ aliq̄d i solitū p̄dicat nō assentiet sz aliūde rec̄ret vel deo se cōmittit in eiꝫ secreta nō se supra suū modū ingerendo. Sz c̄ret aliq̄s hō simplex q̄ ignorat d̄ras plures peccatorꝫ mortaliū vel articulos fidei q̄ sūt l̄ratōribꝫ nota p̄ qd cauebit iste simplex peccata q̄ ignorat esse mortalia. aut p̄fidia quā ignorat. R̄ndit S. T. Qd̄ talis aut est extra caritatē aut in caritate. Si p̄mū & ē fidelis tūc fidei habitꝫ eū p̄seruare potest. Si vero infidelis nō mix

est si ceteris offendit & vulnerat apli⁹. qz ignoras ignorabit. Si autem est fidelis & in caritate tunc per habitum caritatis & per alios habitus omnium virtutum moralium & theologiarum infusa inclinat per inhabitantes spiritum sanctum ut caueat peccata mortalia. qz unctio spiritus sancti docet de omnibus ut habes supra parte secunda. ca. vi. Si etiam esset fidelis extra caritatem existeret tunc qz habitus gratitatis caritatis caueret non ita preseruetur & peccata in quibus maderet essent pena peccati. Quia perfidia tamen propter habitum fidei quez haberet inclinaret contra omnes articulum perfidum. Unde dicitur. Sanctus Thome in. iij. di. xxv. q. ij. ar. j. Sicut habitus temperantie inclinat ad resistendum luxurie Ita etiam habitus fidei inclinat ad resistendum omnibus que sunt contra fidem. Unde in tempore cum emergit necessitas explicita agnoscendi vel propter doctrinam contrariam que imminet vel propter motum diuersum que insurgit tunc homo fidelis ex illius de fidei non desinat hijs que sunt contra fidem sed differat quousque plenius instruat. Idem ostendit in prima parte. q. j. ar. vi. Quod que est in gratia caritatis habet ex deo. vij. dona spiritus sancti inter que summum est sapientia quam etiam habet minimus in caritate existens. & ideo iudicare potest talis per modum inclinationis habitus & necessarius sibi ad salutem. Cum inquit iudicare ad sapientem pertineat ideo habet duplicem modum iudicandi duplex scilicet acriter. Contingit enim aliquis iudicare. Uno modo per modum inclinationis sicut que habet habitum virtutis recte iudicat de rebus que sunt virtute agenda in quantum ad illa facienda inclinatur. Secundus. ij. Ethicorum. dicitur. que virtuosus est mensura & regula humanorum actuum. Alio modo per modum cognitionis. Sicut autem instructus in scientia morali potest iudicare de actibus virtutis etiam si habitum non habet. Primus ergo modus iudicandi de rebus diuinis patet ad sapientiam que ponitur donum spiritus sancti habet illud. ij. Cor. ij. Spiritus sanctus iudicat omnia. Item dicitur. Dionysius. ij. ca. de diuinis nominibus que Jerotheus dicitur erat non solum patiens sed etiam discens diuina. Secundus autem modus iudicandi pertinet ad doctrinam sa

cre scripturæ sicut quod per studium habet licet et principia
ex reuelatione habeant. Hec sanctus Thomas.

Sub diuersis diuisionibus determinat di
qualitet ignorantia quæ excuset vel quædo nõ
excuset.

Capitulum. xxxi.

In aliter per clusione notandū sūmo ope que
ignorantia excuset que non. Et quæ augeat pec
catū vel minuat. quæ in ista scia r̄sudet remedi
um principale ad subueniendū t̄ozate ascie.
Dis em̄ error ex ignorantia venit. Et quæ per. ii. ca. v.
plura dicta sint de ignorantia t̄n sub ap̄pendio hic eadē
materia finiet sicut distinctionē Sodal. de Argen. antiq̄
illi nobilissimi doctoris. Querit ergo An ignorantia
excuset peccatū. R̄ndet distinguendo. Est ignorantia quæ
dañz vincibilis que est in pt̄ate. s. scientis. Et ideo alio
noie d̄r affectata et est multiplex vt infra dicet̄. Alia i
vincibilis. s. quæ non est in pt̄ate scientis. Et est etiā mul
tiplex. quæ inuincibilis aut inest ex natura vel naturalit̄
inest stultis moriomibz et melancholicis. Et hec non est
in se peccatū et ex ea sequens excusat in toto. Alia inest
ex accidente vt ex infirmitate vel ex ebrietate. Si inest
ex accidente aut eā h̄ns non dedit op̄az vt quā aliquis
non nouit virtutē vini aut alteri op̄ilatiui et vniuer
salit̄ quā ignorat sibi futurū tale accidens tunc etiā hec
ignorantia non ē peccatū et in toto excusat sequens pec
catū quod diu manet tale accidens. Aut eā se ignorantiā ex
accid̄te h̄ns dedit op̄az. et si dedit op̄az aut h̄ factū ē p
rez licitā sicut aliq̄s ex deuotōe vel alio exercicio sp̄ua
li incidit in insaniā. hec etiā excusat a toto. Aut factū
ē p̄ rez illicitā. et h̄ duplicit̄ adhuc. quæ videlicet aut dedit
op̄az p̄ rem illicitā quæ fuit veniale peccatū vt si aliq̄s
p̄ iraz veniale incidet frenesim. Et hec excusat a toto
Aut dedit operam per rem illicitam que fuit mortale
peccatum. Et hec ignorantia in se est peccatum et non

excusat sequens peccatum in toto. Sed h̄m p̄h̄m in .iij.
Eth̄. Talis meret̄ duplices maledictiones tamen ex-
cusat a tanto Quia licet in q̄ntū peccatū est sit volunta-
rium. & ideo illa ratione nō excusat. tñ in q̄ntū est igno-
rantia causat quodamō inuoluntarium. ideo diminu-
it de ratione peccatū. qz omne peccatū est voluntarium
Modo sequit̄ primum membrum prime diuisionis qz
si est ignorantia vincibilis. aut est ignorantia iuris.
aut facti. Ignorantia iuris a p̄ho d̄r ignorantia v̄lis
q̄d in idē redit. qz ius hic vocant̄ regule vniuersales ē-
gentes vitaz. Aut est ignorantia vincibilis facti que a
p̄his & theologis vocatū ignorantia p̄ticularis q̄d in
idē redit. Qz factum vocat̄ aliq̄d p̄ticolare determi-
natione p̄ circumstantiaz quam d̄tingit etiam sapientem
ignorare. Si est ignorantia iuris h̄ fit dupliciter quia
aut est iuris v̄lis q̄d oib̄ imponit̄ ad sciendum & tenē-
dum. Huius ignorantia crasa est vel supina & h̄ non
excusat. ymo est peccatū sp̄ale h̄m Augu. si est volun-
taria Aut est p̄ticularis seu iuris p̄ticularis q̄d nō sciē-
nisi p̄ studium Hec excusat a tanto & a toto sicut casus
multū difficilis. Si autē est ignorantia facti. h̄ etiaz fit
dupliciter. Aut em̄ ipsa est causa act̄. qz si non igno-
raret non faceret. Et hui⁹ signum est penitudo in actu
Et hec similiter causat inuoluntarium. & ideo excusat
a toto. vtz in Jacob & Lya. Aut non est causa actus
sz p̄ accidens se h̄z ad actum. qz idēz faceret etiaz si nō
ignoraret. Et talis non penitet in actu vt aliquis cre-
dens accedere ad vnam mulierem accedet ad alias ad
quam non debet. Talis non d̄r p̄ ignorantiam facere.
sed ignorans. Et talis ignorantia nec diminuit pecca-
tum. Alia autē ignorātia est que d̄sequit̄ affectum pec-
cati. vt quando cupiditas peccati quaz voluntas re-
p̄mit̄ absorbet̄ iudicium ratōis in p̄ticulari op̄abili-
sicut impedit ira aīm ne possit cernere verū. vt d̄r. vj.

Ethi. Qd̄ delectatio corrumpit existimationem prudentie. Et hec est ignorantia electionis h̄m quā omnis malus dicit̄. Ignorans. Et hec sequit̄ affectum peccati. Et ideo non minuit rationes voluntarij ymo voluntas ipsam p̄cedit ⁊ ideo nullo mō d̄minuit peccatum. Quia nulla alia ratione ignorantia excusat peccatum nec d̄minuit nisi inq̄ntum causat alicuo modo involuntarium. Hec ille. Tantum de consolatione timorate conscientie dixisse sufficiat. A cuiusmodi consolatione si quisq; qd̄ suum est recipere velit nihil aut modicum auctori manebit.

Explicit Consolatorium timorate conscientie magistri Johannis Nider.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Głównego Dewadatego Sze-
 feho, której słowem przystupne. Gła-
 wy poćet bude patnazy. Cżteny ne
 dielni **C**z Nasopusku Sedm
 nediel. a dwa dniowe zbywagizy
Zobowaznowstawizni Dewoicni
 wnediel przed hromnizem. Prow
 nienediel postu. w nediel przed s
 Patra Sforowanim. Zgod welfo
 noćni Wnediel przed swatym Zim
 brozem. Krzyżowi Dnove Wne/
 diel przed swatym Stanislawem.
Zgod swate Duch a wnediel przed
 swatym Debaniem: A je na kazdy Gas
 wssidy lidce w nemoty rozslizne pa
 dazy. a to naywiece pochazy fwece y
 ginnych wshkofu; bytka a nebo potu
 sline. Protoz aby sobie mohli od takowych
 nedostawow pomozty a zdra-
 wie nabytku pauptstieni fwece a wshkofi
 ginnych pozslizstieni Wybrani za-
 sowe turo se poposlugi

Leben
 Na den Bozjeho křtizenie Dobre Zmuzlym a Starym krom Bede
 Wnedielu po Bozjimu křtizeni dobre starym krom Stehe. a nazaytzisie tref
Dnoe
 Wertwretel po swatem Sabianu Dobre mladym křo hla. zy. a naz. tref Do
 Wertwretel po obrateni swateho Pawla Do. ml. a zmu. a krom pliznice
 Wnediel po swate Dorocie Dobre Starym krom Stehen
Bezena
 Wstřezdu przed swatym Matiegem Dobre ml. a zmuzlym křo pliznice
 Wwtery przed prisenesim Swa. Wazlawo Do. Zmu. a Sta. křo Dede
 Wsobota po prisenesani swateho Wazlawo Do. Zmu. a Sta. křo Stehen
 wpatel przed Swatym Zychorzem Dobre Starym krom Lycle
Duben
 Wwtery po S. Benedyktu Do. Ma. a Zmu. křo plizni. a nazay. rano tref
 Wbielu sobota a Tarwellku nos Dobre Zmuzly. a Starym křo Stehen
 Wwtery a Wertwretel po walite noz Dobre Starym krom Lycle
 Wsobota a Wnedielu prowodni Dobre Starym krom Panenske žyly
May
 Wpondielu po Swatem Tyburty Dobre ml. křo plizni. a nazaytzisie lecp
 Wnedielu po swatem Giry Dobre mladym a zmuzlym krom Dede
 Wpatek a wsobota przed S. Jakub a slipe Dobre zmuzly. a sta. křo Steh

Krygen
 Wwtery przed swatym Křisem Dobre mladym krom Stehen
 Wsobota po swate Ludmille **W**yborne mladym a starym krom Lycle
 Na den swateho Marusse Dobre mladym a zmuzlym krom panen. žyly
 Wpatek po swatem Michalu Dobre Starym krom pliznice

Liskopad
 Wpondielu po swatem Divyssy Dob. mladym křo Stehe a nazaytzisie tref
 Wpatek przed S. Zazole Do. a nade S. Zazole **W**yborne. a sm. k. Lye
 Wpondielu a wwtery po S. Zazole Dobre mlad. a zmu. krom panen. žyly
 Wertwretel przed gedenagzi cisyz panen Do. ml. a zmu. křo hlawnie žyly
 W wigelgi S. Szymonisse a Judy Dobre zmuzlym a starym křo pliznice

Prosina
 Wpondielu po Swatem Linhartu Dobre mladym krom Stehen
 Na den Swateho Martina **W**yborne mladym krom Lycle
 Wpondielu po S. Zrytzy Do. ml. a zmu. a nazay. rano tref křo pane. žyly
Leben
 Wertwretel a wsobota po S. Mikulassy Dobre mladym krom Lycle
 Wnedielu przed S. Luzij Do. ml. a nazaytzis. rano tref krom panenske žyly
 Wstřezdu po S. Luzij Dobre mladym a zmuzlym krom hlawnie žyly
 Na den swateho Tomasse Apostola Dobre zmuzly. a star. krom pliznice
 Wpatek po Dietach a na den S. Sylwestra Dobre Star. krom Stehen

Odsjungele Towy ch a plny ch Miesygow den
 a hodina wedle zpusobu a biehu worloge Sla-
 rone Mieska Praby kdeso den od zapadu slun
 ise nozj przedešle zapisase
M Dnoe wsobota przed S. prysku
 po puol druge hodinie
M Tchoz wsobota przed hromnizem
 w desatu hodinu
M **B**ezena wnediel S. Walecna po
 puol Dewatena gze hodinie
M Tchoz wnediel po S. Matiegi po Dwa gze hodinie
 Slizne wegde na Skopoz Wpatek przed swatym Zychorzem po pterani
 hodinie Pam izewri Podlenie Venus a Mars
M **D**ubna Wwtery po S. Zychorsy po puol detwate hodinie
M Tchoz wwtery po Zwislowani panny Marye po sedme hod
M **M**age wstřezdu przed s. Tyburty po puol dwa gze hodi.
M Tchoz wstřezdu przed S. Witasseim przi hodinie dewatena gze
M **S**erena. wpatel przed S. Zazole. a nazaytzisie tref

